UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tereza Tesnerová

Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra: Trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1.11.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 367 826 znaků včetně mezer.

……

Tereza Tesnerová

V Praze dne

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D., za veškerou poskytnutou pomoc a cenné rady, které mi velmi pomohly při psaní této práce. Dále bych ráda poděkovala mé rodině za jejich podporu v průběhu celého mého studia. Velké poděkování patří mé sestře, Mgr. Michaele Tesnerové, jež si práci přečetla a pomohla mi s její korekturou.

Obsah

ÚVOD **1**

1. Odlišnosti angloamerického a kontinentálního modelu trestního procesu **5**

1.1. Inkviziční a adversární model 6

1.1.1. Stručný historický vývoj trestního procesu v Evropě 6

1.1.2. Inkviziční typ trestního řízení 7

1.1.3. Adversární typ trestního řízení 9

1.2. Prolínání prvků inkvizičního a adversárního modelu 11

1.2.1. Vliv prolínání obou modelů na základní zásady trestního řízení a jejich oslabování 13

1.2.2. Vliv novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení 16

2. Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí **20**

2.1. Dohoda o vině a trestu 21

2.1.1. Stručný vývoj dohody o vině a trestu a zahraniční srovnání 22

2.1.2. Zákonné předpoklady dohody o vině a trestu 25

2.1.3. Dohodovací řízení 27

2.1.4. Aplikační problémy dohody o vině a trestu 31

2.1.5. Analýza statistických údajů u dohody o vině a trestu 33

2.2. Prohlášení viny 38

2.2.1. Stručný vývoj prohlášení viny 38

2.2.2. Zákonné předpoklady prohlášení viny 39

2.2.3. Aplikační problémy prohlášení viny 44

2.3. Nesporné skutečnosti 45

2.3.1. Stručný vývoj nesporných skutečností 45

2.3.2. Zákonné předpoklady označení skutečností za nesporné 46

2.3.3. Aplikační problémy nesporných skutečností 47

2.4. Trestní příkaz 49

2.4.1. Zákonné předpoklady pro vydání trestního příkazu 49

2.4.2. Aplikační problémy trestního příkazu a analýza statistických údajů 51

3. Odklony jako konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí **54**

3.1. Význam pojmu odklon 54

3.2. Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu 57

3.3. Podmíněné zastavení trestního stíhání 58
3.3.1. Základní zákonné předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání 59
3.3.2. Asperační varianta podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 2 trestního řádu) 61
3.3.3. Řízení a rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání 63
3.3.4. Aplikační problémy podmíněného zastavení trestního stíhání a analýza statistických údajů 65
3.4. Podmíněné odložení návrhu na potrestání 71
3.4.1. Několik poznámek ke zkrácenému přípravnému řízení 71
3.4.2. Zákonné předpoklady podmíněného odložení návrhu na potrestání 73
3.4.3. Řízení a rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání 74
3.4.4. Aplikační problémy podmíněného odložení návrhu na potrestání a analýza statistických údajů 75
3.5. Odložení věci při schválení narovnání 78
3.6. Narovnání 78
3.6.1. Zákonné předpoklady narovnání 79
3.6.2. Řízení a schválení narovnání 82
3.6.3. Aplikační problémy narovnání a analýza statistických údajů 84
3.7. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého 88
3.7.1. Zákonné předpoklady zvláštních způsobů řízení u mladistvých 88
3.7.2. Zákonné předpoklady odstoupení od trestního stíhání mladistvých 89
3.7.3. Řízení a rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvých 91
3.7.4. Aplikační problémy odstoupení od trestního stíhání mladistvých a analýza statistických údajů 92
4. Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí a opravné prostředky 94
4.1. Dohoda o vině a trestu a opravné prostředky 94
4.2. Prohlášení viny a opravné prostředky 97
4.3. Nesporné skutečnosti a opravné prostředky 99
4.4. Trestní příkaz a opravné prostředky 100
4.5. Odklony a opravné prostředky 101
4.5.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání a opravné prostředky 101
4.5.2. Podmíněné odložení návrhu na potrestání a opravné prostředky 102
4.5.3. Narovnání a opravné prostředky 103
4.5.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvých a opravné prostředky 104

5. Návrh nového trestního řádu 106
5.1. Základní zásady trestního řízení v návrhu nového trestního řádu 106
5.2. Dohoda o vině a trestu, prohlášení viny a nesporné skutečnosti v návrhu nového trestního řádu 108
5.3. Trestní příkaz v návrhu nového trestního řádu 112
5.4. Odklony v návrhu nového trestního řádu 112
5.4.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání v návrhu nového trestního řádu 112
5.4.2. Podmíněné odložení návrhu na potrestání v návrhu nového trestního řádu 115
5.4.3. Narovnání v návrhu nového trestního řádu 115
5.4.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého v návrhu nového trestního řádu . 116
ZÁVĚR 117
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 122
SEZNAM TABULEK 123
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ 125
SEZNAM PŘÍLOH 132
PŘÍLOHA Č. 1 134
PŘÍLOHA Č. 2 135
PŘÍLOHA Č. 3 136
PŘÍLOHA Č. 4 137
PŘÍLOHA Č. 5 138
PŘÍLOHA Č. 6 139
PŘÍLOHA Č. 7 140
PŘÍLOHA Č. 8 141
PŘÍLOHA Č. 9 142
ABSTRAKT 143
ABSTRACT 144

Úvod

Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí jsou zastřešujícím pojmem pro takové postupy v řízení, jež představují alternativu oproti standardnímu průběhu trestního procesu spočívajícího ve fázích obžaloba – hlavní líčení – rozsudek. Do této množiny patří dohoda o vině a trestu, prohlášení viny, označení skutečností za nesporné, trestní příkaz a také odklony od standardního trestního řízení obsahující prvek konsensu, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání mladistvých pachatelů. Smyslem konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí je snaha o racionalizaci trestní justice a posílení jejích restorativních prvků. U některých institutů převažuje spíše úsilí o zrychlení a zefektivnění trestního procesu, zejména u dohody o vině a trestu, prohlášení viny, označení nesporných skutečností či trestního příkazu. Jiné kladou větší důraz na obnovu narušených mezilidských vztahů, což je příznačné pro odklony v užším smyslu. Dalším znakem spojujícím tyto různorodé instituty do skupiny konsensuálních způsobů je i posílení postavení procesních stran, což je důsledkem naší inspirace u zemí angloamerické právní kultury. Tato práce si klade za cíl zanalyzovat účinnou českou právní úpravu konsensuálních způsobů vyřízení trestních, vymezit aplikační problémy a zhodnotit jejich fungování na základě poznatků zjištěných ze zpracovaných statistických dat.

Především kvůli původu těchto institutů se hned v úvodu práce zaměřím na teoretické modely trestního procesu, tedy tradiční angloamerický adversární (*common law*) a kontinentální inkviziční typ trestního řízení. Nejdříve se stručně zastavím u historického vývoje, na který jsou navázány charakteristické znaky, jež jsou typické pro čistě teoretickou podobu modelů trestního řízení. Poté provedu jejich komparaci, přičemž poukážu na vzájemné odlišnosti, na jejich přednosti či naopak upozorním na nevýhody s nimi spojené. Pokračovat budu tím, jak se oba modely dnes vzájemně prolínají, tedy zejména jaké adversární prvky pronikají do kontinentálního, původem inkvizičního, trestního procesu. Zajímavá je i úvaha nad tím, jaký mají adversární prvky vliv na hlavní stavební kameny trestního řízení, jimiž jsou základní procesní zásady. Uvažuji, zda mohou naše kontinentální principy obstát v jejich původní podobě při neustálém procesu prolínání obou modelů trestního řízení. Zásady jsou v tomto důsledku stále oslabovány skrze čím dál častější výjimky ve prospěch zásad angloamerických. V této souvislosti předestřu nedávnou novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb., která český trestní proces ještě více přiklonila k angloamerickému typu řízení. Na tomto místě se zaměřím na její působení na základní zásady trestního procesu. Podrobněji se změnám

právní úpravy, jež novela zavedla, budu věnovat u jednotlivých institutů konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí.

V další části budu rozebírat dohodu o vině a trestu, prohlášení viny, nesporné skutečnosti a okrajově i trestní příkaz. Tyto instituty spojuje zejména jejich negativní znak, tedy že, z mého pohledu, nepatří mezi odklony od trestního řízení. Dále je jim společný jejich účel, jímž je snaha trestní proces racionalizovat, tedy zefektivnit z pohledu časového i z hlediska vynaložených nákladů na řízení. Nejvíce se budu soustředit na dohodu o vině a trestu, jež je pro svůj charakter smlouvy mezi dvěma subjekty nejvíce konsensuální, a tím je typickým zástupcem konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí. Zároveň svým pravým angloamerickým původem tematicky navazuje na úvodní část této práce, a proto se na chvilku zastavím u zahraničního srovnání s právní kulturou *common law*. Dále důkladněji rozeberu poměrně nové instituty v českém trestním procesu, jimiž jsou prohlášení viny a označení skutečností za nesporné. Za zavedení těchto institutů stejně jako za nemalé změny u dohody o vině a trestu je zodpovědná právě výše zmíněná novela trestního řádu, jíž se v této práci podrobně věnuji. S účinností od 1.10.2020 vpravila do trestního procesu nesporné skutečnosti a prohlášení viny, ale také rozšířila možnost využití dohody o vině a trestu, kterou lze nově uzavřít i mimo hlavní líčení i v řízení o zvlášť závažném zločinu. Novela přinesla mnoho změn do trestního řádu, jimiž (mimo jiné) narušila i stabilitu základních zásad kontinentálního trestního řízení, a tím ho více naklonila k angloamerickému modelu. U každého institutu vždy nastíním jeho stručný vývoj, předestřu jeho zákonné předpoklady a rozeberu aplikační problémy, jež se v praxi mohou objevovat. Pro úplnost uzavřu tuto část trestním příkazem, jemuž lze obhájit zařazení do konsensuálních způsobů s přivřeným okem. Konsensuálnost zde spatřuji v rozhodnutí obviněného nepodat proti příkazu odpor, tedy specifický opravný prostředek bezpodmínečně rušící trestní příkaz, čímž lze dojít k závěru o jeho konkludentním souhlasu s vyřízením trestní věci tímto způsobem.

U dohody o vině a trestu, trestního příkazu a tradičních odklonů budou zpracována statistická data poskytnuta na mou žádost oddělením justiční analýzy a statistky Ministerstva spravedlnosti. K tomuto menšímu výzkumu bude zvoleno období posledních šesti let z důvodu snahy o aktuálnost této práce. Data jsou systematicky zapracována do tabulek a pro lepší názornost i do grafické podoby. Zjištěné výsledky vždy zanalyzuji, a to zvlášť pro fyzické a právnické osoby. Za pomoci statistických údajích poukážu na to, jak se jejich využívání proměňuje v čase a zda se nejedná o právní úpravu fungující jen "na papíře". Pokusím se zjistit příčinu nízkého či vysokého výskytu institutu v praxi, a to s ohledem na různé modifikace institutu či na fázi trestního řízení.

Následně navážu částí o odklonech od standardního průběhu trestního řízení v užším smyslu. V úvodu přiblížím kontroverzi, jež v akademické obci přetrvává u definice pojmu *odklon* a zařazení jednotlivých institutů pod tento pojem. Sama se přikláním k užšímu vymezení a dohodu o vině a trestu a trestní příkaz umísťuji vedle tradičních odklonů jako žto rovnocenné podkategorie, které dohromady tvoří množinu konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí. Odklony jsou typickými nástroji restorativní justice, i když při jejich aplikaci je trestní řízení nepochybně rychlejší a efektivnější. Přesto hlavním účelem je náprava trestným činem vychýleného stavu zpět do rovnováhy a obnova narušených vztahů mezi poškozenými a pachateli. Jako první institut představím podmíněné zastavení trestního stíhání jakožto nejstarší a praxí nejvíce využívaný odklon. Jeho aplikace v praxi se ještě více rozšířila novelou, jež přinesla jeho asperační variantu, zejména z důvodu zákazu řízení motorových vozidel u dopravních nehod. Dále se zaměřím na podmíněné odložení návrhu na potrestání a odložení věci při schválení narovnání. Jedná se o odklony aplikovatelné pouze ve fázi zkráceného přípravného řízení. Vzhledem k velké oblibě, jaké se těší přípravné řízení vedené zkrácenou formou, jsou i tyto odklony, zejména tedy podmíněné odložení návrhu na potrestání, v praxi velmi často využívané. Narovnání je ze své podstaty, tedy jako dohody mezi obviněným a poškozeným, nejvhodnějším nástrojem restorativní justice. Pokusím se zjistit důvod, proč si aplikační praxe tento odklon příliš neoblíbila a zda se v něm skrývá nenaplněný potenciál. Úsek s odklony uzavřu odstoupením od trestního stíhání mladistvých, kde se zaměřím zejména na specifika tohoto odklonu, tedy institutu aplikovatelného pouze v řízení mladistvých pachatelů. U všech odklonů rozeberu předpoklady dané zákonem pro jejich aplikaci, dále přiblížím průběh řízení a rozhodování o těchto institutech. Na zpracovaných statistických datech předestřu frekvenci jejich využívání v praxi a poukážu na problémy, jež může aplikace konkrétního odklonu přinášet.

Neméně zajímavé je téma opravných prostředků u konsensuálních způsobů vyřízení trestních. Zejména oblast odvolání u dohody o vině a trestu, prohlášení viny či označení skutečností za nesporné přináší mnohé teoretické úvahy nad právní úpravou a někdy i praktické problémy.

V poslední části se zaměřím na diskutovanou a dlouhodobě aktuální rekodifikaci trestního práva procesního. I když úvahy nad rekodifikací začaly již před rokem 1989, pracovní Komise Ministerstva spravedlnosti pro nový trestní řád zahájila činnost až roku 2014. Dodnes nedošlo k přijetí nového procesního předpisu a mezitím byly nedostatky řešeny cestou dílčích novelizací, které stále nejsou dostačující. S tímto úzce souvisí i již zmíněná novela č. 333/2020 Sb., jež se v mnohém inspirovala právě připravovaným návrhem nového trestního řádu,

ale nedořešila spoustu souvislostí a v praxi to nyní působí problémy. S připravovaným návrhem nového trestního řádu porovnám stávající právní úpravu základních zásad a všech v práci rozebíraných konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí. Rekodifikace se snaží reagovat na problémy zjištěné aplikační praxí, ale i jiné nedostatky, na které upozorňuje odborná veřejnost. Domnívám se, že tato část se vhodně doplňuje se zvoleným tématem práce, jelikož mezi hlavní změny, jež přináší návrh nového trestního řádu patří zrychlení a zefektivnění řízení, posílení oportunních prvků a zásady kontradiktornosti.

1. Odlišnosti angloamerického a kontinentálního modelu trestního procesu

Trestní proces existuje ve formě inkviziční, adversární a smíšené. Obecná shoda panuje na tom, že inkviziční a adversární trestní řízení se ve svých původních čistých podobách dnes již nevyskytují. Kontinentální (románsko-germánský) model trestního řízení, pro který byl inkviziční proces v minulosti typický, dnes nejlépe vystihuje termín inkvizičně-obžalovací (inkvizičně-akuzační).[1] Jedná se o spojení inkvizičního principu, jenž převážně ovládá přípravné řízení, a obžalovacího principu dominujícího v hlavním líčení. Mezi hlavní charakteristiky inkvizičního modelu trestního řízení patří především velký význam předsoudního stadia, a s tím souvisejícího významného postavení vyšetřovacích orgánů. Soud je v řízení aktivní a nese odpovědnost za stav dokazování na cestě ke zjištění materiální pravdy. Naopak příznačná je opomenutá úloha obviněného a obhájce, což se projevuje i v dokazování, kde se klade důraz více na svědky vypovídající pod přísahou.[2]

Angloamerický typ trestního procesu vyskytující se v zemích právní kultury *common law* je nejpřesněji označován jako model adversární. Lze se setkat i s pojmy *akuzační* či *kontradiktorní*, nicméně ani jedno z těchto pojmenování není zcela vyhovující. *Akuzační* model příliš nasvědčuje svázání řízení obžalovacím (akuzačním) principem, jenž spočívá v oddělení procesních rolí žalobce a soudce. Ovšem tento princip je nyní i nedílnou součástí kontinentálního modelu, a není tedy charakteristický pouze pro angloamerickou právní kulturu. Název *kontradiktorní* zase spíše indikuje kontradiktornost řízení jako součást práva na spravedlivý proces v souladu s čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (EÚLP). Mezi hlavní znaky adversárního modelu patří silné postavení soudních orgánů již v předsoudním stadiu řízení a soud vystupující v pasivní roli, kvůli čemuž důkazní břemeno tíží žalobce, avšak i obhajoba zde má silné postavení.[3]

Smíšený model trestního procesu může být v teorii chápán v různých významech. Buď jako model vzniklý smísením angloamerického a kontinentálního systému, také jako trestní proces u mezinárodních soudů, anebo jako jiný název pro inkvizičně-obžalovací trestní řízení. Osobně mě zaujal názor Muláka, dle kterého smíšený model spočívá ve vmísení inkvizičních prvků do přípravného řízení za současného zachování práva na obhajobu a ve větším uplatnění prvků kontradiktornosti až v soudním stadiu řízení. Uvádí, že nejvíce se pojmu *smíšený trestní proces* blíží model dnes označován jako *moderní trestní proces kontradiktorního typu*. Mezi jeho

[1] Terminologická poznámka – v této práci bude užíváno pojmu *inkviziční* jako synonymum pro *inkvizičně-obžalovací* proces.
[2] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 41-42.
[3] Tamtéž, str. 42-43.

hlavní znaky patří překonání inkvizičních prvků a větší význam soudního rozhodování, široké právo na obhajobu, dohodovací řízení, co možná největší uplatnění odklonů (v rámci snahy o zrychlení řízení) a v neposlední řadě velký význam základních zásad trestního procesu, jež (mimo jiné) garantují spravedlnost řízení.[4]

1.1. Inkviziční a adversární model

1.1.1. Stručný historický vývoj trestního procesu v Evropě

V raném středověku byl trestní proces v západní Evropě víceméně homogenní. Ten, kdo byl chycen při činu, byl bez jakéhokoliv procesu či možnosti promluvit téměř okamžitě popraven. Jestliže nedošlo přímo k zadržení na místě spáchání činu, byl později formálně obviněn ze strany oběti či příbuzných jen s určitým minimálním množstvím důkazů. Pokud však obviněný čin popřel anebo byla otázka viny sporná, řešením byly dvě možnosti, naneštěstí obě nadpřirozené povahy. První byla slavnostní přísaha neviny, kterou učinil obviněný spolu se skupinou osob přesvědčených o jeho nevině a s ochotou riskovat věčné zatracení společně s obviněným. Druhou možností bylo získání odpovědi od Boha skrze zkoušku (ordál), jež musel obviněný vykonat. Typický byl ordál souboje anebo ordál vody a ohně.[5] Teprve od 12. století víra lidu v ordály začala upadat, až došlo k jejich zakázání církevním koncilem.[6]

Od této doby se vývoj trestního procesu v Evropě začíná lišit. Na kontinentu byla k vedení vyšetřování jmenovitě pověřena důvěryhodná osoba, jež vyslechla podezřelého a svědky, a na základě sesbíraných informací měla rozhodnout. Toto formální vyšetřování neboli *inkvizice* stojí za názvem *inkviziční systém*. Británie[7] se vydala jiným směrem. Na ostrově byla po spáchání skutku svolána skupina osob z místa činu, načež byly tyto osoby donuceny pod přísahou zodpovědět otázku viny. Jednalo se o systém tzv. sebezpravujících porot (*self-informing juries*) složených z lokálních osob, jež měly být předem informovány o daném případě, a na základě toho případně vyslovit vinu. Kromě výslechu obviněného se nekonalo žádné vyšetřování a porota se měla rozhodnout na základě vlastních vědomostí, které ovšem často neměla, a tak mohl být obviněný odsouzený na základě domněnek či pomluv. Britský proces byl tedy v prvopočátcích vzniku poroty velmi tvrdý, na rozdíl od inkvizičního řízení, jež bylo ve srovnání s tím britským civilizované. Postupem času se vývoj začal obracet. Porota přebrala za znalost skutkového stavu odpovědnost a pokud něco nebylo jasné, měla povinnost se s tím obeznámit v roli vyšetřujícího orgánu. Dokonce bylo stranám sporu umožněno předvolání

[4] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 43.
[5] Podrobněji DELMAS MARTY, M, SPENCER, J. *European Criminal Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str. 6.
[6] Tamtéž, str. 5-6.
[7] Terminologická poznámka – Británií bude v této práci myšlena Anglie a Wales.

svědků, již situaci porotě osvětlili. Porota tak začala nabývat statusu moderního orgánu nezávislých občanů rozhodujících o vině. Postupně získávala i funkci symbolickou, jakožto obrana občana proti přílišné královské moci, které bylo u královských soudů zneužíváno z politických důvodů na úkor spravedlnosti.[8]

Vývoj na kontinentu postupně upadal hlavně přijetím systematického uplatňování práva útrpného, jež bylo využíváno jako pobídka k přiznání viny.[9] V řízení vystupoval soud jakožto jediný procesní subjekt a sám řízení zahajoval a vedl. Obviněný nebyl subjektem řízení a neměl žádná procesní práva (ani právo na obhajobu). Měl jen povinnost pravdivě vypovídat, k čemuž bylo hojně používáno mučení. Řízení nebylo rozděleno na stádia a probíhalo tajně a písemně. Velkým pokrokem bylo přijetí francouzského trestního kodexu v roce 1808 (*code d'instruction criminelle*), čímž došlo k odstranění tortury a k rozdělení řízení na fázi předsoudního vyšetřování a řízení před soudem, kde již platila zásada ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti. Kodex přinesl i oddělení procesních rolí soudce a veřejného žalobce a změnil vnímání obviněného jakožto objektu na procesní subjekt s právem na obhajobu. V Rakousko-Uhersku (a tedy i v českých zemích) došlo k promítnutí výše uvedených revolučních zásad po vzoru Francie do trestního řádu z roku 1873.[10]

1.1.2. Inkviziční typ trestního řízení

V dnešním inkvizičním modelu trestního řízení je předsoudní stadium neveřejné a pod vlivem zásady oficiality a legality.[11] Policejní orgán vede vyšetřování za účelem shromáždit důkazy a zajistit je pro případné řízení před soudem, a to pod dohledem veřejného žalobce, jenž je pánem přípravného řízení (*dominius litis*). Orgány činné v trestním řízení zde postupují v souladu se zásadou vyhledávací,[12] neboť důkladné vyšetření skutkového stavu je ve veřejném zájmu a v zájmu státu. Obviněný má proto omezený přístup ke shromažďování a provádění důkazů v přípravném řízení, aby nebyl zmařen účel vyšetřování, na rozdíl od adversárního modelu, kde každá strana vede své vlastní vyšetřování a dokazování.[13]

---

[8] Podrobněji MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 50; DELMAS MARTY, M, SPENCER, J. *European Criminal Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str.7-8.

[9] DELMAS MARTY, M, SPENCER, J. *European Criminal Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str. 7-8.

[10] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 44-45.

[11] Zásada oficiality (§ 2 odst. 4 trestního řádu) znamená povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti (*ex offo*). Zásada legality (§ 2 odst. 3 trestního řádu) je konkretizací zásady oficiality pro zahájení řízení, kdy ukládá státnímu zástupci povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví.

[12] Zásada vyhledávací (§ 2 odst. 5 trestního řádu) spočívá v povinnosti orgánů činných v trestním řízení vyhledávat a provádět důkazy z úřední povinnosti, tak aby byl náležitě objasněn skutkový stav, a to i ve prospěch obviněného.

[13] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3.

V přípravném řízení jde tedy o vybalancování práva na obhajobu (jen v nejnutnějším rozsahu, aby nedošlo k porušení tohoto práva) a zajištění účelu vyšetřování. Obviněný má potom možnost nahlížet do spisu ihned po skončení vyšetřování. V soudním stadiu řízení je soud rovněž garantem zákonnosti, ale (oproti adversárnímu řízení) soud zároveň vede průběh dokazování a je zodpovědný za zjištěný skutkový stav v souladu se zásadou materiální pravdy.[14] Hlavní líčení v inkvizičním procesu je svázáno obsahem spisu vypracovaného vyšetřujícími orgány a před soudem jde tak zejména o ověření soudem relevantní pravdy sestavené z vyšetřování státních orgánů.[15] Soud posuzuje důkazy v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů,[16] avšak ilegálně získané důkazy nejsou přípustné a soud je v úvahu brát nesmí. Z hlediska přípustnosti a použitelnosti důkazů je proto inkviziční řízení přísnější (práce se tímto bude dále zabývat).[17]

Fenyk uvádí, že trestní právo je v kontinentální právní kultuře vnímáno veřejnoprávně. Je zde vkládána důvěra do státního aparátu, že dokáže spravedlivě vyšetřit trestné činy a potrestat jejich pachatele.[18] V kontinentálním procesu není veřejný žalobce (v České republice státní zástupce) jen „advokátem státu“ jako u adversárního modelu, ale má být veden veřejným zájmem. Takový zájem je nestálý a může se v průběhu řízení při zjišťování skutkového stavu změnit, a to i ve prospěch obviněného. Tato proměnlivost se odráží v institutech zpětvzetí obžaloby nebo možnosti státního zástupce podat ve prospěch obviněného opravný prostředek. Výše uvedené potvrzuje Tomášek, tedy že v inkvizičním procesu je obviněný v nerovnoprávném postavení vůči obžalobě. To je dáno kontinentální tradicí domnívající se, že relevantní pravdu nejlépe zjistí stát, a proto vyšetřování i provádění důkazů je na orgánech státní moci. Obhajoba se má zaměřit spíše na kontrolu vyšetřování a popřípadě se proti nesprávnostem odvolat (pasivní postavení obhajoby). V adversárním procesu má obhajoba (aktivní role) a obžaloba rovnější postavení. Obě strany provádějí důkazy k podpoře své verze pravdy, a na tuto rovnost zbraní a procesní čistotu soudce pouze dohlíží.[19] V adversárním řízení se tedy obviněnému nejvíce

[14] Zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 trestního řádu) je povinnost orgánů činných v trestním řízení zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností.

[15] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 473.

[16] Zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 trestního řádu) spočívá v hodnocení důkazů podle vnitřního přesvědčení orgánů činných v trestním řízení.

[17] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 374.

[18] FENYK, J. Zásady dokazování. In: ZÁHORA, J. a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, str. 50.

[19] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 474, 477.

vyplatí obhájce, který je dobrým řečníkem a právníkem. Naopak v inkvizičním řízení může obviněný doufat spíše v nezaujatého a spravedlivého státního zástupce a soudce.[20]

1.1.3. Adversární typ trestního řízení

Adversární typ trestního řízení se vyvinul v zemích angloamerické právní kultury neboli *common law*. Jak už název napovídá, tato právní kultura je společná hlavně Spojeným státům americkým (USA) a Británii. Podle Fenyka je pro adversární typ řízení příznačná nedůvěra vůči státu a snaha o rovnost procesních subjektů. Tato rovnost obžalovaného a žalobce je dána skrze soukromoprávní pochopení trestního práva, kde je nejdůležitější chránit práva jednotlivce.[21] Mulák dodává, že „*tato systémová nedůvěra ve státní orgány se odrazila i na podobě jejího trestního řízení, jehož iniciativa byla dlouho v široké míře v rukou soukromých osob a jehož proces dokazování je postaven na sporu dvou stran, o němž rozhodují „laici" za pouhého procesního vedení profesionálním státním orgánem (soudcem)*".[22] Adversární trestní proces má charakter sporu mezi dvěma subjekty, jde o souboj dvou pravd přednesených stranami sporu (žalobcem a obžalovaným). V tomto ohledu lze adversární trestní řízení připodobnit ke kontinentálnímu civilnímu řízení ve sporných věcech, s tím rozdílem, že v trestních záležitostech jde o prosazení zájmu veřejného. Proto všechny důkazy musí být provedeny před soudem, jelikož zde nejde o ověření informací ze spisu zpracovaného vyšetřovacími orgány jako u inkvizičního řízení, ale jde o přesvědčení soudce, poroty nebo přísedících, že pravda jedné strany vystihuje lépe skutkový stav než pravda druhé strany.[23]

Angloamerické státy mají velmi omezenou roli státu, jelikož nad státem je ještě vyšší hodnota tzv. panství práva (*rule of law*), což je soubor individuálních práv a svobod jednotlivce vůči státu.[24] Menší ingerence státu zde znamená i oddělenost vyšetřovacích orgánů, jež koordinuje právě princip *panství práva*.[25] Naopak pro kontinentální systém je typický princip právního státu, kde stát má větší pravomoci a odpovědnost. Z toho vyplývá i chápání hlavního cíle trestního řízení. Na kontinentu je cílem ochrana společnosti (jde o retributivní justici

[20] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 47-49.
[21] FENYK, J. Zásady dokazování. In: ZÁHORA, J. a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní.* Praha: Leges, 2013, str. 53.
[22] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 50.
[23] Tamtéž, str. 51-54.
[24] Tamtéž, str. 50.
[25] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 468.

s restorativními prvky), zatímco u angloamerického modelu jde o ochranu práv jednotlivce (restorativní justice s retributivními prvky).[26]

V průběhu vývoje se řízení v USA trochu pozměnilo od původního britského vzoru. Jak uvádí Tomášek, adversární trestní řízení v USA vznikalo ve své podstatě jako „*reakce na odmítnutí inkvizičního procesu*".[27] V USA veřejný žalobce dohlíží na policii a dává jim pokyny, kdežto v Británii jsou na sobě tyto orgány nezávislé.[28] Britské trestní řízení zná soukromou žalobu, avšak kvůli vysokým finančním nákladům není tento institut jednotlivci příliš často využíván.[29] Několik amerických států si taktéž zachovalo v trestním procesu soukromou iniciativu k zahájení řízení, nicméně podání obžaloby je většinou navázáno na souhlas orgánu, a tím pak tento institut ztrácí svou podstatu.[30] Společná oběma státům je nezávislost veřejného žalobce na soudní moci, jenž téměř monopolně rozhoduje o podání obžaloby.[31] Pro angloamerickou právní tradici jsou také typické větší zásahy do činnosti vyšetřovacích orgánů ze strany soudu, na rozdíl od kontinentálních soudů, které k zásahu do činnosti policie musí mít výslovné zmocnění v psaném právu.[32]

Sporným aspektem adversárního řízení je objektivita v oblasti dokazování. Navrhování i provádění důkazů mají v rukou strany a soud je zde pouze v roli garanta zákonnosti, jenž dohlíží na procesní rovnost (rovnost zbraní), tedy aby obě strany měly stejná procesní práva. Význam má při dokazování zejména křížový výslech, který ale může být veden poněkud agresivně, což může být pro svědky náročné a v očích poroty to může vést až ke znevěrohodnění jejich výpovědi. Významnou odlišností je při dokazování i nečinnost obviněného. Pokud se v Británii obviněný rozhodne nevypovídat, může to za určitých okolností vést k jeho škodě a k výhodě obžaloby (na rozdíl od kontinentálního modelu s plným uplatněním zásady *nemo tenetur se ipso accusare*).[33] Odlišností je taktéž přípustnost použití důkazů. V Británii se u soudu obecně uznávají i nezákonně získané důkazy, což bylo potvrzeno ve věci Kuruma vs. The Queen

[26] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení*. Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné zde: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

[27] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 469.

[28] Nicméně do činnosti britské policie může v rámci občanské kontroly kdykoliv zasahovat soud. Srov. Tamtéž, str. 471.

[29] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 371.

[30] Tamtéž, str. 469.

[31] Tamtéž, str. 371.

[32] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 471.

[33] Jedná se o zásadu zákazu donucování k sebeobviňování. Obžalovaného nemůže donutit k výpovědi skutečnost, že případné mlčení mu může být ke škodě.

(1955), kde Lord Goddard prohlásil: „*Soud nezajímá, jak byly důkazy získány*“.[34] Kontinentální model a USA se drží doktríny *plodů z otráveného stromu*, jež nedovoluje použití protiprávně nabytých důkazů a ani důkazů z nezákonnosti odvozených. Tento princip byl poprvé vyřčen ve věci Silverthorne Lumber Co. v. U.S. 385 (1920), kdy soud prohlásil za neplatné důkazy získané přímo nezákonnou (protiústavní) prohlídkou ale zároveň i důkazy získané nepřímo prostřednictvím předvolání, které bylo učiněno na základě této prohlídky.[35] Mulák však předestírá, že v českém prostředí se „otrávené plody“ striktně neodmítají, ale za určitých okolností po přihlédnutí ke konkrétním skutečnostem případu lze důkazy odvozené od nezákonnosti v řízení použít.[36]

1.2. Prolínání prvků inkvizičního a adversárního modelu

Dnes již není žádný systém ryze inkviziční, nebo adversární, ale spíše jde o to, jaké charakteristické znaky v daném státě převažují. Dle Kristkové lze hlavní rozdíly mezi oběma modely trestního procesu shrnout do tří hlavních odlišujících prvků. První odlišností je způsob zahájení řízení, jež je na kontinentu ovládáno zásadou legality a v *common law* zásadou oportunity. Tento rozdíl je ovšem v současnosti relativně stírán, poněvadž se v kontinentálním procesu objevují oportunitní prvky jako odklony nebo diskreční pravomoci státního zástupce.[37] Druhým rozdílem je síla intervence soudu a stran řízení, kdy inkviziční řízení vede zásada vyhledávací a adversární zásada kontradiktornosti. I tento znak se dnes již relativizuje, jelikož zásada kontradiktornosti je standardem i v kontinentální právní kultuře, a to hlavně skrze činnost Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), jakožto soudního orgánu Rady Evropy (podrobněji dále). Posledním, a dnes už asi nejmarkantnějším, odlišujícím znakem je zásada materiální pravdy při dokazování u kontinentálního modelu (dokazování řízené soudem) a zásada formální pravdy v *common law* (obhajoba a obžaloba vystupují jako strany sporu).[38] Shodný názor zastává Mulák, když uvádí, že „*hlavní rozdíl mezi oběma systémy*

[34] V originále: „*The court is not concerned with how the evidence was obtained*.“

[35] V USA jsou z doktríny plodů z otráveného stromu tři výjimky. První je *nezávislý zdroj* (*independent source*), kdy důkaz získaný z protiústavního porušení je zároveň potvrzen nezávislým zdrojem. Dále *nevyhnutelný objev* (*inevitable discovery*), když by nezákonně získané důkazy byly stejně nevyhnutelně objeveny zákonnou vyšetřovací činností. Poslední výjimkou je *vyčištěná skvrna* (*purged taint*), kdy původní nezákonnost lze odstranit zásahem obžalovaného nebo třetí osoby, a tím se přeruší kauzální řetězec spojující původní nezákonnost a nově získané důkazy. Podrobněji ISRAEL, J. H. a LAFAVE, W. R. *Criminal procedure: constitutional limitations in a nutshell*. Third edition. St. Paul: West Publishing Company, 1980, str. 284-290.

[36] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 206-207.

[37] V českém trestním řádu například odklony (§ 179g an., § 307 an., § 309 an. trestního řádu, § 70 an. ZSVM) nebo možnost nestíhatelnosti pro neúčelnost (§ 172 trestního řádu).

[38] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 375-376.

spočívá ve způsobu nalézání relevantní pravdy".[39] V obou systémech platí zásada presumpce neviny, ovšem dokazování v inkvizičním řízení je ovládáno zásadou materiální pravdy, volného hodnocení důkazů a zásadou vyhledávací, přičemž průběh dokazování vede soud (*judge led model*). Kdežto adversární dokazování je postaveno na zásadě projednací a na formální pravdě, jež je nalezena skrze souboj dvou příběhů, dvou pravd, předestřených obhajobou a obžalobou (*party driven model*).[40]

Adversární řízení vychází z toho, že nezaujaté nalezení objektivní pravdy soudcem, tedy třetí nezúčastněnou stranou, je nedosažitelné. Dle tohoto konceptu je spravedlivější, pokud je pravda hledána v konfrontaci stran řízení. Jde o souboj mezi dvěma interpretacemi téže skutečnosti a pravda, která je touto formou nalezena, by se dala nazvat pravdou interpretační. Kontinentální proces vyřešil angloamerický problém s nestranností třetí strany tím, že do odhalovaní objektivní pravdy zapojil mnoho subjektů, počínaje policejním orgánem a státním zástupcem v přípravném řízení, ale podílí se i soudce, obviněný a jeho obhájce. Tím se původní jednostranné oficiální vyšetřování proměnilo ve vyšetřování pluralitní, a těchto více úhlů pohledů tak přispívá k nalezení objektivní pravdy. Inkviziční proces se v tomto ohledu inspiroval adversárním, když namísto jednostranného vyšetřování skutku soudcem zavedl ještě předsoudní vyšetřování vedené policejním orgánem a státním zástupcem.[41]

Dlouhodobou tendencí je snaha o zrychlování a zefektivňování trestního řízení, a proto dochází ke stále častější infiltraci angloamerických prvků a institutů do kontinentální právní kultury. Typickým příkladem v českém trestním řádu je možnost sjednání dohody o vině a trestu, dále prohlášení viny obviněným nebo upuštění od dokazování těch skutečností, jež byly obviněným i státním zástupcem prohlášeny za nesporné. Nutno dodat, že nejde o proces jednosměrný, ale i adversární proces se v mnohém inspiruje inkvizičními prvky. Zdlouhavost řízení tedy není problém spojený s určitou právní kulturou, naopak se s tím setkávají všechny výše uvedené modely trestního procesu. Inkviziční model je zdlouhavý z hlediska přílišné formality dokazování. Řízení adversárního typu je prodlužováno tím, že dokazování je v rukou stran. Jsou to právě strany sporu, jež navrhují a provádějí důkazy (namísto soudce), což vede ke značnému množství důkazů a ke zdlouhavosti jejich provádění (mimo jiné kvůli křížovým výslechům a patrně až příliš široké zásadě kontradiktornosti). Každá strana sporu má právo předestřít svůj pohled na daný skutkový stav a vyslechnout na podporu svého tvrzení svědky.

[39] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 54-56.
[40] Tamtéž, str. 54-56.
[41] GRANDE, E. *Comparative Approaches to Criminal Procedure: Transplants, Translations, and Adversarial-Model Reforms in European Criminal Process*. In: *The Oxford handbook of criminal process* Oxford University Press, 2019, str. 69, 70. [online], [cit. 30.11.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190659837.013.4>.

Poté má protistrana právo křížového výslechu a pokud dojde během toho k nějakým nejasnostem, může původní strana, která je předvolala, vyslechnout svědky znovu. Tím dochází k neustálému opakování informací o průběhu skutkového stavu a prodlužování řízení.[42] A tak (možná překvapivě) se typ řízení u mezinárodních soudů (smíšený)[43] bude v budoucnu přibližovat více k inkvizičnímu modelu.[44]

ESLP klade důraz na nezbytnost zajištění spravedlivého procesu a neupřednostňuje ani jeden typ řízení. Právo na spravedlivý proces zahrnuje právo na přístup k soudu, a především zásadu kontradiktornosti, jež spočívá v právu na přístup k informaci a reakci na ni.[45] Kristková souhlasí s významným postavením ESLP při procesu prolínání kontinentálního a angloamerického modelu trestního procesu. Totiž v důsledku jeho judikatury již nadále nemá význam dělení na adversární a inkviziční typ trestního řízení, ale rozhodujícím se stává zaručení práva na spravedlivý proces.[46] Ke stejnému závěru dochází i Tomášek, když vymezuje lidskoprávní dimenzi jakožto nejvýznamnější prvek pro sjednocení trestního řízení v Evropě. Jako příklad posunu k inkvizičnímu řízení uvádí zavedení institutu veřejných žalobců v Británii, kde do roku 1985 zastávala tuto funkci sdíleně policie a před soudem advokát. Naopak ukázkou inspirace adversárním procesem je neustálé posilování postavení obviněného a obhajoby a rozrůstající se základní práva subjektů trestního řízení.[47]

1.2.1. Vliv prolínání obou modelů na základní zásady trestního řízení a jejich oslabování

Základní zásady trestního práva procesního jsou vůdčí ideje, ze kterých má trestní řízení vycházet. Na rozdíl od hmotněprávních zásad ovládajících trestní zákoník jsou základní zásady trestního procesu výslovně uvedeny v § 2 trestního řádu. Jejich znalost je důležitá pro lepší pochopení podstaty a smyslu trestního řízení a pro správnou interpretaci a aplikaci jednotlivých ustanovení. Netřeba připomínat nutnost ústavně konformního výkladu trestněprávních zásad, přičemž většina je ukotvena přímo na ústavní rovině.[48]

Mulák uvádí, že základní zásady jsou z jednoho pohledu sbližujícím nástrojem právních řádů různých států se společnými tradicemi, ale na stranu druhou fungují i jako odlišující prvky

[42] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 372.
[43] Význam kategorie smíšeného modelu trestního řízení přiblížen výše v textu.
[44] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 379.
[45] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 17.
[46] KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3, str. 371.
[47] TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*, Právník 2009, č. 5. str. 478-479.
[48] Příkladem může být presumpce neviny v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

mezi adversárním a inkvizičním modelem trestního řízení.[49] Kontinentální systém stojí nepochybně na psaném právu a pro země kontinentu je tak typická kodifikace trestního procesu, a tedy i ukotvení základních zásad v pozitivním právu. Na rozdíl od zemí s kulturou *common law*, kde je významná role rozhodovací praxe a precedentů a základní zásady tu jsou potvrzeny spíše judikaturou.[50] Společným atributem právní úpravy trestního řízení v USA a Evropské unii je tzv. minimální harmonizace spočívající v tom, že jsou stanoveny jakési minimální standardy na centrální úrovni, jež musí jednotlivé státy dodržet, ale zbytek si mohou libovolně doplňovat podle svého uvážení.[51]

Od poloviny 20. století se stále navyšuje agenda trestní justice, zejména růstem méně závažné trestné činnosti a vznikem nových forem kriminality (např. kyberkriminalita či organizovaná kriminalita). Pod vidinou odlehčení přetíženým soudům dochází, po vzoru angloamerické právní kultury, k zavádění institutů, jejichž smyslem je i rozšířit koncept restorativní justice[52] a posílit oportunní prvky. Jakožto projev snahy vyřešit zejména méně závažnou kriminalitu v předsoudní fázi řízení dochází k zavedení institutů odklonů, dalších zvláštních způsobů řízení a zkrácených řízení jako je zjednodušené řízení před samosoudcem či zkrácené přípravné řízení.

Kontinentální trestní proces je založen na zásadě oficiality, tedy že orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti (*ex offo*). Jejím projevem pro zahájení trestního řízení je zásada legality, jež spočívá v povinnosti státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Jedná se o principy, jež byly vždy příznačné pro inkviziční trestní řízení, ovšem vlivem angloamerického působení dochází k prorůstání prvků zásady oportunity do českého procesu, a dnes už tak hovoříme spíše o zásadě legality s prvky oportunity. Tato kombinace může fungovat do té doby, dokud je oportunita formulována jako výjimka ze základní zásady legality. Oportunními prvky v českém trestním řádu rozumíme zejména zastavení trestního stíhání pro neúčelnost (§ 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu) a již výše zmíněné odklony. Typickým příkladem takového angloamerického institutu přeneseného do českého trestního řízení je dohoda o vině a trestu, o jejímž zařazení mezi odklony není

[49] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 11.

[50] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení*. Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

[51] Ve Spojených státech stanovuje mantinely trestního procesu Ústava USA, která obsahuje základní práva a svobody jednotlivce hlavně ve svých dodatcích. Srov. TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5. str. 470.

[52] Koncept, který se soustředí spíše na obnovení mezilidských vztahů narušených trestnou činností než na represi pachatele (viz 3. část *Odklony*).

v akademické obci shoda.[53] Nesplňuje typické znaky odklonu (v užším smyslu), jelikož je v jejím rámci vyslovena vina a ukládán trest a schvaluje ji výlučně soud. Nicméně funkce soudu je tu po angloamerické inspiraci omezena spíše na roli garanta zákonnosti. V souladu s podstatou tohoto institutu bylo důvodem pro jeho přijetí zrychlení procesu a odlehčení soudům. V České republice bohužel dohoda o vině a trestu stále neplní účel, kvůli kterému byla přijata, jelikož na rozdíl od USA, kde je dohodou vyřízena většina trestních případů, u nás je použití v praxi zanedbatelné. Mulák je toho názoru, že hlavním důvodem této situace je právě existence základních zásad trestního řízení, poněvadž dohoda o vině a trestu je v rozporu hned s několika z nich.[54] A to především se zásadou materiální pravdy, jež je oslabena tím, že prohlášení obviněného o jeho vině je považováno za nejdůležitější a hlavní důkaz v řízení. Toto je v rozporu i se zásadou volného hodnocení důkazů, a do jisté míry se tím ustupuje od dalšího pátrání po pravdě. Kolidujícími jsou i zásady veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti, jelikož jsou důkazy obstarány v neveřejném přípravném řízení a soud pak jen posoudí jejich zákonnost, přičemž důkazy již znovu neprovádí.[55] Mulák se obává, že zásadní rozdíl v zásadách dokazování mezi oběma modely trestního procesu[56] je důvodem, proč dohoda o vině a trestu nenaplňuje na českém území potenciál, jenž nepochybně na angloamerické půdě má, a pro zachování tohoto institutu bude tak nadále nutné oslabování kontinentálních základních zásad trestního řízení.[57]

Dalším projevem prolínání angloamerických prvků na kontinent je bezpochyby institut spolupracujícího obviněného, někdy nazývaného jako korunního svědka[58] (viz § 178a trestního řádu), který bývá přijímán do právních úprav států kontinentu spolu s dohodou o vině a trestu. Jde o zvýhodnění obviněného v otázce trestu, jenž za to výměnou poskytne klíčovou výpověď k odhalení organizovaného zločinu v situaci, kdy existuje nedostatek důkazů. Tento institut se střetává se zásadou legality a se zásadou rovnosti všech před zákonem.[59]

---

[53] Blíže v kapitole 3.2. *Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu*.

[54] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení*. Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

[55] ZAORALOVÁ, P. Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení. In: *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*, Praha: Leges, 2016, str. 182-94.

[56] Podrobněji výše v textu.

[57] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení.* Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

[58] Korunní svědek je angloamerický institut, který ovšem není shodný s českým spolupracujícím obviněným. Spolupracující obviněný má stále práva obviněného podle § 33, § 90 trestního řádu a k tomu povinnosti podle § 178a trestního řádu, ale nemá postavení svědka podle § 97 trestního řádu. Viz VANTUCH, P. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. Bulletin advokacie, 2021, č. 10, s tr. 32-33.

[59] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení*. Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

Prorůstání angloamerických prvků do našeho procesu je bezpochyby inspirativní a obohacující, ovšem do jisté míry i problematické. Při inspiraci angloamerickým právním systémem se musí pamatovat na rozdílné principy, jež ovládají adversární a inkviziční proces. Základní zásady obou procesů jsou velmi odlišné a mohou při aplikaci a interpretaci institutu původem cizího činit problémy a snižovat jeho potenciál a efektivitu při praktickém využití. Jak bylo výše nastíněno, instituty oslabují základní zásady a v praxi se nevyhnou aplikačním problémům. Situaci pro zlepšení také komplikuje ústavní zakotvení některých zásad, což značně omezuje prostor pro případnou změnu zákonné úpravy a její přizpůsobení angloamerickým institutům.[60]

1.2.2. Vliv novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení

Přetrvávajícím problémem trestního procesu v České republice jsou neustálé novelizace trestního řádu účinného na našem území od roku 1961. Nesystémová úprava potom dává průchod mnoha výjimkám ze základních zásad, jež zmenšují jejich jedinečnost, a dochází tak k oslabování jejich významu.[61] Ilustrativním příkladem je nedávná novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb., která (mimo jiné) zavedla do trestního řízení prohlášení viny, nesporné skutečnosti, vyjádření obžalovaného k obžalobě a povinné zvažování možnosti uzavření dohody o vině a trestu soudem po podání obžaloby. Tyto změny naklonily český trestní proces opět více k angloamerickému modelu, a nepříznivě tak poznamenaly systém a stabilitu základních zásad trestního řízení.

V tomto ohledu je výjimkou zavedení institutu vyjádření obžalovaného k obžalobě, jež se dotklo zejména zásady kontradiktornosti a posílilo ji. Tento princip je ve světle judikatury ESLP vnímán jako součást práva na spravedlivý proces, a znamená tedy právo každé strany předložit důkazy a argumenty a mít možnost vyjádřit se k důkazům a argumentům předestřeným druhou stranou řízení.[62] Vyjádření k obžalobě po nařízení hlavního líčení (§ 196 odst. 2, 3 trestního řádu) znamená možnost obžalovaného vyjádřit se ke skutečnostem uvedeným v opisu obžaloby. Zejména zda se cítí být vinen spácháním skutku popsaným v obžalobě, zda chce uzavřít dohodu o vině a trestu nebo prohlásit svou vinu, zda souhlasí s popisem skutku a s navrhovaným trestem (popřípadě ochranným opatřením), případně které skutečnosti považuje

[60] MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení.* Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

[61] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2019, str. 13.

[62] Někteří autoři chybně spojují kontradiktornost pouze s adversárním trestním řízením. Tento názor je dnes ovšem překonaný. Jak je uvedeno i výše v textu této práce, kontradiktornost je skrze rozhodovací praxi ESLP vnímána spíše jako součást práva na spravedlivý proces.

za nesporné. Po zahájení hlavního líčení vyzve předseda senátu obžalovaného k obsahově podobnému vyjádření (§ 206a trestního řádu). Důvodová zpráva vysvětluje zavedení vyjádření k obžalobě zejména snahou o zrychlení a zefektivnění hlavního líčení.[63] Mulák a Provazník doplňují, že, i když to podle důvodové zprávy zřejmě nebylo primárním cílem zákonodárce, zavedení tohoto institutu je významné z hlediska posilování procesní rovnosti (rovnosti zbraní) v hlavním líčení, a tím i posílení práva na spravedlivý proces, jehož součástí je kontradiktornost. Domnívají se, že jde spíše o pozitivní institut, jenž umožní obžalovanému předestřít své stanovisko a zároveň soudci se seznámit s postojem obhajoby ještě před zahájením ústního jednání. Autoři ovšem zároveň upozorňují na poměrně nešťastně formulované podotázky ve výzvě k vyjádření, jež až příliš navádí obžalovaného ke zkrácení dokazování a urychlení celého řízení na úkor nalezení materiální pravdy.[64]

Novela tedy přiklonila proces více k angloamerické tradici, a tím oslabila původem ryze inkviziční principy pro dokazování, konkrétně zásadu materiální pravdy, zásadu vyhledávací a zásadu volného hodnocení důkazů. Zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 trestního řádu) znamená povinnost orgánů činných v trestním řízení zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností, za což v důsledku přebírá procesní odpovědnost soud jakožto garant zákonnosti. Přestože v adversárním procesu je nastaven podobně vysoký důkazní standard, tedy zjišťování skutkového stavu věci *beyond any reasonable doubt*,[65] tak zde převažuje spíše koncept formální pravdy. Tento koncept spočívá ve formálním uznání jako pravdivé takové verze příběhu, o které strana dokáže přesvědčit soud (porotu) bez důvodných pochybností. Důkazní břemeno tu nese žalobce, podobně jako u českého sporného civilního řízení, což vyplývá ze soukromoprávního vnímání trestního práva v angloamerické právní kultuře. Nutno podotknout, že inkviziční zásadu materiální pravdy limituje zásada zákonnosti (§ 2 odst. 1 trestního řádu), jelikož státy kontinentu vycházejí z principu právního státu, a nejde tak o hledání absolutní pravdy na úkor zákonnosti. Se zjišťováním skutkového stavu úzce souvisí zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 trestního řádu), jež spočívá v povinnosti orgánů činných v trestním řízení zhodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení a při pečlivém uvážení všech okolností případu. Dále také zásada vyhledávací (§ 2 odst. 5 trestního řádu) konkretizující zásadu oficiality v oblasti dokazování, podle které orgány činné v trestním řízení

[63] Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 466/0, předloženému v 8. volebním období sněmovny, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online], [cit. dne 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=161041>, str. 26 a násl.

[64] Srov. MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 38-39, 42; MULÁK, J., PROVAZNÍK, J. Prakt*ické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str.12-15.

[65] V překladu znamená *bez důvodných pochybností*.

jsou povinny *ex offo* zjišťovat skutkový stav věci a vyhledávat a zajišťovat důkazy i bez návrhu stran ve prospěch i neprospěch obviněného. Zásady jsou navzájem provázány a esenciální zásadu materiální pravdy tak nelze naplnit bez dalších zásad dokazování, tedy výše zmíněné zásady vyhledávací a volného hodnocení důkazů, ale i zásady bezprostřednosti a ústnosti.[66]

Prvky, jež oslabují tradiční kontinentální zásady dokazování, jsou původem instituty adversárního procesu, které byly převzaty do českého trestního řízení po inspiraci zeměmi angloamerické kultury. Toto podpořila výše zmíněná novela č. 333/2020 Sb. zavedením prohlášení viny, nesporných skutečností a rozšířením použití dohody o vině a trestu. Nesporné skutečnosti (§ 206d trestního řádu), jež před novelou bylo možné označit jen ve zjednodušeném řízení následujícím po zkráceném přípravném řízení, a prohlášení viny (§ 206c trestního řádu) se střetávají se všemi výše předestřenými zásadami dokazování. Samotný proces dokazování je zde předsunut do přípravného řízení. Soud potom rozhoduje o přijetí prohlášení viny, nebo o upuštění dokazování skutečností, jež byly shodně označeny státním zástupcem a obviněným za nesporné, pouze na základě spisu vypracovaného ve fázi vyšetřování. Tím pochopitelně trpí zásada ústnosti a bezprostřednosti, jelikož v rozsahu prohlášení či nesporných skutečností se dokazování před soudem vůbec neprovádí. Také dochází k oslabení materiální pravdy a k posílení původně adversární pravdy formální, poněvadž se zde vychází z tvrzení obviněného nebo obou „stran“ procesu a do jisté míry se vzdává pátrání po objektivně zjištěném skutkovém stavu.[67]

Novela dále zavedla povinnost soudu obligatorně zvažovat možnost uzavření dohody o vině a trestu, čímž ale nedošlo k většímu rozporu se zásadami trestního procesu, než které tu byly v době jejího zavedení v roce 2012. Mulák a Provazník však poukazují na možný střet této nové povinnosti soudu s principem jeho nezávislosti a nestrannosti. Pokud okolnosti případu nasvědčují tomu, že je vhodné uzavření dohody, bude zpravidla ochota k vyjednávání projevena (minimálně stran státního zástupce) již v přípravném řízení. Souhlasím tedy s autory, že se jeví jako nadbytečné, aby se do toho soud vměšoval až po podání obžaloby skrze výzvu k vyjádření obžalovaného. Navíc kdyby si obžalovaný nebo (nepravděpodobně) státní zástupce situaci rozmyslel, může iniciovat vyjednávání o dohodě kdykoliv během řízení, a to bez jakékoliv ingerence ze strany soudu.[68]

Jedním z korektivů výše nastíněných nesrovnalostí se základními zásadami zůstává možnost soudu nepřijmout prohlášení viny, provést dokazování skutečností označených

[66] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 39-41.
[67] Tamtéž, str. 43-46.
[68] Tamtéž, str. 42-43.

za nesporné anebo neschválit dohodu o vině a trestu.[69] Dále je to také skutečnost, že zásada ústnosti a bezprostřednosti a další principy dokazování mají primárně sloužit k ochraně a ve prospěch obžalovaného. Obžalovaný se ale těmito instituty dokazování v hlavním líčení vědomě sám vzdává v rozsahu prohlášení viny nebo označení nesporných skutečností či dohodou o vině a trestu. Osobně se ztotožňuji s myšlenkou Muláka a Provazníka, kteří připomínají, že i když jsou rychlost, efektivita a hospodárnost důležitými atributy trestního řízení, tak „*rychle a levně dosažený nespravedlivý rozsudek jistě nikdy nepřeváží nad pomalu a draze dosaženým spravedlivým rozsudkem*“, a proto by se zásada materiální pravdy neměla zanedbávat na úkor zrychlení procesu.[70]

Novela č. 333/2020 Sb. tedy přinesla další výjimky ze zásad českého kontinentálně nastaveného trestního procesu, a tím více ho vychýlila k angloamerickému modelu. Do jisté míry se tím také narušuje normotvorná funkce základních zásad, jelikož novoty zavedené zákonodárcem vycházejí ze zásad adversárního řízení. Podle autorů je to v pořádku do té doby, dokud jsou tyto angloamerické projevy koncipovány striktně jako výjimky ze základních zásad a svým počtem nepřeváží význam obecného pravidla. Důležité je, aby nebyla konfuze v tom, jaký princip je základní zásadou, a který je pouze výjimkou z ní. Jinak by bylo asi nutné přistoupit ke změně systému základních zásad, a to ideálně v blížící se rekodifikaci trestního řádu.[71]

[69] Viz § 206c odst. 5, § 206d, § 206b odst. 4 trestního řádu.
[70] Srov. MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 44.
[71] Tamtéž, str. 46.

2. Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí

Výraz *konsensus* (*konsens)* pochází z latinského *consensus* a překládá se jako shoda nebo souhlas. V trestním právu procesním se za *konsensuální* označují postupy obsahující prvek souhlasu, tedy když subjekty trestního řízení postupují v určité vzájemné shodě. Mezi konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí (formy konsensuálního trestního řízení) se řadí dohoda o vině a trestu, trestní příkaz,[72] prohlášení viny, označení skutečností za nesporné a také odklony od standardního trestního řízení, jako je podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.[73]

Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí jsou mimo jiné nástrojem racionalizace trestní justice, jejímž hlavním cílem je dle Ščerby „*zajištění výkonnější justice ve smyslu zkrácení trestního řízení a zjednodušení jeho administrativní náročnosti*“.[74] Snahou konsensuálních postupů je hlavně zjednodušit dokazování, a tím zrychlit celý proces. Tímto lze i lépe naplnit účel trestního řízení (prošetření trestných činů a potrestání pachatelů), jelikož trestní sankce je účelnější a efektivnější, čím dříve po spáchání činu nastoupí. Na druhou stranu nelze upřednostňovat jen rychlost řízení na úkor jeho kvality.[75] Zároveň Ščerba upozorňuje, že by se nemělo zapomínat na hmotněprávní aspekt racionalizace, jelikož jen stěží může docházet ke zkracování trestních řízení a snižování trestní agendy, pokud se budou neustále rozšiřovat podmínky trestní odpovědnosti navzdory principu subsidiarity trestní represe.[76] Účelem konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí je i posílení role stran v soudním stadiu řízení, což je logickým důsledkem vzhledem k angloamerickému původu těchto institutů. V adversárním řízení jsou subjekty řízení (obviněný a obžaloba) v rovnoprávném postavení a role soudu tkví spíše v pasivitě a garanci zákonnosti procesu.[77]

[72] Za projev konsensu se dá považovat nepodání odporu stran obviněného proti trestnímu příkazu a tím konkludentní přijetí trestní odpovědnosti. Viz. MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008, [cit. dne 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.t

[73] Terminologická poznámka – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) bude nadále v textu zmiňován pod zkratkou „ZSVM“.

[74] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 9.

[75] Tamtéž.

[76] Tamtéž, str.13.

[77] Viz bod 1.1.3. *Adversární typ trestního řízení*.

2.1. Dohoda o vině a trestu

Podstata dohody o vině a trestu spočívá v prohlášení obviněného, že spáchal skutek, čímž se vzdává práva na ústní jednání před soudem a státní zástupce mu za to přislíbí možnost mírnějšího trestu. Dohoda o vině a trestu bývá někdy řazena mezi odklony (například slovenskou naukou).[78] Shoda však panuje spíše na tom, že dohoda pod tento pojem nespadá, jelikož atributem odklonů v užším smyslu[79] je zastavení trestního stíhání, kdežto dohodou dojde k odsouzení obviněného odsuzujícím rozsudkem.[80]

Jak uvádí Musil, smyslem tohoto institutu je „*vybalancování očekávaných ‚zisků a ztrát'*“, kdy výsledek standardního trestního řízení je kvůli komplikované důkazní situaci nejasný.[81] Motivací k uzavření dohody ze strany orgánů činných v trestním řízení je usnadnění dokazování, tím zrychlení celého procesu, a tedy ušetření práce i nákladů. Obviněný je motivován zejména příslibem mírnější sankce, nicméně i pro něj má rychlejší proces výhody ve formě ušetření nákladů na obhajobu a kratšího trvání této nejisté a jistě stresové situace. Pro poškozeného je to výhodné z hlediska uspokojení jeho nároku, kterého by se ve standardním řízení, když by byl obviněný zproštěn viny, nemusel dočkat nebo alespoň ne takhle rychle.[82]

Autor dále shrnuje argumenty pro a proti přijetí institutu dohody. Mezi argumenty pro zavedení dohody o vině a trestu patří trend tzv. moderní společnosti dialogu. Jedná se o trend, kdy se z různých procedur ve státě postupně vytrácí vrchnostenský prvek a posiluje se horizontální kooperace mezi občany a ani trestní proces by v této tendenci neměl zůstat stranou. Méně abstraktním důsledkem dohody je potom posílení procesních stran v trestním řízení a přiblížení kontinentálního procesu adversárnímu typu trestního řízení. Další výhodou je lepší uspokojení nároku poškozeného a i zmírnění konfliktního charakteru trestního řízení. S tím souvisí minimalizace sekundární viktimizace oběti, jež nemusí opakovaně vypovídat před soudem, a nebude tak znovu traumatizována vzpomínáním na podrobnosti trestného činu. Největší výhodou s nejsilnějším dopadem do praxe je již zmíněné zrychlení řízení a ušetření nákladů. Proti zavedení institutu dohody zaznělo, že cílem inkvizičního trestního řízení je materiální spravedlnost, se kterou je tento institut v rozporu. Dalšími argumenty proti jsou

[78] Na Slovensku byla zavedena dohoda o vině a trestu v roce 2005.

[79] Pod pojem odklonů v širším smyslu se může řadit i dohoda nebo trestní příkaz (jakožto odklon od standardního průběhu trestního řízení v pořadí: obžaloba – hlavní líčení – rozsudek). Více k tématu v kapitolách 3.1. *Význam pojmu odklon* a 3.2. *Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu.*

[80] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 18-19.

[81] MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008, [cit. dne 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

[82] Tamtéž.

problematika věrohodnosti prohlášení, také že by strany neměly mít právo uzavírat smlouvy jako v civilním řízení, dále nerovnost občanů uzavírajících a neuzavírajících dohodu v řízení anebo obava z obchodování se spravedlností, a z toho plynoucí nedůvěra občanů vůči justici.[83]

2.1.1. Stručný vývoj dohody o vině a trestu a zahraniční srovnání

Dohoda o vině a trestu je v českém právním prostředí relativně novým institutem zavedeným do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb.[84] jako pokračující tendence zavádění odklonů od 90. let 20. století.[85] Dohoda o vině a trestu je původně institutem adversárního trestního procesu, což odpovídá podstatě *dohody* jakožto typického projevu soukromého práva, jelikož země *common law* vnímají trestní právo spíše jako oblast soukromoprávního charakteru. V inkvizičním řízení dohoda nemá dlouhodobou tradici a jako cizorodý prvek do značné míry koliduje se základními zásadami tradičního kontinentálního trestního řízení inkvizičního, zejména se zásadou oficiality, legality, vyhledávací, zásadou materiální pravdy a volného hodnocení důkazů i se zásadou veřejnosti.[86]

Zásada materiální pravdy spočívá v povinnosti orgánů činných v trestním řízení zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností, tedy spolehlivě a v souladu s realitou. Institut dohody ji oslabuje, když soud při rozhodování o sjednané dohodě vychází ze stavu, na kterém se do jisté míry strany dohodly, a již nikoliv ze skutkového stavu zjištěného bez oprávněných pochyb. Se zásadou volného hodnocení důkazů je ve střetu doznání nebo prohlášení viny jakožto korunní důkaz, jež do jisté míry vyloučí možnost k provedení dalších důkazů. Dále je s tím v rozporu také skutečnost, že orgány činné v trestním řízení hodnotí pouze důkazy, na kterých se strany dohodly, jde tedy spíše o „*selektivní hodnocení některých důkazů*“.[87] Dohoda o vině a trestu koliduje i se zásadou bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti, jelikož těžiště dokazování neprobíhá před soudem, ale v přípravném řízení, kde se tyto zásady neuplatní. Zásada veřejnosti je však do jisté míry zachována, neboť dohoda se schvaluje ve veřejném zasedání a odsuzujícím

[83] Některé argumenty proti zavedení dohody o vině a trestu z autorova článku z roku 2008 (tedy ještě před zavedením dohody do trestního řádu) jsou již překonané. Například, že dohoda v trestním řádu zavádí další kritérium pro snížení výměry trestu, aniž by to hmotněprávní úprava akcentovala (dnes § 39 odst. 1, § 58 trestního zákoníku). Tato obava byla logická, jelikož hlavním úkolem trestního práva procesního je realizovat trestní právo hmotné. Srov. MUSIL, J. Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008 [cit. dne 2.12.2022], dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

[84] Dohoda o vině a trestu byla zavedena až v roce 2012, po dvou neúspěšných pokusech v roce 2005 a 2008.

[85] FRYŠTÁK, M; HRUŠÁKOVÁ, M; VALDHANS, J (eds.). *Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: MUNI, 2016, str. 200.

[86] Podrobnější pojednání v bodu 1.2.1 *Vliv prolínání obou modelů na základní zásady trestního řízení a jejich oslabování.*

[87] JELÍNEK, J. Dohoda o vině a trestu jako prostředek k urychlení trestního řízení?. *Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám*. kolektiv autorů. Uspořádali: prof. JUDr. Jan Dvořák, Csc a doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D. Praha: Všehrd, 2018. str. 149.

rozsudkem, jež je jménem republiky veřejně vyhlášen.[88] Soud potom při schvalování dohody neprovádí důkazy, ale vystupuje pouze v roli garanta zákonného procesu tak jako v zemích angloamerické právní kultury.[89] Dohoda o vině a trestu je výjimkou ze zásady legality, a tedy typickým oportunním projevem v českém právním řádu. Jak výstižně poznamenává Jiří Skupin a Lukášová: „*oportunitu lze označit jako určité diskreční oprávnění státního zástupce*“.[90] Někdy je oportunita nazývána zásadou neúčelnosti, neboť státní zástupce podle svého uvážení rozhodne, zda je z hlediska veřejného zájmu účelné řízení zahájit, nebo v něm pokračovat (§ 172 odst. 2 trestního řádu).[91] Je možné se setkat také s názvem *procesní korektiv trestního bezpráví*, jež doplňuje stěžejní princip trestního práva, tedy subsidiaritu trestní represe. Jak vyplývá z výzkumu prováděného autory v roce 2016, státní zástupci považují současné nastavení oportunní zásady za dostačující, a jelikož pro ně není její využívání příliš atraktivní, nejsou ani zastánci jejího rozšiřování. V praxi často dochází k nahrazování důvodů zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. a), b) trestního řádu institutem odložení věci ve fázi prověřování (§ 159a odst. 4 trestního řádu) a § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu také odložením věci či podmíněným zastavením trestního stíhání (§ 307 an. trestního řádu). Autoři souhlasí se státními zástupci ve věci nerozšiřování oportunity, jelikož právě „*státní zastupitelství by mělo být ovládáno zásadou ‚v pochybnostech obžalovat‘ a teprve až soud by měl rozhodovat v návaznosti na zásadu ‚v pochybnostech zprostit obžaloby‘*“.[92]

Tyto rozpory s koncepčností českého právního systému nepřidávají dohodě o vině a trestu na popularnosti a v České republice je tímto institutem vyřízeno zanedbatelné množství případů. Na rozdíl od angloamerické kultury, kde je dohodou vyřízena většina trestních věcí. V USA jde o institut tzv. *guilty plea* (uznání viny), kterému tradičně předchází tzv. *plea bargaining* (vyjednávání). Tento proces se datuje až do poloviny 19. století a dnes je s ním v USA vyřízena 90 % trestních záležitostí. Na federální úrovni tvoří uznání viny dokonce 97 % všech odsouzení.[93] V americkém právním prostředí je takový filtr považován za zcela nezbytný, jelikož před soudy dochází i k projednání činů u nás nazývaných jako *přestupky*

[88] ŘÍHA, J. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2264.
[89] KRISTKOVÁ, A. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3.
[90] JIŘÍ SKUPIN, Z., LUKÁŠOVÁ, M.: Meze angloamerického trestního řízení v současné praxi státních zastupitelství. In: FRYŠTÁK, M; HRUŠÁKOVÁ, M; VALDHANS, J (eds.). *Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: MUNI, 2016, str. 201-202.
[91] Tamtéž, str. 201-202.
[92] Tamtéž, str. 214-215.
[93] HELM, R. K. *Conviction by Consent? Vulnerability, Autonomy and Conviction by Guilty Plea.* Online. Journal of criminal law (Hertford). 2019, roč. 83, č. 2, str. 166. [online]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018318822223>.

projednávané správními soudy. Oportunní prvky jsou proto v USA velmi důležité k odbřemenění trestní justice.[94] Vyjednávání většinou iniciují obhájci a celý proces je podpořen vzájemnými osobními vztahy mezi obhájci, státními zástupci a soudci. Když je obviněný obviněn z trestného činu, státní zástupce obvykle předloží návrh o vině obhájci, ten tuto nabídku předá obviněnému, jenž se musí rozhodnout, zda ji přijme, anebo se pokusí u soudu dokázat svou nevinu.[95] Strany se dohadují na podmínkách, za kterých je obviněný ochoten uznat svou vinu a obžaloba mu na oplátku odpustí nějaké skutky, skutek posoudí podle mírnější právní kvalifikace anebo přislíbí mírnější trest.[96] Takové nabídky v rámci *plea bargaining* jsou často popisovány jako nátlakové. Tato vyjednávací praxe je relativně prosta regulace či soudních zásahů. Pojistkou zde má být možnost soudce odmítnout dohodu o vině a trestu, nebo ji pozměnit. K tomu však dochází jen zřídka.[97] Obviněný pak přizná svou vinu přísežně do protokolu při hlavním líčení před soudem a soud je s tímto postupem předem seznámen. Soudce vyslechne obviněného, zda rozumí tomu, že se vzdává práva na proces, že tak učinil dobrovolně, bez nátlaku či úplatků a dohodu potom schválí (k odmítnutí dojde jen výjimečně). Tyto praktiky vyjednávání o vině a trestu formálně povolil Nejvyšší soud USA. V případě Brady v. United States, 397 U.S. 742 (1970) Nejvyšší soud uznal výhodnost *plea bargaining* pro obě strany sporu (obviněný a obžaloba) a ve věci Santobello v. New York, 404 U.S. 257 (1971) zdůraznil, že toto vyjednávání se stalo základní složkou správy spravedlnosti a že jde pro stát o účinný způsob řešení trestních případů a je tedy velmi žádoucí.[98]

Ve Velké Británii mají *guilty pleas* také nepostradatelnou úlohu. Přiznání viny ušetří spoustu času a soudy tak na své pracovní vytížení reagovaly nabídkou „slevy z trestu“ ve výši cca 30 % těm obviněným, již soudu pomohou tím, že přiznají vinu. Na toto formální nabádání obviněného k přiznání viny jsou v Británii různé názory. Praktici (soudci, státní zástupci) to spíše schvalují anebo přinejmenším přijímají jako nutné zlo. Akademici situaci spíše kritizují zejména kvůli obtížné slučitelnosti se zásadou presumpce neviny či potencionálnímu riziku

[94] ŘÍHA, J. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2260.

[95] HELM, R. K. *Conviction by Consent? Vulnerability, Autonomy and Conviction by Guilty Plea*. Online. Journal of criminal law (Hertford). 2019, roč. 83, č. 2, str. 166. [online]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018318822223>.

[96] SCHULTZ, D. a J. R VILE. *Plea Bargaining. The Encyclopedia of Civil Liberties in America* [online]. Routledge, 2005, 712-714 [cit. 2022-10-15]; Shodně HALL, D. (Daniel E.). *Criminal law and procedure*. Seventh edition. Stamford, CT: Cengage Learning, 2015, str. 537.

[97] HELM, R. K. *Conviction by Consent? Vulnerability, Autonomy and Conviction by Guilty Plea*. Online. Journal of criminal law (Hertford). 2019, roč. 83, č. 2, str. 166. [online]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018318822223>.

[98] SCHULTZ, D. a J. R VILE. *Plea Bargaining. The Encyclopedia of Civil Liberties in America* [online]. Routledge, 2005, 712-714 [cit. 2022-10-15]; Shodně HALL, D. (Daniel E.). *Criminal law and procedure*. Seventh edition. Stamford, CT: Cengage Learning, 2015, str. 537.

nátlaku na nevinné obviněné. Pokud by totiž nabídka slevy byla chápána jako tlak na obviněného k přiznání viny, šlo by o úkon absolutně neplatný.[99] *Guilty pleas* se využívají zejména u případů sexuálních trestných činů, kdy motivací je, aby oběť nemusela znovu oživovat prožité trauma výpovědí před soudem. Dále pak u případů skutkově složitých, kde by bylo dokazování velmi náročným a zdlouhavým procesem.[100]

V obou zemích může docházet k přiznáním viny od nevinných obviněných. Často jsou obviněnými zranitelné osoby, jež nejsou schopné posoudit účinky prohlášení viny se všemi důsledky. Mnohdy v tom spatřují jen co nejrychlejší způsob, jak se dostat z vazby či jak co nejrychleji ukončit celý proces. Zejména v USA jsou pak asi největší motivací těchto prohlášení až nepřiměřené „slevy" z trestu.[101]

2.1.2. Zákonné předpoklady dohody o vině a trestu

Podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu jsou upraveny v § 175a, § 175b a v § 206b trestního řádu. Řízení a rozhodnutí o dohodě je zařazeno mezi zvláštní způsoby řízení v ustanovení § 314o an. trestního řádu. Zákonným předpokladem pro sjednání dohody je podle § 175a odst. 3 trestního řádu prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Jak je zde ovšem uvedeno, samotné prohlášení obviněného je dostačující, pokud prozatímní vyšetřování orgánů činných v trestním řízení dostatečně potvrzuje pravdivost tohoto prohlášení. Jde o projev zásady vyhledávací, kdy doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 trestního řádu).[102] Prohlášení obviněného o vině se považuje za zákonné zjištění viny v souladu s § 175a odst. 3 trestního řádu, což potvrdil ESLP,[103] když vyslovil, že „*vina prokázána zákonným způsobem*" je dle čl. 6 odst. 2 EÚLP skrze odsuzující rozsudek soudu, ale také uznáním viny (*guilty plea*). Zásada presumpce neviny je

[99] DELMAS-MARTY, M. a J. R. SPENCER. *European criminal procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, lxii, str. 179.

[100] PETERS, J; AUBUSSON DE CAVARLAY, B; LEWIS, Ch a SOBOTA, P. *Negotiated Case-ending Settlements: Ways of Speeding up the (Court) Process.* Online. European journal on criminal policy and research. 2008, roč. 14, č. 2-3, str. 147. [online]. [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10610-008-9077-4>.

[101] HELM, R. K. *Conviction by Consent? Vulnerability, Autonomy and Conviction by Guilty Plea*. Online. Journal of criminal law (Hertford). 2019, roč. 83, č. 2, str. 166-167. [online]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018318822223>.

[102] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 39.

[103] Viz rozsudek ESLP Lutz proti Německu, ze dne 25.8.1987, stížnost č. 10107/82.

garance sloužící hlavně zájmům obviněného, jenž s ní může disponovat a uznáním viny se jí může i vzdát.[104]

Skutkový stav musí být patřičně prošetřen, aby nedošlo k oprášení dnes již překonaného středověkého inkvizičního principu považujícího doznání za korunu důkazů (*confessio corona probationum*).[105] Na druhou stranu se skutkový stav nemusí dokazovat natolik přesvědčivě, jako kdyby obviněného uznával vinným soud. Stačí jen v nezbytném rozsahu k podpoře pravdivosti tvrzení obviněného, jelikož ulehčení v oblasti dokazování, a tedy i zrychlení řízení, je důvodem pro zavedení tohoto institutu. Podmínka objektivního zjištění skutkového stavu je důležitá z hlediska zachování základního stavebního kamene inkvizičního trestního řízení, a to zásady materiální pravdy. Obviněný se tedy v prohlášení přiznává pouze ke spáchání skutku, na rozdíl od doznání, kde je potřeba souhlas obviněného s právní kvalifikací.[106] Podle Ščerby nakonec stejně k akceptaci právní kvalifikace skutku stran obviněného musí dojít, jelikož dle § 175a odst. 6 písm. d) trestního řádu jde o povinnou obsahovou náležitost dohody.[107] V angloamerické právní kultuře (*plea bargaining*)[108] nebo i na Slovensku obviněný učiní doznání viny, na rozdíl od naší úpravy, kde obviněný pouze prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Dle Jelínka by měl obviněný svou vinu přiznat a pouhé prohlášení je morálně nevhodné. Jde potom spíše o důsledek chladného uvážení, jaké prohlášení je pro něj v řízení nejvhodnější.[109] Pokud nakonec ke sjednání dohody nedojde, státní zástupce to poznamená do protokolu a prohlášení o vině se nesmí formálně použít proti obviněnému jako důkaz. Problémem je, že i tak to může ovlivnit názor soudce na věrohodnost výpovědi obviněného.

Negativní podmínkou je zákaz sjednání dohody o vině a trestu v řízení proti mladistvému a v řízení proti uprchlému. Dle § 63 odst. 1 ZSVM nelze uzavřít dohodu (ani vydat trestní příkaz) proti mladistvému, jenž nedovršil osmnácti let věku v době řízení. Tento zákaz má ochranný a výchovný charakter. Chrání mladistvého proti jeho nevyzrálosti zejména vzhledem k riziku nepravdivého prohlášení o své vině. Navíc z hlediska výchovného působení na mladistvé je vhodné, aby hlavní líčení u soudu proběhlo. Dle § 175a odst. 8 trestního řádu

[104] ŠÁMAL, P. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 23.

[105] MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení.* Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008, [cit. dne 2.12.2022]. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

[106] Srov. s § 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu.

[107] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. *Praha: Leges, 2012. str. 23.*

[108] V překladu jde o tzv. vyjednávanou spravedlnost.

[109] JELÍNEK, J. Dohoda o vině a trestu jako prostředek k urychlení trestního řízení?. *Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám.* kolektiv autorů. Uspořádali: prof. JUDr. Jan Dvořák, Csc a doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D. Praha: Všehrd, 2018. str. 145.

nelze sjednat dohodu o vině a trestu v řízení proti uprchlému, poněvadž pokud obviněný uprchl, aby se vyhnul trestní odpovědnosti, lze logicky předpokládat, že by svou vinu neprohlásil. Navíc ke sjednání dohody musí být obviněný osobně přítomný.[110]

2.1.3. Dohodovací řízení

Dohodovací řízení se dělí na dvě fáze, a to sjednávání dohody mezi obviněným a státním zástupcem a následné schvalování dohody soudem. Státní zástupce zahajuje jednání o dohodě o vině a trestu *ex offo* anebo na návrh obviněného, jestliže je v dané věci sjednání dohody přípustné (nepřípustné v řízení proti mladistvému a uprchlému) a výsledky vyšetřování dostatečně prokazují, že se skutek stal, že je trestným činem a že jej spáchal obviněný. Státní zástupce má vždy právo uvážení a pokud neshledá sjednávání dohody důvodným,[111] vyrozumí o tom obviněného (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Obviněný tedy nemá na dohodu o vině a trestu právní nárok a proti rozhodnutí státního zástupce o nezahájení vyjednávání nemá možnost opravného prostředku. Státní zástupce dále také zvažuje, zda je sjednávání dohody o vině a trestu vůbec vhodné, a to zejména z hlediska povahy a závažnosti trestného činu, pravděpodobného trestu, chování obviněného po činu a jeho dosavadního způsobu života. Dále i vzhledem k zájmům poškozeného, pravděpodobnosti uzavření takové dohody, úspornosti nákladů a rychlosti řízení.[112]

Procesní podmínky sjednávání dohody o vině a trestu jsou stanoveny v § 175a a § 175b trestního řádu. Prvním předpokladem pro úspěšné sjednání je osobní přítomnost dotčených subjektů trestního řízení, tedy státního zástupce a obviněného (§ 175a odst. 2 trestního řádu). Obhájce být přítomen nemusí, jelikož novelou č. 333/2020 Sb. došlo ke zrušení nutné obhajoby pro sjednávání dohody kvůli neochotě státních zástupců ustanovovat obviněnému jen pro dohodovací řízení obhájce *ex offo*. Poškozený nemusí být při sjednávání osobně přítomen, avšak státní zástupce ho musí o jednání vyrozumět a vždy (i v případě jeho nepřítomnosti) dbát na jeho zájmy a poučit ho o možnosti přihlásit svůj nárok nejpozději při prvním jednání o dohodě. Státní zástupce může případně i sjednat s obviněným rozsah náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, pokud poškozený již dříve v řízení

---

[110] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, str. 28-29.

[111] O nedůvodnost půjde zejména v případech nepřípustnosti sjednávání dohody (mladistvý či uprchlý obviněný), pokud je sjednání takové dohody nevhodné, nebo když dosavadní výsledky šetření dostatečně neprokazují závěr o tom, že se skutek stal, že je trestným činem nebo že je spáchal obviněný. Dále také pokud má státní zástupce v úmyslu rozhodnout způsobem, který má před sjednáním dohody přednost, tedy zejména jiné formy odklonů (§ 171, § 172 odst. 1 a 2, § 307, § 309 trestního řádu). Viz. ŘÍHA, J. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2277.

[112] ŘÍHA, J. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2274.

uplatnil svůj nárok (§ 175a odst. 5 trestního řádu). Státní zástupce tedy obviněného předvolá a obhájce a poškozeného pouze vyrozumí.[113] Pokud se předvolaný obviněný nedostaví, je možné využít přísnější způsoby a nechat ho předvést či uložit pořádkovou pokutu. V praxi k těmto praktikám docházet nejspíše moc nebude, jelikož vyjednávání o dohodě je založeno na dobrovolnosti a k uzavření dohody nelze obviněného nutit.[114]

Kromě prohlášení obviněného o vině je obsahem vyjednávání nárok poškozeného a trestní sankce. Státní zástupce hraje významnou roli právě v oblasti sjednávání sankce. Trest musí být totiž sjednán do všech detailů, tedy jeho druh, výměra, způsob výkonu včetně délky zkušební doby, případně upuštění od potrestání, rozsah přiměřených povinností, popřípadě ochranné opatření. Státní zástupce musí vzít v úvahu pečlivě všechna kritéria a zohlednit všechny okolnosti pro spravedlivé a přiměřené potrestání pachatele podle trestního zákoníku.[115] Dalšími obsahovými náležitostmi dohody jsou označení všech subjektů dohodovacího řízení, datum a místo sepsání, popis skutku včetně jeho právní kvalifikace, prohlášení obviněného o spáchání skutku, dohodnutý trest, případně ochranné opatření, nárok poškozeného a podpis státního zástupce a obviněného, případně obhájce a poškozeného (§ 175a odst. 6 trestního řádu). Průběh vyjednávání se zaznamenává do protokolu, což je důležité pro případný přezkum.

Po úspěšném sjednání dohody o vině a trestu podá státní zástupce návrh na její schválení soudu (§ 175b trestního řádu).[116] Soud může poté nařídit předběžné projednání návrhu dohody o vině a trestu, nařídit veřejné zasedání k rozhodnutí o dohodě anebo dohodu odmítnout pro procesní vady (§ 314o odst. 1 trestního řádu). Nutno dodat, že státní zástupce má právo vzít dohodu zpět až do závěrečné porady soudu (i bez souhlasu obviněného), což je v souladu § 314o odst. 5 trestního řádu a s obžalovací zásadou, jelikož návrh na schválení dohody o vině a trestu je stejného charakteru jako obžaloba.[117] Právo obviněného od dohody odstoupit není zákonem výslovně upraveno, nicméně ze základních zásad a rovnosti subjektů řízení se dovozuje, že takové právo má. Může to být problematické z hlediska obstrukcí a zbytečných průtahů, jež mohou být taktikou obviněného, když těsně před schválením dohody soudem vezme svůj souhlas s dohodou zpět. Souhlasím, že převažující je zájem na tom, aby toto právo obviněný

[113] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, str. 29.
[114] ŘÍHA, J. § 175a [Jednání o dohodě o vině a trestu]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2278.
[115] Srov. § 39 trestního zákoníku.
[116] Vedle obžaloby a návrhu na potrestání je návrh na schválení dohody o vině a trestu třetím způsobem zahájení trestního stíhání před soudy (naplnění zásady obžalovací § 2 odst. 8 trestního řádu). Viz ŘÍHA, J. § 314o [Přezkoumání návrhu na schválení dohody o vině a trestu a rozhodnutí o jeho odmítnutí]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3632.
[117] Vyplývá z § 2 odst. 8 a § 180 odst. 1 trestního řádu. Viz. JELÍNEK, J. *Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související*. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, str. 22.

měl, jinak by došlo k narušení podstaty tohoto institutu spočívajícího v dobrovolném převzetí odpovědnosti obviněným a přijetí trestní sankce za to uložené. Podle Ščerby by soud v případě odvolání souhlasu ze strany obviněného dohodu neschválil z důvodu její nesprávnosti, jelikož by dohoda nesplňovala podmínku souhlasu obviněného s dohodou.[118]

Soud má při sjednávání dohody o vině a trestu pasivní roli, jelikož dohoda je institut původně vlastní adversárnímu trestnímu řízení. Funkce soudu je tu v podstatě omezena na schvalování dohody o vině a trestu, jež schvaluje jako celek bez možnosti něco změnit (§ 314o až § 314s trestního řádu). Soud může případně i nařídit předběžné projednání obžaloby z důvodu vhodnosti sjednání dohody (§ 186 písm. g), § 187 odst. 4 trestního řádu). Dle Jelínka je sjednávání dohody až po podání obžaloby k soudu problematické. Dohoda o vině a trestu má být uzavírána z vůle stran, a pokud již dojde k podání obžaloby, má se za to, že strany dohodu uzavřít nechtěly a není vhodné, aby je k tomu vybízel soud skrze nařízení předběžného projednání obžaloby. Mohlo by se to vykládat jako snaha soudu o natlačení subjektů do dohody, a vyhnutí se tak soudnímu rozhodování.[119] Na druhou stranu po podání obžaloby si může obviněný uvědomit závažnost své situace a může být ochotný v této fázi dohodu uzavřít.[120] Novela č. 333/2020 Sb. také zavedla povinnost soudu po zahájení hlavního líčení obligatorně zvážit vhodnost uzavření dohody vzhledem k okolnostem případu, zjistit stanoviska dotčených subjektů a v případě zájmu o sjednání dohody přerušit jednání či případně odročit hlavní líčení. Pokud by se státní zástupce a obviněný (případně poškozený) dohodli, pokračuje se v hlavním líčení tím, že státní zástupce přednese znění dohody, navrhne její schválení a v řízení se postupuje přiměřeně podle § 314q odst. 3 až 5 a § 314r trestního řádu. Pokud se nedohodnou, anebo soud dohodu neschválí, pokračuje se v hlavním líčení podle původní obžaloby a k původní dohodě či prohlášení viny se nepřihlíží (§ 175a odst. 7 trestního řádu).[121]

Důvody pro neschválení dohody soudem jsou celkem čtyři a jsou uvedeny v § 314r odst. 2 trestního řádu. Soud dohodu o vině a trestu neschválí, pokud je nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem. Jak uvádí Ščerba, jde o nejdůležitější věc, jež musí soud přezkoumat v rámci snahy o hledání spravedlnosti, jelikož právě toto je pojistkou proti tzv. obchodování se spravedlností. Dále zdůrazňuje, že soud by měl s určitostí zkoumat i soulad skutkového stavu s právní kvalifikací takového skutku. V českém inkvizičním procesu nemůže být právní kvalifikace modifikována při vyjednávání

[118] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, str. 40-41.
[119] JELÍNEK, J. *Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související*. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, str. 22.
[120] VANTUCH, P. *K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby.* Bulletin advokacie, 2021, č. 4, str. 29.
[121] Tamtéž, str. 27-28.

mezi státním zástupcem a obviněným. Zásada rovnosti před zákonem musí být zachována i na úkor rychlosti řízení a stejné skutky tak musí být kvalifikovány jako stejné trestné činy. Ščerba zdůrazňuje, že není možné, „*aby soud ze zjištěného skutkového stavu dovozoval vědomě nesprávnou právní kvalifikaci*.“[122] Problematickým se jeví použité slovo „nepřiměřenost“, tedy že soud dohodu neschválí, je-li *nepřiměřená* se zjištěným skutkovým stavem. Nepřiměřenost se pojí pouze s otázkou navrhovaného trestu, jinak jde o zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, tedy důležitá je zde spíše správnost. Další upřesnění z hlediska jazykového výkladu si žádá formulace „zjištěný skutkový stav“. *Zjištěný* se musí vykládat i jako *nezjištěný*, tedy že soud může dohodu odmítnout i pro nedostatečně zjištěný skutkový stav (mezery ve zjištěném skutkovém stavu). Druhým důvodem je nesprávnost z hlediska druhu a výše navrženého trestu (případně ochranného opatření). Soud by měl trest posoudit z hlediska kritérií stanovených v § 39 an. trestního zákoníku, stejně jako by měl z těchto kritérií vycházet státní zástupce při sjednávání dohody. Na druhou stranu by asi soudem měl být tolerován mírnější trest naplňující svůj účel, než který by obviněný dostal po odsouzení ve standardním trestním řízení. Sice obviněný na dohodu ani mírnější trest nemá právní nárok, ale dohoda o vině a trestu motivuje obviněného k jejímu sjednání právě příslibem uložení mírnější sankce. Dále soud dohodu neschválí pro nesprávnost z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Tento důvod není využíván příliš často, poněvadž pokud se soudu nezdá úprava nároku poškozeného, může ho odkázat na občanskoprávní řízení, anebo sám rozhodnout rozsudkem o nároku, a přesto předmětnou dohodu schválit. Posledním důvodem pro neschválení je závažné porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu. Příkladem může být nátlak na obviněného nebo zanedbání nějakého poučení.[123] Soud dohodu neschválí usnesením, proti kterému je přípustná stížnost s odkladným účinkem, a věc tak vrátí do přípravného řízení.[124]

Vhodná k rozboru je u dohody o vině a trestu možnost podání opravných prostředků. Podle § 245 odst. 1 trestního řádu je přípustné odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, ale pouze v případě, že tento rozsudek není v souladu s dohodou, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl. Poškozený se může odvolat proti nesprávnosti výroku o náhradě škody.[125]

---

[122] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, str. 46.
[123] Tamtéž, str. 46-54.
[124] Není vyloučeno, aby byla v přípravném řízení sjednána nová dohoda o vině a trestu.
[125] Podrobněji v kapitole 4.1 *Dohoda o vině a trestu a opravné prostředky*.

2.1.4. Aplikační problémy dohody o vině a trestu

V rámci aplikační praxe má velký význam nedávná, a v této práci již několikrát zmiňovaná, novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb., jež (mimo jiné) přetvořila institut dohody do nynější podoby. S účinností od 1.10.2020 je možné uzavřít dohodu o vině a trestu i v řízení před soudem. Předseda senátu obligatorně zváží vhodnost uzavření dohody, a případně po přednesení obžaloby státním zástupcem v hlavním líčení poučí strany o možnosti tohoto postupu (§ 206b trestního řádu). Nutno podotknout, že tato úprava koliduje s principem nezávislosti a nestrannosti soudu při jeho snaze ingerovat mezi vůli smluvních stran, které měly šanci uzavřít dohodu v průběhu či po skončení vyšetřování v přípravném řízení. Argumentem pro zavedení možnosti uzavřít dohodu i v řízení před soudem je domněnka, že pokud je obviněný skutečně konfrontován s obžalobou (mnoho obviněných do poslední chvíle doufá, že státní zástupce obžalobu nakonec nepodá) a uvědomí si závažnost své situace, a třeba i nevýhodnost svého postavení ze spisového materiálu s převažujícími důkazy v jeho neprospěch, může být konečně ochotný přistoupit k vyjednávání o dohodě. Na druhou stranu je otázkou, zda není tato úprava zbytečná, jelikož pokud by obviněného motivovala k vyjednávání se státním zástupcem až podaná obžaloba, mohl by přece navrhnout předběžné projednání obžaloby z důvodu vyjednání dohody o vině a trestu (§ 186 písm. g) trestního řádu).[126] V tomto postupu spatřuji problematickou kolizi s jedním z hlavních důvodů přijetí tohoto institutu, a to je zrychlení a zefektivnění řízení. Pokud se přistoupí ke sjednávání dohody po zahájení hlavního líčení, je možné, že dojde k jeho odročení za účelem sjednání podmínek. Pokud se strany dohodnou, bude dále následovat řízení o schválení dohody soudem, a jestliže se nedohodnou, bude se pokračovat v hlavním líčení. Tak jako tak lze prohlásit, že to celé řízení naopak spíše protáhne.

Novelou také došlo ke zrušení sjednávání dohody o vině a trestu jakožto důvodu nutné obhajoby (dříve § 36 dost. 1 písm. d) trestního řádu). Jelínek však považoval nutnou přítomnost obhájce při sjednávání dohody za správné. Institut dohody je totiž v rozporu s mnoha základními zásadami trestního řízení, a pokud dojde k jejímu sjednání, značně to omezí práva obviněného, zejména právo na ústní projednání trestní věci před soudem nebo právo na podání opravného prostředku. Obligatorní přítomnost obhájce při sjednávání dohody tak měla být určitou minimální garancí toho, že obviněný bude mít možnost předchozí konzultace s osobou právně

[126] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 17-18.

vzdělanou, a bude tak důkladně obeznámen se všemi důsledky svého prohlášení.[127] Zrušením nutné obhajoby si zákonodárce sliboval i častější využitelnost dohody v samosoudcovských věcech.[128] Provazník s Mulákem o tomto konceptu pochybují a domnívají se, že soudce i státní zástupce budou nadále usilovat o nejrychlejší vyřízení věci trestním příkazem. Dohoda o vině a trestu v tomto ohledu žádný výrazný benefit nepřináší. Státní zástupce bude mít stejnou práci s dokazováním, jelikož i v případě sjednání dohody musí být skutkový stav objasněn bez důvodných pochybností, a navíc si ušetří čas i náklady na vyjednávání s obviněným a případné soudní projednávání návrhu na uzavření dohody. Trestní příkaz je více lákavý i pro soudce, jenž bude stejně muset detailně prostudovat spis a vydáním příkazu nebude mít starost s dalším ústním jednáním, jež by následovalo v případě schvalování dohody o vině a trestu. I z hlediska přístupu obviněných zde nedojde ke změně, jelikož pokud podá obviněný proti trestnímu příkazu odpor, dá se předpokládat, že se svou trestní odpovědností nesouhlasí a nebude tedy mít ani zájem uzavírat dohodu o vině a trestu.[129] Před novelou bylo argumentem pro stanovení nutné obhajoby při sjednávání dohody, že obhájce může obviněného přesvědčit o výhodnosti takového postupu, nicméně vzhledem ke statistickým údajům lze vidět, že k tomu nedocházelo.[130]

Novinkou je dále rozšíření použitelnosti dohody o vině a trestu v řízeních o zvlášť závažných zločinech.[131] Jedná se o krok správným směrem, jelikož do této doby použitelnost dohody limitovala konkurence jiných odklonů. Tyto instituty se vztahovaly na podobné případy, s tím rozdílem, že jiné odklony mají jednodušší podmínky aplikovatelnosti, proto jim orgány činné v trestním řízení pochopitelně dávaly přednost. Právě u závažných trestných činů se většinou provádí náročné a zdlouhavé dokazování a dohoda tak pro státní zástupce nabývá na atraktivitě. Potenciál dohody může být patrný např. u zvlášť závažného zločinu znásilnění, kde by kromě složitého dokazování mohlo být velkou výhodou zamezení sekundární viktimizace oběti tím, že už by nemusela znovu vypovídat před soudem.[132]

---

[127] JELÍNEK, J. Dohoda o vině a trestu jako prostředek k urychlení trestního řízení?. *Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám*. kolektiv autorů. Uspořádali: prof. JUDr. Jan Dvořák, Csc a doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D. Praha: Všehrd, 2018. str. 146.

[128] Řízení před samosoudcem probíhá u okresního soudu a koná se o trestných činech s trestem odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

[129] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 17-18.

[130] VICHEREK, R. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue, 2018, č. 11-12, str. 247-253.

[131] Zvlášť závažný zločin je úmyslný trestný čin s trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (§ 14 odst. 3 trestního zákoníku).

[132] KOCINA, J. *Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2020, č. 11. str. 18.

Další snahou novely o větší aplikovatelnost dohody o vině a trestu je přidání odstavce třetího do § 58 trestního zákoníku, kde je nyní výslovně uvedeno, že pokud lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání, vzhledem k jeho poměrům a povaze jím spáchané trestné činnosti, může být trest odnětí svobody uložen pod dolní hranici trestní sazby, i když je ukládán rozsudkem schvalujícím dohodu o vině a trestu. Nicméně jde spíše jen o legislativně-technické upřesnění a promítnutí procesní úpravy do hmotné, jelikož to použitelnost samotné dohody nijak nerozšiřuje. Soud tím není striktně vázán a pokud se mu bude zdát trest mírný (i vzhledem ke kumulativní podmínce poměrů pachatele a povaze trestného činu), dohodu o vině a trestu zkrátka neschválí.[133]

Po úpravě § 178a odst. 1 trestního řádu je možné nově označit obviněného za spolupracujícího i v dohodě o vině a trestu uzavřené v průběhu či po skončení vyšetřování, ale i po podání obžaloby v případě jejího předběžného projednání (zejména navrhne-li takový postup obviněný či státní zástupce). Po nařízení hlavního líčení již nelze označit obviněného za spolupracujícího ani v dohodě o vině a trestu (pokud nedojde k vrácení věci znovu do přípravného řízení), jelikož obviněný musí podat úplnou a pravdivou výpověď, jak v řízení před soudem, tak už dříve v řízení přípravném (v souladu s § 178a odst. 1 psím. a) trestního řádu). Nově byl přidán také čtvrtý odstavec ukládající povinnost obviněného setrvat na svém doznání a dodržet své povinnosti i po skončení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, dokud stíhání ostatních obviněných ještě trvá. Pokud by tuto povinnost porušil, bylo by to důvodem pro povolení obnovy řízení v jeho neprospěch.[134]

2.1.5. Analýza statistických údajů u dohody o vině a trestu

Následující tabulky jsou zpracované ze statistických dat, jež byly pro účely této práce poskytnuty oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti.[135] Pro zajímavost a větší názornost odděluji data týkající se obviněných osob fyzických a právnických. Sledované časové období jsem vytyčila mezi roky 2017 až 2022. Časový úsek posledních šesti let byl mnou vybrán z toho důvodu, že od zavedení institutu dohody v roce 2012 bylo její nízké využití v praxi neměnné a určitý progres lze vidět až v poslední době.

[133] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 18.
[134] VANTUCH, P. *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2021, č. 10, str. 33-34.
[135] Data jsou kompilátem ze statistických listů trestních a výkazů soudů a státních zastupitelství.

Tabulka č. 1 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob

Dohoda o vině a trestu („DOVT“) **Fyzické osoby**	Zahájená trestní stíhání [z toho konaná ZPŘ][136]	Podané návrhy na uzavření DOVT v přípravném řízení	Podané návrhy na uzavření DOVT ve ZPŘ	*Pravomocně skončené věci**	*Schválené DOVT soudem**
2017	**77 430** [38 019]	**110** (0,14 %)	**6** (0,01 %)	***71 879***	***35*** *(0,05 %)*
2018	**76 980** [38 502]	**135** (0,18 %)	**4** (0,01 %)	***69 521***	***37*** *(0,05 %)*
2019	**77 572** [40 009]	**154** (0,20 %)	**6** (0,01 %)	***70 545***	***36*** *(0,05 %)*
2020	**68 126** [32 794]	**249** (0,37 %)	**20** (0,03 %)	***62 156***	***80*** *(0,13 %)*
2021	**64 639** [31 448]	**506** (0,78 %)	**25** (0,04 %)	***63 405***	***367*** *(0,58 %)*
2022	**68 629** [37 875]	**613** (0,89 %)	**19** (0,03 %)	***63 151***	***561*** *(0,89 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
* Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou ze zdrojů státního zastupitelství.

Celkový počet trestně stíhaných fyzických osob je v jednotlivých letech relativně konstantní až na poslední dva roky, kdy v roce 2020 lze vidět úbytek kriminality až o 12 %. Na toto snížení měla vliv zejména pandemie COVID-19, a s tím související ochranná opatření přetrvávající až do roku 2021.

V České republice je odklony vyřešeno průměrně 8 % až 9 % všech zahájených případů. Na tomto čísle má největší podíl podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení návrhu na potrestání jakožto alternativa pro zkrácené přípravné řízení. Zcela zanedbatelnou roli pak hraje narovnání a dohoda o vině a trestu v rámci desetin procent. Zde se jeví jako vhodné srovnání se Slovenskem, jelikož s Českou republikou mají společnou historii a podobnou právní úpravu vycházející ze stejných kontinentálních zásad. Na Slovensku je počet věcí vyřízených odklonem až 2x větší (cca 20 % z trestních stíhání) a na rozdíl od České republiky je zde převažujícím odklonem (v širším smyslu) právě dohoda o vině a trestu (70 % všech odklonů)

[136] Terminologická poznámka – „ZPŘ“ je zkratkou pro zkrácené přípravné řízení dle § 179a až § 179i trestního řádu.

fungující od roku 2006. Domnívám se, že důvodem této odlišnosti je existence zkráceného přípravného řízení v české právní úpravě (§ 179a an. trestním řádu), jež si klade za cíl urychlit vyřizování méně závažné kriminality. Zkráceným přípravným řízením je v ČR vyřízena přibližně polovina[137] věcí a nejčastějším výsledkem podaného návrhu na potrestání je vydání trestního příkazu. Zákonodárce přesto myslel i na možnost sjednání dohody o vině a trestu během zkráceného přípravného řízení a umožnil státnímu zástupci v případě sjednávání dohody prodloužit lhůtu zkráceného přípravného řízení dvou týdnů o dalších 30 dní (§ 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu), i když je to zjevně proti smyslu tohoto řízení. Nicméně, jak lze vyčíst z tabulky, v ČR dochází k uzavírání dohod o vině a trestu i ve zkráceném přípravném řízení (i když sporadicky).[138] Státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení nedá přednost dohodě o vině a trestu, jelikož by to pro něj bylo 2x až 3x časově i administrativně náročnější, navíc i pro soudce je výhodnější vydat trestní příkaz než svolávat veřejné zasedání pro projednání dohody. Slovenská úprava zkrácené přípravné řízení nezná, proto je pro ně dohoda o vině a trestu z hlediska urychlení řízení mnohem více atraktivní. Dohoda v ČR tedy nemůže být tak často využívána jako na Slovensku, když je u nás více jak polovina věcí vyřízená ve zkráceném přípravném řízení s dominujícím trestním příkazem.[139]

Dohoda o vině a trestu nebyla v ČR využívána z více důvodů. Zejména se vztahovala na podobný okruh případů jako ostatní odklony. Tedy na situace, kdy obviněný prohlásí vinu, je ochoten nahradit škodu a je obviněn z méně závažného trestného činu. Další komplikací byla nutnost ustanovit obviněnému obhájce kvůli stanovení sjednávání dohody jakožto důvodu nutné obhajoby. Dále také že k dohodě nemohlo dojít v řízení před soudem. V tabulce však lze jasně vidět vzestupnou tendenci a v roce 2021 se počet uzavřených dohod dokonce zdvojnásobil od počtu dohod v roce 2020. Na tomto úkazu má velkou zásluhu nepochybně novela č. 333/2020 sb., která zatraktivnila dohodu mnoha změnami, jež jsou rozvedeny výše. Jde zejména o zrušení sjednávání dohody jakožto důvodu nutné obhajoby, možnost sjednat dohodu i před soudem, obligatorní zvažování dohody předsedou senátu nebo rozšíření použitelnosti dohody i v řízení o zvlášť závažných zločinech. Svůj podíl na růstu využívání dohod v řízení má zřejmě i Memorandum uzavřené mezi Českou advokátní komorou a Nejvyšším státním zastupitelstvím, podepsané dne 7.12.2018.[140] Strany tím chtěly dosáhnout častějšího využívání odklonů, včetně dohody o vině a trestu, skrze pravidla pro lepší komunikaci mezi obhájcem a státním zástupcem.

[137] Zaokrouhleně v roce 2017 49 %, 2018 50 %, 2019 48 %, 2020 52 %, 2021 49 %, 2022 55 %.
[138] Viz Příloha č. 1 – Graf č. 1 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (1).
[139] VICHEREK, R. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu.* Trestněprávní revue, 2018, č. 11-12, str. 247-253.
[140] Memorandum o součinnosti, [online], [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/MEMORANDUM_NSZ_CAK.pdf>.

Memorandum sice není vynutitelné, ale jde o jasnou proklamaci snahy o posílení vzájemné spolupráce. Nejdříve to nevypadalo na dosažení kýženého výsledku, nicméně poslední dva roky probíhají různé semináře a školení pro advokáty i státní zástupce a Memorandum se tak dostává více do povědomí.[141] V květnu 2022 se konala společná akce Justiční akademie a České advokátní komory, kde se probíraly poznatky z dosavadní spolupráce po přijetí Memoranda, a zejména pak i po novele č. 333/2020 Sb. V nedávné době se tedy zvýšila aktivita obhájců při zahajování vyjednávání o dohodě, a to zejména před ukončením vyšetřování nebo poté, co policejní orgán předloží vyšetřovací spis státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby.[142]

S růstem sjednávání dohod o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem roste postupně také počet dohod, jež jsou schváleny soudem a trestní řízení je takovou dohodou pravomocně skončeno. V letech 2017 až 2019 se jednalo o 0,05 % ze všech pravomocně ukončených věcí, kdy soud skutečně dohodu o vině a trestu schválil. V posledních třech letech došlo k navýšení, v roce 2021 až přes půl procenta, čímž se počet schválených dohod v tomto roce skoro zpětinásobil od roku 2020. A v roce 2022 se počet soudem schválených dohody blížil dokonce jednomu procentu (0,89 %). I přes značný vzrůstající trend užívání dohody jsou absolutní čísla její aplikace poměrně zanedbatelná, tedy nedosahující ani 1 % z celkově zahájených trestních stíhání ani pravomocně skončených věcí.[143]

[141] KOCINA, J. *Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu.* Bulletin advokacie, 2020, č. 11. str. 18-19.

[142] NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Souhrnná zpráva o činnosti NSZ za rok 2021*, Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nsz.cz, [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>.

[143] Viz Příloha č. 1 – Graf č. 2 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (2).

Tabulka č. 2 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob

DOVT **Právnické osoby**	Zahájená trestní stíhání [z toho konaná ZPŘ]	Podané návrhy na uzavření DOVT v přípravném řízení	Podané návrhy na uzavření DOVT ve ZPŘ	*Pravomocně skončené věci**	*Schválené DOVT soudem**
2017	**275** [2]	**1** (0,36 %)	**0**	***148***	***1*** *(0,68 %)*
2018	**358** [7]	**4** (1,14 %)	**0**	***175***	***1*** *(0,57 %)*
2019	**451** [5]	**12** (2,69 %)	**0**	***201***	***0***
2020	**426** [2]	**18** (4,25 %)	**0**	***235***	***5*** *(2,13 %)*
2021	**411** [0]	**34** (8,27 %)	**0**	***338***	***14*** *(4,14 %)*
2022	**322** [2]	**37** (11,5 %)	**0**	***278***	***31*** *(11,15 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
***** Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou ze zdrojů státního zastupitelství.

Pro úplnost se lze podívat i na statistiky trestního stíhání právnických osob, jejichž trestní odpovědnost byla zavedena před více než deseti lety zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (ZTOPO). Množství trestně stíhaných právnických osob postupem času také narůstá. Od roku 2017 jejich počet značně vzrostl, i když zde lze vidět propad v *covidových* letech. Zkrácené přípravné řízení se proti právnickým osobám vede minimálně. Pravděpodobným důvodem je zřejmě složitost situace při vyšetřování, nicméně i v těch ojedinělých případech ZPŘ nedošlo k uzavření žádné dohody o vině a trestu s podezřelou právnickou osobou.[144] Na první pohled se může zdát, že s obviněnými právnickými osobami je uzavíráno málo dohod o vině a trestu, ale v porovnání s celkovým počtem trestně stíhaných právnických osob jde o častější sjednávání dohod než u osob fyzických. Pro lepší představu poslouží vyjádření tohoto poměru v procentech. Za posledních šest let celkový počet uzavíraných dohod stoupá, ale u právnických osob jde o mnohem výraznější nárůst. Za rok 2022 bylo přípravné řízení ukončeno podáním návrhu na schválení dohody o vině a trestu v 11,5 % případů u právnických osob a pouze 0,89 % u osob fyzických. Pokud ovšem srovnáme hodnoty

[144] Viz Příloha č. 2 – Graf č. 3 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob (1).

soudem schválených dohod o vině a trestu u obou skupin, tak v letech 2017 a 2018 se jednalo o podobné množství případů. U fyzických osob se jedná o setiny až desetiny procenta. U osob právnických šlo zaokrouhleně o půl procenta první dva roky sledovaného období. V roce 2019 nebyla soudem schválena žádná dohoda, v roce 2020 to bylo přes 2 % ze všech pravomocně skončených věcí. O rok později se tento nárůst zdvojnásobil a v roce 2022 dokonce počet schválených dohod překonal 11 % z vyřízených trestních věcí.[145] Lze tedy uzavřít, že právní úprava se snaží zvýšit atraktivitu dohody o vině a trestu a ze statistických údajů můžeme pozorovat, že se jí to v praxi daří. Tento nárůst lze přičítat právě nedávné novele 333/2020 Sb. s účinností od 1.10.2020.

2.2. Prohlášení viny

2.2.1. Stručný vývoj prohlášení viny

Snaha o zavedení institutu prohlášení viny byla již v letech 2005 a 2006 v rámci pozměňovacího návrhu ústavněprávního výboru k vládní novele trestního řádu. Navrhovaná úprava byla koncipována jako nový typ řízení pod názvem *řízení o prohlášení viny obžalovaným*, jež bylo striktně konsensuální. Obžalovaný měl po svém prohlášení viny navrhnout soudu vydání odsuzujícího rozsudku. Soud ho mohl bezvýhradně přijmout a rozsudek vydat bez dokazování či nařídit dokazování jen v malé míře. Soud by přijal prohlášení, pokud v něm okolnosti trestného činu nevzbuzovaly pochyby, státní zástupce by souhlasil s návrhem a účel řízení byl naplněn. Soud by byl vázán výrokem o vině, se kterým by musel souhlasit i státní zástupce. Druhem a výměrou trestu či náhradou škody by soud vázán nebyl. Tato navrhovaná konsensuální úprava řízení měla spíše zastoupit dohodovací řízení, jelikož dohoda o vině a trestu byla přijata až o šest let později od tohoto návrhu. Návrh prošel všemi třemi čteními v Poslanecké sněmovně, ale Senát ho vrátil a sněmovna ho poté již nepřehlasovala.[146]

Institut prohlášení viny v dnes účinné podobě byl zaveden do českého trestního řádu až novelou č. 333/2020 Sb. s účinností od 1.10.2020. Tato novela byla návrhem vládním a původně neobsahovala myšlenku na možnost uzavření dohody před soudem, zavedení prohlášení viny či rozšíření institutu nesporných skutečností mimo zjednodušení řízení před samosoudcem (současný § 206b, § 206c, § 206d trestního řádu). Tyto změny byly přidány až pozměňovacím návrhem po projednání ústavněprávním výborem Poslanecké sněmovny ČR. V důvodové zprávě k tomuto návrhu je proklamovaným cílem posílení rolí stran před soudem a snaha zapojit je více do procesu, zejména na začátku hlavního líčení. Cílem bylo také urychlení

[145] Viz Příloha č. 2 – Graf č. 4 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob (2).
[146] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 29-30.

a zefektivnění řízení. Kaskáda těchto úkonů před zahájením dokazování je vystavěna tak, že, pokud spolu strany zcela souhlasí v otázkách viny i trestu, lze sjednat dohodu o vině a trestu. Jestliže se shodnou jen v otázce viny, je vhodné, aby obviněný vinu prohlásil a následující řízení by se vedlo se záměrem stanovit trest. A pokud se strany shodnou alespoň částečně na skutku, mohou prohlásit takové skutečnosti za nesporné a ušetřit tak čas v řízení během dokazování. Prohlášení viny je tedy stupněm mezi sjednáním dohody o vině a trestu, kde (jak už název napovídá) se strany musí shodnout na vině i na trestu, a mezi prohlášením skutečností za nesporné, kde musí panovat shoda jen nad určitou částí skutkového děje. Prohlášení se může vztahovat k otázkám skutkového stavu i právní kvalifikace, ale nikoliv k trestu či ochrannému opatření.[147]

2.2.2. Zákonné předpoklady prohlášení viny

Nejprve pár slov k možnosti obviněného vyjádřit se k obžalobě ještě před počátkem hlavního líčení. Jde totiž o významnou výhodu pro obhajobu, ale i pro soudce, jenž má možnost seznámit se s postojem druhé strany před začátkem hlavního líčení či před zahájením dokazování. Na druhou stranu může být upozornění předsedy senátu považováno za jistý „nátlak“ na obviněného, aby se tedy vyjádřil ke skutečnostem v obžalobě a nejlépe rovnou uzavřel dohodu o vině a trestu, či alespoň prohlásil vinu nebo označil nesporné skutečnosti za účelem zrychlení celého řízení. Nutno zdůraznit, že jde o právo obviněného, kterého nemusí využít a předseda senátu na toto právo pouze upozorňuje, nejde o výzvu k obligatornímu vyjádření. Někteří obvinění se mohou domnívat, že vyjádřením k obžalobě mohou ještě zabránit konání hlavního líčení. Do jisté míry mají pravdu, a to pokud je obžaloba doručena obviněnému samostatně, tedy ještě před nařízením hlavního líčení, kdy v důsledku reakce obviněného na obžalobu může předseda senátu nařídit její předběžné projednání. Pokud však byla obviněnému doručena obžaloba spolu s předvoláním k hlavnímu líčení, tak se líčení bude konat vždy.[148] Odlišný názor zastává Šámal, jenž tvrdí, že *„doručení obžaloby (návrhu na potrestání) je základním úkonem přípravy hlavního líčení. Jak vyplývá z § 196 odst. 1, jde o úkon, který směřuje již k nařízení hlavního líčení, a proto předseda senátu nemůže již po jeho provedení nařídit předběžné projednání obžaloby.“*[149] Osobně se ztotožňuji s možností nařídit předběžné projednání obžaloby i po zaslání opisu obžaloby obviněnému. V rámci neutuchajícího

[147] Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 466/0, předloženému v 8. volebním období sněmovny, str. 14, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online], [cit. dne 26. 11. 2022], dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=161041>.

[148] VANTUCH, P. *Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu*. Bulletin advokacie, 2022, č. 5, str. 32.

[149] ŠÁMAL, P. MUSIL, J. KUCHTA, J. a kol.: *Trestní právo procesní*, 4. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 587.

trendu o zrychlování procesu se domnívám, že pokud je zde ještě možnost rozhodnout bez konání hlavního líčení, neměla by tomu bránit jen formalita procesního úkonu jako je zaslání opisu obžaloby obviněnému.

Každé takové vyjádření obžalovaného musí být potvrzeno na počátku hlavního líčení, kde se dle § 206a odst. 1 trestního řádu předseda senátu dotáže, zda obžalovaný na svém vyjádření setrvává anebo ho chce změnit. Z toho vyplývá, že vyjádření k obžalobě není závazné a obžalovaný jej může změnit i bez jakéhokoliv zdůvodnění. Obhájce by měl obžalovaného na dotaz předsedy senátu k opětovnému vyjádření upozornit, aby nebyl překvapen a neznejistěl před svým výslechem při dokazování. Ačkoliv je tedy tento úkon označen jako „výzva předsedy senátu k vyjádření" na rozdíl od „upozornění na právo obviněného vyjádřit se" dle § 196 odst. 2 trestního řádu, tak ani vyjádření obžalovaného po zahájení hlavního líčení není povinné. K tomuto závěru lze dojít na základě § 33 odst. 1 trestního řádu, kde je uvedeno, že *obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat*.[150] Obviněný by se však neměl pod tlakem znění obžaloby (ať již při doručení opisu či už po jejím přednesení na počátku hlavního líčení) neuvážlivě vyjádřit kladně k uzavření dohody o vině a trestu či k prohlášení viny anebo označení skutečností za nesporné, jelikož státní zástupce v obžalobě většinou uvádí důkazy spíše v neprospěch obžalovaného, i když mohou být ve spisu i důkazy ve prospěch.[151]

Obviněný je tedy poučen o právu prohlásit vinu spolu s doručením obžaloby, kde ho předseda senátu upozorňuje na možnost vyjádření se k obžalobě. Obviněný má tak možnost reagovat na skutečnosti uvedené v obžalobě, zejména zda se cítí být vinen popsaným skutkem, zda souhlasí s popisem skutku, s jeho právní kvalifikací, případně s trestem anebo zda tak chce označit skutečnosti za nesporné či sjednat dohodu o vině a trestu anebo prohlásit vinu (§ 196 odst. 2 trestního řádu). Předseda senátu zároveň s tímto upozorněním obviněného poučí o následcích, které tato prohlášení mohou mít (§ 196 odst. 2 trestního řádu).[152] To je také změna přinesená novelou č. 333/2020 Sb., do té doby se mohl obviněný vyjádřit pouze v návrhu na předběžné projednání obžaloby, pokud nechtěl čekat až na hlavní líčení. V případě rozhodnutí soudce trestním příkazem anebo při meritorním rozhodnutí v rámci předběžného projednání obžaloby takové poučení spolu s doručením obžaloby nedává smysl, jelikož soud již učinil své

[150] VANTUCH, P. *Vyjádření obžalovaného k obžalobě v hlavním líčení po výzvě předsedy senátu*. Bulletin advokacie, 2022, č. 6, str. 27.
[151] VANTUCH, P. *Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu*. Bulletin advokacie, 2022, č. 5, str. 34.
[152] Stejné poučení se uplatní i v případě doručení návrhu na potrestání, což vyplývá z § 314d odst. 1 trestního řádu. Viz ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 32.

rozhodnutí, byť nemeritorní. Dle Šellenga by bylo vhodnější, aby v případě trestního příkazu bylo upozornění na právo obviněného vyjádřit se k obžalobě zasíláno až po podaném odporu s předvoláním k hlavnímu líčení.[153] Dle § 206a odst. 1 trestního řádu po zahájení hlavního líčení je obžalovaný takto poučen ještě podruhé, a v případě že učinil vyjádření k obžalobě písemně, se ho předseda senátu dotáže, zda na takovém vyjádření trvá. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že písemné vyjádření obviněného k obžalobě dle § 196 odst. 2 trestního řádu musí být ještě potvrzeno ústně na počátku hlavního líčení. Pokud obžalovaný vezme své prohlášení zpět anebo se hlavního líčení vůbec neúčastní, soud nesmí k tomuto prohlášení vůbec přihlížet. Jedná se o vyjádření obžalovaného na počátku hlavního líčení, tedy ještě před zahájením dokazování, a nelze to proto posuzovat jako výpověď obžalovaného ve smyslu ustanovení § 207 trestního řádu. Stejně tak soud nesmí přihlížet k prohlášení viny, jež se rozhodne nepřijmout anebo které bylo obžalovaným učiněno pro účel vyjednávání o dohodě o vině a trestu, jež nakonec nebyla sjednána. Soud by ovšem takové prohlášení přijmout mohl, pokud by obžalovaný v souladu s § 206b odst. 4 trestního řádu prohlásil, že jeho prohlášení učiněné pro účely dohody má být posuzováno jako prohlášení o vině dle § 206c trestního řádu.[154]

Prohlášení viny je osobním projevem obviněného a nemůže za něj vinu prohlásit obhájce. Toto vyplývává z § 196 odst. 3, § 206a odst. 2 trestního řádu, kde je stanoveno, že vyjádření k obžalobě může učinit místo obviněného jeho obhájce, kromě prohlášení viny. Za obviněnou právnickou osobu prohlašuje vinu osoba oprávněna jednat za ni v řízení před soudem, tedy zejména člen statutárního orgánu, zaměstnanec tímto orgánem pověřený, vedoucí odštěpného závodu či prokurista.[155] Ohledně mladistvých obviněných je přinejmenším zvláštní, že nesmí uzavírat dohodu o vině a trestu, ale prohlášení viny u osob mladší osmnácti let zákonodárce nijak neomezil. Jedinou pojistkou je zde přítomnost obhájce, jelikož v případě mladistvých je dán důvod nutné obhajoby (§ 42a ZSVM).[156]

Dle § 206c odst. 1 trestního řádu obviněný může prohlásit vinu v rozsahu celé obžaloby anebo jen u určitých skutků. Obviněný musí při prohlášení viny souhlasit jak se skutkovým dějem spáchaného skutku tak s právní kvalifikací konkrétního trestného činu. Pokud by nesouhlasil s právní kvalifikací (typicky nesouhlas s výší způsobené škody či subjektivní stránkou trestného činu), již nelze tento projev uznat jako prohlášení viny a samozřejmě nepřipadá v úvahu ani dohoda o vině a trestu. Může se ovšem takové prohlášení

[153] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 32.
[154] Tamtéž, str. 32.
[155] V souladu s § 34 ZTOPO a § 21 Občanského soudního řádu.
[156] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 35-36.

posoudit jako označení nesporných skutečností, jež se v případě shodného názoru státního zástupce nemusí dokazovat v hlavním líčení.[157]

Pokud je při hlavním líčení přítomný státní zástupce, poškozený a zúčastněná osoba, zjistí předseda senátu před rozhodnutím o přijetí prohlášení viny jejich stanoviska (§ 206c odst. 3 trestního řádu) a dále postupuje přiměřeně dle § 314q odst. 3 trestního řádu. Předseda senátu se tedy dotáže obžalovaného, zda rozumí svému prohlášení, zejména zda chápe podstatu skutku, jeho právní kvalifikaci a zákonnou trestní sazbu za trestný čin, jenž je ve spáchaném skutku spatřován. Dále zda je prohlášení učiněno dobrovolně bez nátlaku, zda byl obžalovaný poučen o svých právech na obhajobu a jestli chápe důsledky tohoto prohlášení, zejména vzdání se dokazování skutečností uvedených v prohlášení a vzdání se práva na podání odvolání proti těmto skutečnostem.

Prohlášení viny může připomínat prohlášení, které je obligatorní podmínkou pro sjednání dohody o vině a trestu dle § 175 odst. 3 trestního řádu, tedy prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Toto prohlášení o spáchaném skutku je ale obsahově užší než prohlášení viny, jelikož pod pojmem *vina* se skrývá spáchání skutku, ale i jiné předpoklady pro trestní odpovědnost obviněného. Dalším rozdílem je, že v případě dohody o vině a trestu se její schválení objevuje i ve výroku odsuzujícího rozsudku, kdežto u institutu prohlášení viny se z výroku rozhodnutí soudu o učiněném prohlášení nedozvíme.[158]

Spornou procesní otázkou je nejzazší časový okamžik, ke kterému může být obviněným vina prohlášena, jelikož trestní řád toto výslovně nijak nevymezuje. Nejvyšší soud judikoval, že prohlášení viny je možné učinit jak v průběhu dokazování hlavního líčení, tak i v případném odvolacím řízení.[159] Hlavním důvodem přijetí úpravy institutu prohlášení viny bylo zjednodušení dokazování, a tedy zrychlení celého řízení. Možnost obžalovaného prohlásit vinu až v průběhu dokazování se tedy zdá být v rozporu s podstatou tohoto institutu, když jeho smyslem má zřejmě být stanovení hranic pro dokazování. Nejvyšší soud vyslovil, že takové prohlášení viny může mít i tak význam pro rozsah dokazování, i pro přezkum odvolacím soudem a případné podání mimořádného opravného prostředku. Sporné je to zejména až v řízení odvolacím, kde soud druhého stupně musí důkladně zvážit okolnosti a důvody toho, proč obžalovaný prohlášení činí, a případně prohlášení viny odmítnout, pokud jde například o prostý kalkul ze strany obžalovaného, jenž si v průběhu odvolacího řízení uvědomuje pravděpodobnost svého odsouzení. I v tomto stadiu si lze představit situace, kdy bude prohlášení viny v odvolacím řízení

[157] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 31.
[158] Tamtéž, str. 31.
[159] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2021, sp. zn. 8 Tdo 258/2021.

vhodné, a to například v řízení proti uprchlému (§ 306a odst. 1 trestního řádu) anebo za situace, když novela č. 333/2020 Sb. zavádějící institut prohlášení viny nabyla účinnosti v době mezi vyhlášením rozsudku v prvním stupni a rozhodnutím soudu druhého stupně.[160]

Obviněný nemá právní nárok na přijetí prohlášení viny a ani na případné snížení trestu dle § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Soud prohlášení viny obligatorně nepřijme, pokud není v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo pokud došlo v předchozím řízení k závažnému porušení práv obviněného. Tato úprava usiluje o zachování zásady materiální pravdy a zásady řádného zákonného procesu. Zároveň má soud možnost uvážení a nemusí prohlášení viny přijmout, pokud tento postup považuje za nevhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran v souladu § 206c odst. 4, 5 trestního řádu. V osmém odstavci téhož ustanovení je uvedeno, že k odmítnutému prohlášení viny se v dalším řízení nepřihlíží. Otázkou je, zda by obviněný v případě odsouzení měl těžit ze svého soudem odmítnutého prohlášení viny. Souhlasím s Mulákem a Provazníkem, již se domnívají, že by obviněnému po odsouzení měly být přiznány benefity, které se váží k institutu prohlášení viny, jelikož obviněný nemohl vůli soudu o nepřijetí prohlášení nijak ovlivnit.[161]

Procesním důsledkem přijetí prohlášení viny soudem je jeho nezměnitelnost. V souladu s § 206c odst. 7 trestního řádu toto prohlášení nelze odvolat a skutečnosti uvedené v prohlášení nelze napadnout ani opravným prostředkem. Odvolání obžalovaného proti výroku o vině by tedy nebylo přípustné v rozsahu, v jakém soud přijal prohlášení o vině (§ 246 odst. 1 písm. b) trestního řádu). Dalším následkem je vydání procesního usnesení, kterým se upustí od dokazování v rozsahu, v jakém obžalovaný prohlásil vinu, s výjimkou výslechu obžalovaného o účasti jiných osob na předmětném skutku ohledně kterého učinil prohlášení viny (§ 206c odst. 6 trestního řádu). Ze znění tohoto ustanovení lze dovodit, že případný výslech obžalovaného ke skutečnostem, jež jsou obsaženy v prohlášení viny, je zakázaný. Důvod je dvojí, zaprvé pokud by zde byla nutnost obžalovaného vyslechnout k předmětným skutečnostem, nelze prohlášení viny přijmout, a zadruhé vzhledem k neodvolatelnosti takového prohlášení je případný výslech zbytečný.[162]

Hmotněprávním důsledkem přijetí prohlášení o vině je, že soud může vzít toto prohlášení v úvahu při ukládání trestu a může mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby (§ 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku). Jde ovšem o postup fakultativní

[160] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 33-34.
[161] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 43.
[162] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 34-35.

a obžalovaný na něj nemá právní nárok. Navíc takový postup by měl být využíván opravdu jen mimořádně, zejména v případech, kdy se obžalovaný k činu upřímně dozná, lituje toho, a snaží se stav napravit. Soud však musí obligatorně přihlédnout k prohlášení viny při stanovení druhu a určování výměry trestu dle § 39 odst. 1 trestního zákoníku.[163]

2.2.3. Aplikační problémy prohlášení viny

Problematickým aspektem institutu prohlášení viny je tendence přesunu dokazování do přípravného řízení, přestože od 90. let minulého století je cílem zákonodárce pojmout hlavní líčení jako těžiště dokazování. Pokud obviněný prohlásí vinu, soud posuzuje okolnosti případu a rozhodne o tomto prohlášení pouze ze spisu, jenž je výsledkem přípravného řízení. Dokazování v přípravném řízení tímto nabývá na významu, jelikož na jeho základě bude rozhodováno o přijetí prohlášení viny, a tedy o dalším postupu v řízení. Navíc pokud soud prohlášení obviněného o vině přijme, dokazování z přípravného řízení bude jediné, které v procesu proběhne. Mulák s Provazníkem považují tento problematický aspekt ohledně dokazování za rozporný s charakterem českého trestního procesu. Jak uvádějí: *„nelze jednou rukou posilovat hlavní líčení coby těžiště dokazování a druhou rukou dělat vše pro to, aby se v hlavním líčení dokazovalo co nejméně a v co nejmenším rozsahu.“* Na druhou stranu je třeba podotknout, že zásady bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti, které se odrážejí v projednání věci veřejně v hlavním líčení, mají sloužit ve prospěch primárně obviněnému, jenž skrze ně nachází uplatnění práva na soudní ochranu a práva na obhajobu. Obviněný se ale prohlášením viny po náležitém poučení předsedou senátu vědomě vzdává možnosti veřejného projednání a souhlasí tak s tím, že jeho vina bude posouzena zejména na základě spisu z přípravného řízení.[164]

Za další spornou oblast v rámci prohlášení viny autoři považují i *„nerovnost mezi obžalovanými ve fakticky stejném, ale formálně procesně odlišném postavení.“* Obžalovaný, jenž vinu prohlásí, se vzdává řádného soudního projednání, zjišťování skutkového stavu soudem a také možnosti se proti rozsudku v rozsahu prohlášení odvolat. Na druhou stranu získá rozsudek v kratším čase a zkrátí se tím jeho stresová situace, také zřejmě dojde i k ušetření nákladů na obhajobu, a navíc může být zvýhodněn při sankcionování postupem dle § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Tuto nerovnost mezi obžalovanými podporuje nemožnost již učiněné prohlášení odvolat či podat odvolání proti rozsudku v rozsahu prohlášení. Ilustrativně lze nastínit případ dvou spoluobžalovaných, z nichž jeden prohlásí vinu a druhý nikoli. Je zde tedy přípustná

[163] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 34-35.

[164] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, s. 43-44.

situace, kdy obžalovaný bez učiněného prohlášení bude zproštěn viny v souladu s principem *in dubio pro reo* a obžalovaný prohlašující vinu bude odsouzen, jelikož právě jeho prohlášení je tou rozhodující skutečností, jež zbaví soud pochybnosti o vině. Ještě markantněji se nerovnost projeví v případě, kdy soud vyloučí případ obžalovaného prohlašujícího vinu do samostatného řízení, jelikož toto prohlášení usnadní proces, jenž bude moci být skončen rychleji. Může nastat situace, kdy obžalovaný bez prohlášení viny bude rozsudkem zproštěn z důvodů svědčícímu ve prospěch i druhému obžalovanému s prohlášením (například z důvodu, že se skutek nestal anebo nešlo o trestný čin). Pokud tento druhý obžalovaný byl odsouzen rozsudkem, jenž nabyl právní moci dříve, než byl první obžalovaný viny zproštěn, je možné, aby skutečnosti vedoucí ke zproštění byly využity pro povolení obnovy řízení, jelikož byly soudu rozhodujícímu o vině druhého obžalovaného v době rozhodování neznámé. Neznámost těchto skutečností (které byly součástí spisu) vyplývá z rozdílnosti jejich obsahu, tedy co bylo obsahem těchto informací ve spisovém materiálu a co je jejich obsahem po provedeném dokazování u prvního obžalovaného. Tento závěr podporuje i fakt, že trestní řád nesvazuje možnost podat návrh na povolení obnovy řízení stejným omezením jako u práva na odvolání, jež je limitováno rozsahem prohlášení viny (§ 246 odst. 1 písm. b) trestního řádu).[165]

Závažnou aplikační nejasností je také situace, kdy obžalovaný prohlásí vinu ohledně některých skutků, soud toto prohlášení přijme a v průběhu dokazování ostatních skutků se objeví pochybnosti o vině. Souhlasím se závěrem Muláka s Provazníkem, již se domnívají, že za použití logického výkladu (*argumentum per analogiam* k § 206c odst. 5 trestního řádu), by soud měl mít právo jednou přijaté prohlášení viny odmítnout vzhledem k vývoji v hlavním líčení, zejména k případným pochybnostem o prohlášení viny. Tento výklad je v souladu se zásadou materiální pravdy a zásadou volného hodnocení důkazů.[166]

2.3. Nesporné skutečnosti

2.3.1. Stručný vývoj nesporných skutečností

Skutečnosti bylo možné označit za nesporné již před 1.10.2020, ale pouze ve zjednodušeném řízení před samosoudcem podle § 314d odst. 2 trestního řádu následujícím po zkráceném přípravném řízení. Druhou možností pro použití byla situace dle původního § 314b odst. 2 trestního řádu, kdy byl *soudu s doručením návrhu na potrestání předán zadržený podezřelý a soudce jej do 24 hodin vyslechl jako obviněného, zejména k okolnostem zadržení*

[165] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 44-45.
[166] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 18-19.

a důvodům vazby, dále k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné, a zda souhlasí s tím, aby takové skutečnosti nebyly v hlavním líčení dokazovány. Novelou č. 333/2020 Sb. došlo k rozšíření možnosti aplikace nesporných skutečností na celé trestní řízení. Důvodová zpráva k pozměňovacímu návrhu, kde bylo rozšíření nesporných skutečností poprvé navrhnuto, k tomu uvádí pouze to, že není důvod proč by obviněný nemohl označit skutečnosti za nesporné i v rámci standardního hlavního líčení.[167] Dále jde samozřejmě o stejné odůvodnění jako u celé novely, tedy že se omezením dokazování sníží riziko sekundární viktimizace a dojde k urychlení procesu, a tím i k ušetření finančních nákladů na jeho vedení.

Institut nesporných skutečností je principiálně rovněž v rozporu se základními zásadami kontinentálního procesu, a to zejména se zásadou bezprostřednosti a ústnosti. Pokud soud upustí od dokazování těch skutečností, na kterých se shodnou státní zástupce i obviněný, tak vlastně rezignuje na rozhodování na základě bezprostředně a ústně provedených důkazů, a do jisté míry se spokojí s formálně nalezenou pravdou. Nicméně nesoulad s těmito zásadami vyvažuje jakási „kontinentální pojistka“, tedy že soud nemusí upustit od dokazování skutečností označených shodně stranami řízení za nesporné, je to pouze na jeho uvážení. Dochází tak spíše k oslabení těchto zásad, stejně jako zásady materiální pravdy, zásady vyhledávací a volného hodnocení důkazů.[168]

2.3.2. Zákonné předpoklady označení skutečností za nesporné

Poprvé se obviněný setká s možností označit skutečnosti za nesporné při doručení opisu obžaloby, kde má dle § 196 odst. 2 písm. d) trestního řádu právo vyjádřit se k obžalobě a prohlásit za nesporné skutečnosti, se jimiž souhlasí. Dle odstavce třetího téhož ustanovení může za obviněného prohlásit nesporné skutečnosti i jeho obhájce. Po zahájení hlavního líčení vyzve předseda senátu státního zástupce, aby po přednesení obžaloby uvedl skutečnosti, jež považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 trestního řádu). Státní zástupce takto v praxi označuje veškeré skutečnosti tvrzené v obžalobě a obviněný pak většinou souhlasí jen s určitou částí skutkových okolností anebo se vším, ale neztotožňuje se s právní kvalifikací skutku. Nesporné skutečnosti jsou poslední možností v posloupnosti prohlášení po zahájení hlavního líčení (§ 206a až § 206d trestního řádu). Pokud není mezi státním zástupcem a obviněným shoda na vině i na trestu, nelze sjednat dohodu. Jestliže obviněný neuznává vinu v celém rozsahu (se všemi skutkovými okolnostmi či s právní kvalifikací), nelze přijmout případné prohlášení

[167] Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 466/0, předloženému v 8. volebním období sněmovny, str. 14, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (online), cit. dne 26. 11. 2022, dostupné zde: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=161041>.

[168] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 45.

jako prohlášení viny. Lze to ovšem posoudit jako označení části skutečností za nesporné a upustit od jejich dokazování v hlavním líčení.[169] Po zahájení hlavního líčení a přednesení znění obžaloby státním zástupcem předseda senátu vyzve obžalovaného, aby se vyjádřil k obžalobě, a obžalovaný má tak druhou šanci označit skutečnosti za nesporné (§ 206a odst. 1 trestního řádu). Dle § 206d trestního řádu předseda senátu zjistí stanovisko obžalovaného k obžalobě a může rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, jež státní zástupce a obžalovaný shodně označili za nesporné, *pokud s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat*. Tento dovětek je dle mého názoru snahou o podpoření již tak dost potlačené zásady materiální pravdy. K tomuto postupu se lze uchýlit, pokud nedošlo ke sjednání dohody o vině a trestu a ani obžalovaný neprohlásil vinu. Jde tedy o poslední pomyslný stupeň v hierarchii těchto prohlášení a možností obžalovaného.

Je možno si povšimnout, že u nesporných skutečností (na rozdíl od prohlášení viny) předseda senátu nezjišťuje stanoviska stran řízení, ale ani zúčastněné osoby či poškozeného. Zúčastněná osoba ani poškozený nemají při využití tohoto institutu žádné slovo, i když mohou být výrazně dotčeny jejich zájmy. Musí se spokojit s ochranou svých zájmů skrze uvážení státního zástupce, jenž by neměl označovat skutečnosti za nesporné, pokud by je to mělo ohrozit, stejně jako by případně soud neměl upustit od dokazování takových skutečností.[170]

2.3.3. Aplikační problémy nesporných skutečností

Trestní řád (ve znění novely č. 333/2020 Sb.) upravil nesporné skutečnosti poměrně stroze, což v praxi může vyvolávat značné problémy. První takovou nejasností je otázka přípustnosti odvolání souhlasu státního zástupce či obviněného s označením určitých skutečností za nesporné. I když to v trestním řádu není výslovně uvedeno (na rozdíl od prohlášení viny), Mulák s Provazníkem se domnívají, že by takový postup měl být umožněn oběma stranám řízení. Dokazování je dynamické a až v jeho průběhu může vyplynout nejasnost ohledně skutečnosti dříve shodně prohlášené za nespornou, a ani jedna ze stran to tedy nemůže při svém prohlášení předvídat. Skutkový stav má být zjištěn správně a pravdivě bez důvodných pochybností, čemuž by neměly bránit prvky formální pravdy či pomyslné koncentrace řízení. Tato interpretace autorů je v souladu se základními kontinentálními zásadami dokazování.[171] Na druhou stranu se tak mohou projevit zbytečné obstrukce stran obviněného.

---

[169] ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9, str. 31.
[170] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 45-46.
[171] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 19.

Související otázkou je i možnost soudu odvolat svůj „souhlas“ s nespornými skutečnostmi. Tedy zda může soud rozhodnout o dokazování té skutečnosti, od jejíhož dokazování dříve rozhodnutím upustil. Zde je třeba rovněž trvat na přípustnosti takové změny rozhodnutí ve prospěch zachování základního rysu kontinentálního trestního řízení, a to zásady materiální pravdy. Dokazování v kontinentálním pojetí má být pružné a potřebnost provedení nějakého důkazu může vyplynout až v jeho průběhu. Je nutné umožnit soudu prokazovat i takovou skutečnost, na níž se strany dříve shodly, jelikož soud musí rozhodnout podle svého vnitřního přesvědčení a svého nejlepšího vědomí a svědomí a nelze se spokojit s nesprávným rozhodnutím jen kvůli procesnímu formalismu. Opět je třeba podotknout, že rychlost řízení podporovaná novelou č. 333/2020 Sb., a tedy i zavedení institutu nesporných skutečností, nesmí převážit nad legitimním účelem spravedlivého trestního řízení, a tedy hlavně spravedlivého soudního rozhodnutí vydaného na podkladě správně zjištěného skutkového stavu. Mulák a Provazník ještě přidávají logický argument *a similii*, když poukazují na spoustu dalších situací, kdy soud může zasahovat do dokazování, i když je to v rozporu s jeho dříve učiněnými rozhodnutími. Například může soud rozhodnout o doplnění dokazování po závěrečné řeči subjektů řízení anebo může v průběhu dokazování připustit důkaz původně zamítnutý pro nadbytečnost.[172]

Výklad Nejvyššího soudu je s touto úvahou ovšem v rozporu.[173] Smyslem nesporných skutečností je zjednodušení dokazování, a tím urychlení řízení. V souladu s tímto cílem tedy skutečnosti označené stranami souhlasně za nesporné již nemohou být předmětem přezkumu odvolacím soudem (s výjimkou porušení práva na spravedlivý proces). Nejvyšší soud se tedy domnívá, že na nesporné skutečnosti je třeba uplatnit stejný přístup jako u institutu prohlášení viny, navzdory tomu, že to zákonodárce v trestním řádu výslovně neupravil. Osobně zastávám podobný názor jako Nejvyšší soud, tedy neodvolatelnost souhlasu s označením skutečností za nesporné ze strany obviněného i státního zástupce, stejně jako neodvolatelnost prohlášení viny stran obviněného (státní zástupce se k tomu vyjadřuje před případným přijetím prohlášení soudem). Nicméně souhlasím s výše popsaným postojem Muláka a Provazníka k možnému odvolání přijetí prohlášení viny či nesporných skutečností ze strany soudu. Koneckonců je to právě soud, jenž přebírá odpovědnost za konečné rozhodnutí, jež má být spravedlivé a v souladu se zjištěným skutkovým stavem.

[172] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 19-20.
[173] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.6.2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021.

2.4. Trestní příkaz

Na konci této části (ještě před odklony)[174] se chci ještě krátce věnovat institutu trestního příkazu. I když si nemyslím, že se jedná o „prototyp" konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí, jde bezpochyby o alternativní způsob vyřízení trestní věci, tedy mimo klasické projednání v hlavním líčení. Zákonodárce zařazuje trestní příkaz mezi zvláštní způsoby řízení v hlavě dvacáté, stejně jako například odklony nebo dohodu o vině a trestu. Nicméně jistou konsensuálnost si i u trestního příkazu dovedu představit. Obviněný má po doručení trestního příkazu možnost podat odpor – specifický opravný prostředek, kterým se příkaz bez přezkumu ruší v celém rozsahu a je nařízeno hlavní líčení. Pokud se tedy obviněný rozhodne příkazu neodporovat, může to být vnímáno jako jakýsi konkludentní souhlas s řešením případu v souladu s trestním příkazem. Osobně bych asi trestní příkaz zařadila spíše mezi odsuzující rozhodnutí soudu *sui generis* stojící vedle rozsudku. Jde o zjednodušenou formu odsuzujícího rozsudku. Domnívám se, že pro komplexnost a úplnost dané problematiky je vhodné se i tímto institutem lehce zabývat. Navíc mám k dispozici statistická data, která bych ráda zanalyzovala.[175] Myslím, že to i pomůže lepší představě, čím je ve skutečnosti většina trestních věcí pravomocně vyřízena, jelikož odklony jsou aplikovány jen v jednotkách procent.

2.4.1. Zákonné předpoklady pro vydání trestního příkazu

Trestní příkaz má bohatou historii, ale do českého právního řádu byl zanesen až zákonem č. 292/1993 Sb. Nyní je upraven v ustanovení § 314e až § 314g trestního řádu. Úprava začíná stanovením podmínek, za kterých může být toto rozhodnutí svého druhu vydáno. Trestní příkaz může vydat pouze samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Dle Zůbka může být rozhodnuto příkazem i v případě, kdy je výpověď obviněného v rozporu s ostatními zjištěnými důkazy. Důležité je, aby i navzdory takové výpovědi byl skutkový stav z ostatních důkazů prokázán spolehlivě.[176] Samosoudce je oprávněn rozhodovat o trestných činech, za které hrozí zákonem stanovený trest odnětí svobody s trestní sazbou do pěti let (§ 314a odst. 1 trestního řádu). Dále je zde připuštěna možnost ukončit věc příkazem i po konaném zkráceném přípravném řízení. Po přípravném řízení vedeném v této formě tomu tak i často bývá, jelikož zkrácené přípravné řízení slouží zejména k urychlení procesu, což je i hlavním smyslem trestního příkazu. Trestní příkaz je, ze všech

[174] Diskuse, zda by měl institut trestního příkazu a dohody o vině a trestu patřit mezi odklony je v kapitole 3.2. *Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu*.
[175] Poskytnuta na mou žádost oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti.
[176] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 51, 52.

rozebraných institutů v této práci, tím nejvhodnějším nástrojem racionalizace trestní justice, jejímž posláním je zrychlit a zefektivnit trestní řízení.

Tímto způsobem lze obviněnému uložit jen vybrané druhy trestů, a to podmíněně odložený trest odnětí svobody do jednoho roku, domácí vězení do jednoho roku, obecně prospěšné práce, trest zákazu činnosti do pěti let, trest zákazu držení a chovu zvířat, peněžitý trest, trest propadnutí věci, vyhoštění do pěti let, zákaz pobytu do pěti let či zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let. Z výčtu trestů v § 52 odst. 1 trestního zákoníku tedy nelze uložit *a contrario* trest odnětí svobody nad jeden rok s podmíněným odkladem svého výkonu, dále domácí vězení nad jeden rok, trest zákazu činnosti nad pět let, vyhoštění či zákaz pobytu nad pět let anebo zákaz vstupu na různé akce nad pět let. Také nejde v žádné délce uložit trestním příkazem trest nepodmíněného odnětí svobody, propadnutí majetku, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání či vojenské hodnosti. Trest obecně prospěšných prací a trest domácího vězení smí být uložen po vyžádání si zprávy od probačního úředníka ohledně možností výkonu takového trestu. U peněžitého trestu nesmí dvojnásobek počtu denních sazeb přesahovat jeden rok, a to ani s uloženým trestem odnětí svobody nebo náhradním trestem odnětí svobody za trest domácího vězení.

Trestním příkazem může samosoudce upustit od potrestání dle § 46 trestního zákoníku, a to i s dohledem (viz § 48 trestního zákoníku), nebo upustit od uložení souhrnného trestu (§ 44 trestního zákoníku), pokud byl předchozí trest uložen rozsudkem. Naopak trestní příkaz nemůže být vydán v řízení kde se rozhoduje o ochranném opatření, nebo kde se ukládá souhrnný trest či společný trest, přičemž předchozí trest byl odsouzenému uložen rozsudkem. Dále nesmí být řešeno řízení příkazem proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena anebo proti mladistvému, jenž nedovršil osmnácti let (§ 63 odst. 1 ZSVM). Jak jsem uváděla v úvodu této kapitoly, trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku a účinky, jež normálně nastávají vyhlášením rozsudku, zde nastávají doručením trestního příkazu obviněnému (§ 314e odst. 8 trestního řádu).

Trestní příkaz obsahuje (kromě formálních náležitostí) výrok o vině a o uloženém trestu, a případně i výrok o řádně uplatněném nároku na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení. V poučení musí být obviněný informován, že je oprávněn podat proti trestnímu příkazu odpor, jinak že se vzdává práva na řádné projednání jeho věci. Pokud je obviněnému uložena majetková sankce, musí příkaz obsahovat poučení pro poškozeného o možnosti uplatnit svůj nárok podle zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí.[177]

[177] Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů.

2.4.2. Aplikační problémy trestního příkazu a analýza statistických údajů

Trestním příkazem je pravomocně ukončena zhruba polovina trestních věcí před soudem. Soudci si trestní příkaz velmi oblíbili, jelikož jde o rychlý a efektivní nástroj k vyřízení trestní věci. Výhodné je to i pro obviněného, jehož preferencí je mít trestní řízení rychle za sebou, zvláště pokud je se stanoveným trestem v příkazu spokojen. Problém nastává v případě, kdy je tento institut nadužíván. Soudci pak pod vidinou rychlejšího skončení případu raději uloží trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu, než aby uložili nepodmíněný trest odnětí svobody po provedeném hlavním líčení. Marxová dále upozorňuje i na situace, kdy je případ skutkově jednoduchý, a proto soudce rozhodne trestním příkazem, i když z výchovného hlediska by bylo účelné věc projednat soudem. Například u mladých lidí a prvopachatelů je účelné z hlediska individuální prevence, aby jim byla soudem vysvětlena závažnost jejich počínání. Dalším problematickým aspektem je charakter přípravného řízení v našem právním řádu. Přípravné řízení je koncipováno jako slabý typ a těžištěm dokazování má být hlavní líčení. Proto si Marxová pokládá otázku, zda je v pořádku, aby polovina věcí byla pravomocně skončena bez konaného hlavního líčení.[178] Trestní příkaz je v rozporu s mnoha základními zásadami, zejména se zásadou ústnosti, bezprostřednosti či veřejnosti. Tyto základní principy jsou omezovány kvůli racionalizaci trestní justice, tedy na úkor zásady rychlosti řízení. I zásada materiální pravdy je zde značně ohrožena, neboť ono zmíněné těžiště dokazování se při rozhodnutí trestním příkazem nekoná. Pojistkou proti převážení pravdy formální je povinnost samosoudce rozhodnout trestním příkazem pouze, pokud je skutkový stav věci spolehlivě prokázán. Na druhou stranu si myslím, že to, co se může zdát po přípravném řízení, a tedy z textu obžaloby či návrhu na potrestání, jako spolehlivě prokázané, by po soudním projednání, jež je těžištěm dokazování, mohlo dopadnout úplně jinak. Domnívám se tedy, že u rozhodování příkazem má být obviněný více obezřetný, než u jiných postupů v řízení, a případně se aktivně proti tomuto postupu ohradit. Obviněný tak musí být ostražitý a o svá práva se uvědoměle postarat, zejména podáním odporu, pokud s příkazem nesouhlasí. Ráda bych to ukončila slovy Marxové, s jejímž závěrem nezbývá nic jiného než souhlasit. *„Nemyslím si, že by se měl institut trestního příkazu zrušit, jeho použití by se ale mělo omezit jen na vhodné případy. Problém dle mého názoru nespočívá v právní úpravě, ale ve způsobu, jakým je trestní*

[178] MARXOVÁ, V. *Trestní příkaz aneb rychlost trestního řízení na úkor naplnění jeho účelu.* Právní prostor [online], publikováno 6.5.2022 [cit. 19.8.2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-prikaz-aneb-rychlost-trestniho-rizeni-na-ukor-naplneni-jeho-ucelu>.

příkaz využíván v praxi. Soudci by při rozhodování měli myslet na to, že trestní příkaz není pravidlem, ale pouze odchylkou od standardního průběhu trestního řízení.“[179]

Tabulka č. 3 – Trestní příkaz u fyzických osob

Trestní příkaz § 314e **Fyzické osoby**	Pravomocně skončené věci	Vyřízeno trestním příkazem
2017	**71 879**	**33 816** (47 %)
2018	**69 521**	**32 763** (47,1 %)
2019	**70 545**	**34 179** (48,4 %)
2020	**62 156**	**30 178** (48,6 %)
2021	**63 405**	**29 395** (46,4 %)
2022	**63 151**	**30 108** (47,7 %)

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována soudy.

Jak lze vyčíst z tabulky, trestním příkazem je u fyzických osob konstantně vyřizováno okolo poloviny všech pravomocně skončených věcí. Průměrně je takto ukončeno 47,5 % z celkového počtu pravomocně skončených věcí za sledované období. Důvody této statistiky jsou podrobněji vysvětleny výše v textu této práce. Jedná se zejména o snahu trestní věc rychle ukončit bez projednání věci před soudem a provádění dokazování. Pod touto vidinou může dojít k nadměrnému užívání tohoto institutu stran soudů. Domnívám se, že obvinění poté nepodají odpor z důvodu laxního přístupu při řešení svých práv anebo zkrátka vezmou raději „vrabce v hrsti než holuba na střeše“. Tedy, že se spokojí s jistotou, co jim poskytuje černé na bílém trestní příkaz, nežli by riskovali horší výsledek v navazujícím řízení.[180]

[179] MARXOVÁ, V. *Trestní příkaz aneb rychlost trestního řízení na úkor naplnění jeho účelu.* Právní prostor [online], publikováno 6.5.2022 [cit. 19.8.2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-prikaz-aneb-rychlost-trestniho-rizeni-na-ukor-naplneni-jeho-ucelu>.
[180] Viz Příloha č. 3 – Graf č. 5 – Trestní příkaz u fyzických osob (1), Graf č. 6 – Trestní příkaz u fyzických osob (2).

Tabulka č. 4 – Trestní příkaz u právnických osob

Trestní příkaz § 314e **Právnické osoby**	Pravomocně skončené věci	Vyřízeno trestním příkazem
2017	**148**	**26** (17,6 %)
2018	**175**	**34** (19,4 %)
2019	**201**	**34** (16,9 %)
2020	**235**	**47** (20 %)
2021	**338**	**41** (12,1 %)
2022	**278**	**29** (10,4 %)

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována soudy.

U právnických osob jsou uvedené hodnoty trochu nižší, nicméně stále vyšší než u jiných institutů rozebíraných v této práci. Trestním příkazem byla v letech 2017 až 2020 vyřizována zhruba pětina případů (zaokrouhleně od 17 % do 20 % všech pravomocně skončených věcí). V roce 2021 a 2022 vidíme pokles aplikace trestního příkazu v řízení proti obviněným právnickým osobám zhruba na jednu desetinu všech případů. Vliv na to může mít i novela č. 333/2020 Sb., jež zatraktivnila institut dohody o vině a trestu. I výše v této práci, v tabulce č. 2 *Dohoda o vině a trestu u právnických osob,* lze vidět právě v letech 2021 a 2022 nemalý nárůst schvalovaných dohod soudem.[181]

[181] Viz Příloha č. 4 – Graf č. 7 – Trestní příkaz u právnických osob (1), Graf č. 8 – Trestní příkaz u právnických osob (2).

3. Odklony jako konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí

Odklony jsou významným prvkem restorativní justice. Jedná se o koncept, kde primárním účelem trestního řízení by neměla být represe pachatele, ale spíše narovnání narušených mezilidských vztahů. Restorativní justice chápe spáchání trestného činu jako poškození určité osoby (poškozeného či oběti), a nikoli jako útok na celou společnost či stát. Tato justice je považována za vyvíjející se reakci na trestný čin, která respektuje důstojnost a rovnost všech osob zúčastněných na trestním řízení, buduje porozumění a podporuje sociální harmonii prostřednictvím uzdravování obětí a nápravu pachatelů.[182] Tento koncept dává poškozeným možnost aktivně se zapojit do trestního procesu, vyjádřit své pocity a dostat od pachatele omluvu či vysvětlení. Tyto praktiky často snižují hněv a strach poškozených, a tím pomáhají při jejich emocionálním uzdravení. Navíc jsou poškození i schopni vyjednat takovou formu odškodnění, která nejlépe vyhovuje jejich zájmům a potřebám.[183] Odklony sem spadají, jelikož při jejich aplikaci dochází k procesu mediace, a tím i k pravděpodobnému urovnání konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Odklony jsou také, jakožto konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí, spojovány se snahou o racionalizaci trestní justice. Tento atribut by ovšem neměl převážit jejich restorativní funkci, ačkoliv se tak v českém právním prostředí často děje.[184]

3.1. Význam pojmu odklon

Pojem *odklon* trestní předpisy neznají a ani v akademické obci neexistuje jednotná definice. Teorie shodně řadí mezi odklony podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 an. trestního řádu), podmíněné odložení návrhu na potrestání (§ 179g an. trestního řádu), narovnání (§ 309 an. trestního řádu) a odstoupení od trestního stíhání mladistvého (§ 70 an. ZSVM).[185] Ještě více nejednotné jsou názory na zařazení dohody o vině a trestu (§ 175a an. trestního řádu) a trestního příkazu (§ 314e an. trestního řádu) mezi odklony. Toto rozděluje teorie odklonů do dvou táborů, tedy na odklony v širším a užším smyslu.[186] Širším smyslem se rozumí každý

[182] ECOSOC Resolution 2002/12, [publikováno 24.7.2002], [online]. [cit. 15.7.2023]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2002/resolution%202002-12.pdf.>

[183] SYMEONIDOU-KASTANIDOU, E. Restorative Justice as an Alternative to Penal Sanctions. In: *The Oxford handbook of criminal process*. Oxford University Press, 2019, str. 914. [online]. [cit. 30.7.2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190659837.013.46>.

[184] ŠČERBA, F. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 14-15.

[185] Terminologická poznámka – v této práci jsou tyto čtyři instituty souhrnně nazývány jako *tradiční odklony*.

[186] Zastáncem dvojího dělení odklonů je např. JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016 str. 728; ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace*. Trestněprávní revue. 2017, č. 3, str. 56-57 nebo PROVAZNÍK, J. *Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací*. trestněprávní revue. 2016, č. 4, str. 80-81.

odklon od průběhu standardního trestního řízení počínajícího přípravným řízením, pokračujícího podáním obžaloby, hlavním líčením, a nakonec zproštěním či odsouzením a následným případným potrestáním odsouzeného. Do této definice by spadal, kromě čtyř tradičních odklonů, i institut dohody o vině a trestu a trestního příkazu. Tyto se totiž rovněž odklání od typického průběhu trestního řízení, jehož těžištěm je dokazování v hlavním líčení a dochází u nich k odsouzení. Někteří sem mohou řadit dokonce diskreční pravomoc státního zástupce, jenž může z důvodu neúčelnosti zastavit trestní stíhání (§ 159a odst. 4, § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu). Vymezení odklonů v užším smyslu je spjato se zastavením trestního stíhání, jež je tak bráno za stěžejní znak odklonu. Sem spadají tedy všechny čtyři tradiční odklony a potenciálně projev oportunní zásady skrze uvážení státního zástupce. Dohoda o vině a trestu ani trestní příkaz tento znak nesplňují, jelikož je v jejich rámci vydán odsuzující rozsudek, i když ne jakožto výsledek standardního průběhu trestního řízení.[187]

Osobně spatřuji význam diskrečního oprávnění státního zástupce spíše v usměrňování kriminalizace, jelikož společně s hmotněprávní zásadou subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku) funguje tato procesní pojistka jako korektiv trestního bezpráví. Smyslem je společensky méně škodlivá jednání dekriminalizovat a v souladu s principem přednosti hmotného práva před procesním je v prvé řadě vůbec neoznačovat jako činy trestné, a případně tedy zastavit jejich stíhání, pokud již označeny jako trestné jsou, ale není veřejný zájem na potrestání jejich pachatele. Státní zástupce trestní stíhání zastaví, pokud by projednání těchto činů bylo v rámci trestního řízení zbytečně nadmíru represivní, a tudíž neúčelné, jak pro pachatele, tak i pro společnost. V jistém smyslu plní stejnou funkci jako odklony, tedy že se řízení někde na cestě za vyhlášením odsuzujícího rozsudku odkloní. Přesto je institut zastavení trestního stíhání pro neúčelnost určený spíše pro situace, kdy není nutné trestní stíhání vůbec vést a ani není vhodné činit opatření v jeho rámci jako například uložení zkušební doby, přiměřených omezení a povinností či zákazu určité činnosti nebo nápravu vztahu s poškozeným a jeho odškodnění. Domnívám se tedy, že odklony nastupují až v situaci, kdy využití institutu zastavení trestního stíhání není dostačující, a naopak je účelné stíhání vést a v trestním řízení pokračovat, avšak nikoliv až do fáze vyhlášení odsuzujícího rozsudku.

Vyvození uceleného závěru či snad dopátrání se zobecnělé definice odklonu je nelehký, ne-li nemožný úkol. Autoři si tvoří své vlastní definice s charakteristickými znaky, jež jsou rozdílné nejen napříč zeměmi, ale mění se i v průběhu času.

[187] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 11-13.

Odklony jsou typickým nástrojem tzv. alternativního způsobu řešení trestních věcí, jenž cílí na zkrácení celkové doby řízení a dále se snaží o řešení nedostatečné kapacity věznic a personálního deficitu v justičním systému. Alternativní opatření jsou dle širší teorie děleny do dvou skupin. Zaprvé na alternativy vně trestního práva, kam spadá například mediace jakožto snaha o smírčí mimosoudní řešení.[188] Druhou skupinou jsou alternativy uvnitř trestního práva, a to trestního práva hmotného, kam se řadí alternativní tresty a alternativy k potrestání, a trestního práva procesního, kam patří právě odklony od standardního trestního řízení.[189]

Tibitanzlová shrnuje základní charakteristiky, které by měly být společné všem institutům, jež se odvážíme nazývat odklony. Zejména jde o možnost aplikace odklonu v případech, které jsou skutkově i právně jednoduché, což ale nelze ztotožňovat s označením „*méně závažná trestná činnost*“. U nás je použití tradičních odklonů navázáno na právní kvalifikaci skutku jakožto přečinu, naopak tento znak nesplňuje dohoda o vině a trestu, jejíž aplikovatelnost byla nově připuštěna i u zvlášť závažných zločinů. Dalším znakem společným všem odklonům je nenárokovatelnost jejich aplikace. Obviněný nemá právní nárok na takový postup soudu (na rozdíl od standardního trestního řízení), ale zároveň také nemohou být vedeny proti jeho vůli. Mohou být tedy použity se souhlasem dotčených osob, což je hlavním důvodem jejich zařazení do této práce o konsensuálních způsobech vyřízení trestních věcí. Na tento základní předpoklad souhlasu subjektů řízení i soudu s takovým postupem navazuje požadavek větší spolupráce stran, zejména tedy obviněného. Dalším atributem, jenž ovšem nesdílí trestní příkaz, je orgán rozhodující o odklonu, jímž nemusí být výlučně soud, ale v rámci zefektivnění trestního řízení i státní zástupce v přípravném řízení. Důsledkem uplatnění odklonu je definitivní vyřízení trestní věci, a tedy vznik překážky věci pravomocně rozhodnuté (*res iudicata*) jakožto projev zásady *ne bis in idem*. Spolehlivě za společné všem odklonům můžeme označit zrychlení a zjednodušení trestního řízení (zejména při dokazování), což je hlavní důvod zavádění těchto alternativ do právní úpravy, a tím tedy i snaha pomoci justici od přetížení. Nicméně by se nemělo zapomínat na hlavní účel a podstatu odklonů, čímž je narovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným a snaha o vyhovění jejich zájmům a potřebám. Přesto lze vypozorovat, že českého zákonodárce více zajímá racionalizace trestní justice nežli posilování prvků restorativní justice.[190]

---

[188] Dle § 2 odst. 2 Zákona o probační a mediační službě se mediací rozumí *mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi podezřelým nebo obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem podezřelého nebo obviněného a poškozeného.*

[189] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 21.

[190] Tamtéž. str. 47. Uvádí tak po vzoru PROVAZNÍK, J. *Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací.* trestněprávní revue. 2016, č. 4, str. 80-81.

3.2. Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu

Vzhledem k výše uvedeným znakům společným všem tradičním odklonům si lze povšimnout několika odlišností, jež dohoda o vině a trestu a trestní příkaz vykazují. Trestní příkaz i dohoda o vině a trestu jsou nástroje racionalizace trestní justice a mají tedy především sloužit k urychlenému vyřízení trestních věcí. Na rozdíl od odklonů, jejichž hlavním účelem je urovnání konfliktního stavu a snaha o podporu zásad restorativní justice skrze kladení důrazu na uspokojení nároku poškozeného. Dalším znakem obou institutů je jejich meritorní a odsuzující povaha, kdy o vině rozhodne pouze soud. U trestního příkazu je ještě odlišujícím prvkem nulová součinnost stran řízení i nulová ochrana zájmů poškozeného, jenž nemůže podat odpor ani se proti chybnému či absentujícímu výroku o svém nároku jinak bránit. Je pravda, že u dohody o vině a trestu musí státní zástupce brát ohledy na zájmy poškozeného a poškozený se může proti výroku soudu o majetkovém nároku odvolat. Nicméně ani u tohoto institutu není primárním účelem náprava vztahu s poškozeným. To dokládá i skutečnost, že dohoda musí být předložena soudu, jakmile se dohodne státní zástupce s obviněným. Společnými znaky obou institutů s odklony je nenárokovatelnost takového postupu a také souhlas obviněného s tímto způsobem vyřízení věci. Dohoda o vině a trestu je již ze své podstaty *dohody* založena na dobrovolnosti stran řízení. Tedy samozřejmě s ní obviněný musí souhlasit a obě strany musí vyvinout při dohodovacím řízení jistou součinnost. U trestního příkazu může být souhlas obviněného diskutabilní. Dle mého názoru by však podmínka konsensu měla být naplněna nepodáním odporu proti příkazu, čímž obviněný konkludentně souhlasí s takovým postupem.[191] Mohlo by se tedy zdát, že platí lidová zásada „kdo mlčí, souhlasí“, ale právně řečeno obviněný tím, že nepodá odpor, vlastně nevyjádří výslovný nesouhlas s takovým vyřízením své věci. Z toho tedy *a contrario* usuzujeme, že je s takovým skončením věci srozuměn a není s ním zjevně v rozporu.

I když mají dohoda o vině a trestu i trestní příkaz s tradičními odklony mnoho společného, právě kvůli výše uvedeným odchylkám je mezi ně nezařazuji v osnově této práce, a osobně si tedy ani nemyslím, že by tam měly patřit. Podstatou všech těchto institutů je tedy postup, se kterým subjekty řízení souhlasí jakožto s alternativou vůči standardnímu průběhu trestního řízení, jež je ze své podstaty konfliktním *soubojem dvou pravd*. Proto se domnívám, že je vhodné řadit dohodu o vině a trestu, trestní příkaz a odklony souhrnně mezi konsensuální či alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Myslím, že jde o řešení více než dostačující

[191] Shodně PROVAZNÍK, J. *Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací*. Trestněprávní revue. 2016, č. 4, str. 81.

a že tato označení jsou velice výstižná, a není tak tedy nutné a ani žádoucí stále usilovat o sjednocení institutů pod pojem *odklonu*.

Tento krátký úvod a polemiku nad zařazením jednotlivých institutů bych uzavřela slovy Tibitanzlové, že „*odklony jsou zvláštní přístupy k řešení trestní věci(...),a tedy trestněprávní sankce sui generis*“ a dohodu o vině a trestu a trestní příkaz lépe vystihuje pojem zvláštní způsoby řízení.[192] Tento závěr je v souladu i se záměrem zákonodárce, jenž v důvodové zprávě k novele provedené zákonem č. 193/2012 Sb., jež zavedla institut dohody o vině a trestu do české právní úpravy, uvedl, že jde o zvláštní způsob vyřízení trestní věci stojící vedle trestního příkazu a odklonů.[193]

3.3. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Myslím, že zvláštní část odklonů je vhodné otevřít s podmíněným zastavením trestního stíhání, jelikož se jedná o první odklon v českém právním řádu. Tento institut byl zanesen do českého trestního procesu zákonem č. 292/1993 Sb. s účinností od 1.1.1994, a jde tak o historicky nejstarší tradiční odklon.[194] Podmíněné zastavení trestního stíhání je zařazeno mezi zvláštní způsoby řízení v hlavě dvacáté části třetí společně s dalšími tradičními odklony, ale mimo jiné i například s řízením o schválení dohody o vině a trestu. Podstatou je mezitímní rozhodnutí soudu (v přípravném řízení státního zástupce), jímž se zastaví trestní stíhání s tím, že konečné rozhodnutí v této věci je prozatím odloženo. Obviněnému je stanovena zkušební doba, ve které musí vést řádný život a plnit zákonem i soudem stanovené povinnosti. Pokud obviněný všechny podmínky splní, rozhodne soud (státní zástupce), že se osvědčil a trestní stíhání zastaví s konečnou platností. Jestliže se obviněný neosvědčí, v řízení se pokračuje. Úmyslem zákonodárce bylo aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání, pokud vzhledem k okolnostem případu i osobě obviněného je pravděpodobné, že by v dané věci došlo k podmíněnému odsouzení a obviněný by se ve zkušební době nejspíše osvědčil. Za takové situace se jeví odklon jako vhodná zkratka, jelikož zkrátí celý proces, jenž by za takové situace zbytečně prodlužoval konečné řešení věci.[195] Ze strany zákonodárce šlo tedy zejména o snahu posílit racionalizaci trestní justice.

---

[192] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 65.

[193] Důvodová zpráva k návrhu zákon č. 193/2012 Sb. [online], cit. dne 9.12.2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-193>.

[194] Mladšími odklony jsou narovnání (zákon č. 152/1995 Sb. s účinností od 1.9.1995), podmíněné odložení návrhu na potrestání (zákon č. 283/2004 Sb. s účinností od 1.7.2004) a odstoupení od trestního stíhání mladistvých (zákon č. 218/2003 Sb., s účinností od 1.1.2004). Pro kontext uvádím i další konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí, které jsou předmětem této práce, tedy dohodu o vině a trestu (zákon č. 193/2012 Sb. s účinností od 1.9.2012) a trestní příkaz (zákon č. 292/1993 Sb. s účinností od 1.1.1994).

[195] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 123.

3.3.1. Základní zákonné předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání

V § 307 an. trestního řádu jsou blíže stanoveny podmínky, za kterých se lze tímto postupem odklonit od řízení. Prvním předpokladem je právní kvalifikace skutku, pro jenž se trestní řízení vede, jakožto přečinu. Dle § 14 trestního zákoníku jsou za přečiny považovány *všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let*. Tento postup se tedy uplatní zejména u méně závažné trestné činnosti, což jsou právě takové situace, kde by restorativní prvky měly převážit nad represivními, a odklony zde tak nachází své největší uplatnění.

Obviněný dále musí s tímto postupem souhlasit, neboť všechny odklony jsou principiálně dobrovolné, tedy konsensuální. Předpokládá se zde aktivní zapojení stran narušeného vztahu a přijetí zodpovědnosti za spáchaný skutek ze strany obviněného. Tímto předpokladem jsou vyvráceny obavy, podle kterých jsou odklony přílišnou zkratkou k pravdě obcházející zákonné procesní postupy a garance spravedlivého procesu. Obviněný má na tyto záruky právo a svým souhlasem s odklonem se jich dobrovolně vzdává.

Souhlas nelze ztotožňovat s doznáním obviněného, jež je stěžejním předpokladem pro uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání. Nejvyšší soud judikoval, že jde o dvě rovnocenné podmínky, jež musí být naplněny kumulativně a ze splnění jedné z nich nelze automaticky usuzovat i splnění druhé.[196] Souhlas přitom chápu jako procesněprávní podmínku, kterou obviněný vyjadřuje kladné stanovisko s alternativním postupem, a vzdává se tak standardního průběhu procesu a tím i určitých procesních nároků v trestním řízení jako například veřejného projednání v hlavním líčení. Doznání má dle mého názoru spíše hmotněprávní obsah, jímž se obviněný doznává ke spáchanému skutku, a to ke všem znakům skutkové podstaty trestného činu, tedy i k příslušné formě zavinění. Doznáním však obviněný nevyjadřuje souhlas i s právní kvalifikací takového skutku, a tím se odlišuje od, na první pohled zaměnitelného, prohlášení viny. Dle Zůbka je smyslem doznání pro aplikaci odklonu zejména urychlení řízení, jelikož se sníží rozsah sporných skutečností, jež by bylo třeba dokazovat.[197]

Výpověď obviněného, ve které se doznává ke skutku, musí být učiněna bezvýhradně a v určité formální kvalitě, čímž je myšlena procesně uplatnitelná výpověď dle § 90 an. trestního řádu. Doznání obviněného v rámci podání vysvětlení dle § 158 odst. 6 trestního řádu nebo například před probačním úředníkem by tedy nebylo procesně použitelné. Význam má také pouze taková výpověď obviněného, jež je učiněna k okamžiku rozhodování o podmíněném

[196] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.8.2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001.
[197] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 130, 131.

zastavení trestního stíhání. Souhlas s odklonem i doznání se ke skutku může být později obviněným odvoláno a orgány činné v trestním řízení je nemohou dále procesně využít, a to ani jako důkaz v dalším potenciálním řízení. K tomuto dnes již nepochybnému závěru došla praxe svým výkladem. Přesto by byla jistě vhodná výslovná zmínka v trestním řádu, stejně jako je to s prohlášením viny u institutu narovnání (§ 314 trestního řádu).[198]

Doznání nesmí být učiněno pod nátlakem jakéhokoliv charakteru, za jenž by bylo bráno i příliš časté či opakované vybízení k doznání se pro účely využití tohoto odklonu.

Dále je potřeba, aby pro podporu tvrzení obviněného nasvědčovaly i další důkazy a okolnosti, za kterých se jeho doznání bude zdát jako pravdivé. Samozřejmě úroveň důkazů nemusí být tak přesvědčivá jako v případě odsouzení, ale neměly by existovat důvodné pochybnosti o pravdivosti doznání, a to vzhledem ke všem aspektům skutku, tedy ke skutkovým okolnostem, formě zavinění či spolupachatelství.

Další podmínkou podmíněného zastavení trestního stíhání je povinnost obviněného nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení, jež činem získal anebo o tom alespoň uzavřít s poškozeným dohodu. V § 307 odst. 1 písm. b) trestního řádu je výslovně uveden pojem *škoda*, a jedná se proto tedy pouze o újmu majetkovou zahrnující skutečně vzniklou škodu a ušlý zisk. Rozdíl lze vidět u formulace odškodnění u narovnaní, kde je v § 309 odst. 1 písm. b) trestního řádu zmíněna náhrada škody a odčinění jiné újmy. Nejde tedy jen o legislativní opomenutí, nýbrž o úmysl zákonodárce, jenž tím chce předejít zbytečnému prodlužování trestního řízení, jež je s vyčíslováním imateriální újmy většinou spojeno. Přeci jen zrychlení a efektivita vyřízení věci je hlavní předností tohoto typu odklonu.[199] Na druhou stranu praxe užívá v této souvislosti rozšiřující výklad, když interpretuje předmětné ustanovení systematicky ve spojitosti s § 43 odst. 1 trestního řádu a zahrnuje do odškodnění i újmu nemajetkovou.[200] Dle mého názoru je vypořádání nemajetkové újmy pro poškozeného osobnější, a proto si myslím, že v takovém případě je vhodnější využít institutu narovnání, s jímž musí poškozený výslovně souhlasit. Může se tedy sám jakožto osobně a citově zainteresovaný subjekt v konkrétní věci rozhodnout, zda i v případě způsobené nemajetkové újmy chce jít cestou odklonu, anebo raději řádného průběhu procesu včetně adhezního řízení. Na rozdíl od narovnání, kde je náhrada škody obligatorní podmínkou, může být řízení podmíněně zastaveno i pokud nebyla škoda způsobena (například v případě pokusu o trestný čin) nebo i za situace, kdy se poškozený rozhodne nárok na náhradu způsobené újmy neuplatnit. V případě pasivní plurality subjektů není solidární

[198] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 114-117.
[199] Tamtéž. str. 118.
[200] VANTUCH, P. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu*. Právní rozhledy. 1997, č. 8, str. 396.

odpovědnost bezvýhradným pravidlem, jelikož za souhlasu poškozeného může být škoda nahrazena pouze částečně a řízení podmíněně zastaveno jen ve prospěch jednoho spoluobviněného. U aktivní plurality subjektů deliktního vztahu musí být škoda nahrazena všem poškozeným.[201] Škoda může být dle slov zákona nahrazena třemi způsoby (§ 307 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu). Zaprvé prostým úplným vyrovnáním celé požadované částky, na čemž má právo poškozený trvat, pokud je tato varianta vzhledem k možnostem a schopnostem obviněného proveditelná. Pro situace, kdy obviněný nedisponuje prostředky k úhradě celého dluhu, je vhodná písemná dohoda s poškozeným o výši nároku a způsobu jeho úhrady. Poslední možností pro obviněného je učinit jiná vhodná opatření k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení. Tím je myšleno například převzetí závazku obviněného jinou osobou nebo dohodou o srážkách ze mzdy se zaměstnavatelem.[202] Tato opatření ale musí dávat poškozenému takovou úroveň jistoty jako závazná a soudně vymahatelná dohoda.[203]

Poslední podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání je, že takové vyřízení věci musí být vzhledem k osobě obviněného, jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, dostatečným řešením. K posuzování osoby obviněného slouží okolnosti jako chování po činu, lítost nebo třeba věk, a to podle okolností k jeho prospěchu, nebo k tíži. K hodnocení dosavadního života obviněného se používá například opis z evidence Rejstříku trestů. Za okolnosti případu se berou v potaz zejména způsob provedení činu, následky či míra zavinění a další okolnosti spoluurčující povahu trestného činu a jeho společenskou závažnost dle § 39 odst. 2 trestního zákoníku.[204] Zůbek se domnívá, že *okolnosti případu* jsou širší skupinou než *okolnosti činu,* jež zahrnují i skutečnosti nastalé až po spáchání trestného činu.[205]

3.3.2. Asperační varianta podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 2 trestního řádu)

Od 1.9.2012 došlo k výraznému nárůstu podmíněných zastavení trestních stíhání v praxi. Toto bylo způsobeno novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., jež vložila do ustanovení § 307 trestního řádu nový druhý odstavec, a rozšířila tak možnost využití tohoto odklonu. K uplatnění tohoto odstavce je třeba naplnit všechny základní podmínky uvedené výše a k tomu ještě alternativně jeden ze dvou předpokladů. Tento postup musí být navíc odůvodněn povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání a poměry obviněného zahrnující jeho rodinnou, majetkovou či pracovní situaci.

[201] DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář. II. díl. 1.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 682.
[202] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 120-124.
[203] Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.12.2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012.
[204] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 125-126.
[205] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 125.

První podmínkou dle § 307 odst. 2 písm. a) trestního řádu se obviněný zaváže zdržet se určité činnosti, v jejíž souvislosti došlo ke spáchání přečinu. Mezi tímto přečinem a předmětnou činností musí být určitá spojitost, jež nesmí být pouze nahodilá, i když nemusí být přímo znakem skutkové podstaty. Autoři se shodují na pěti skupinách činností, jež se obviněný může zdržet v rámci asperační varianty podmíněného zastavení trestního stíhání. Jde o *„výkon zaměstnání, povolání, funkce, činnosti, ke které je potřeba zvláštního povolení, anebo výkon činnosti upravené zvláštním předpisem. Zejména řízení motorových vozidel, výkon funkce statutárního či dozorčího orgánu v obchodní korporaci, o činnost, která je předmětem živnosti… apod.*[206] Od 1.1.2022 byl mezi tyto činnosti zákonodárcem výslovně zařazen i chov zvířat, a tím se vyřešil spor mezi teoretiky.[207] Dle odstavce čtvrtého téhož ustanovení se u těchto dvou typů podmíněného zastavení trestního stíhání podstatně liší zkušební doba, jež je dle § 307 odst. 1 trestního řádu stanovena v rozmezí šesti měsíců až dvou let a u odstavce druhého od šesti měsíců až do pěti let. Přičemž závazek zdržení se určité činnosti může být kratší než stanovená zkušební doba. Pro mnoho obviněných, zejména tedy držitelů řidičských oprávnění, je tento typ odklonu kvůli jeho pětileté horní hranici repulzivní, zvláště když se předem nedozví celkovou dobu zakázané činnosti. Zkušební doba počíná běžet právní mocí rozhodnutí a v případě zákazu činnosti se do ní započítává i doba před právní mocí, po kterou bylo obviněnému odňato povolení k výkonu této činnosti (§ 307 odst. 4, 5 trestního řádu).[208]

Druhou alternativou asperace je dle § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu (v přípravném řízení na účet státního zastupitelství), pokud tato částka není nepřiměřená vzhledem k závažnosti spáchaného přečinu. Jde o určitou formu kompenzace narušeného veřejného zájmu a zároveň příspěvek na pomoc obětem trestných činů. Dle Tibitanzlové nejde o přestrojený peněžitý trest, nýbrž o svobodné rozhodnutí obviněného, jímž vyjadřuje chuť k nápravě.[209] Blíže k této podmínce níže v bodu 3.6.1. *Zákonné předpoklady narovnání*.

---

[206] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 129; KUCHTA, J. *Trestní právo procesní.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 747; odlišně ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 75.

[207] Chov zvířat nezařazovala TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Leges, 2018. str. 129; zastánce extenzivního výkladu ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 75.

[208] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 128-129.

[209] Tamtéž, 131.; TIBITANZLOVÁ, A. *A monetary amount intended for the state to provide financial assistance to victims of crime – therotical and practical aspects*. The Prague Law Working Papers Series. 2018, č. 1, s. 3, [online], [cit. 20.7.2023]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3128406>.

3.3.3. Řízení a rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Trestní stíhání podmíněně zastavuje formou usnesení předseda senátu v řízení před soudem, případně v přípravném řízení státní zástupce. Stíhání může být podmíněně zastaveno i v rámci předběžného projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. f) trestního řádu), při projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 314r odst. 5 trestního řádu) či při jejím předběžném projednání (§ 314p odst. 2 písm. e) trestního řádu). Od 1.9.2012 může být stíhání podmíněně zastaveno také v odvolacím řízení (§ 257 odst. 1 písm. d) trestního řádu), což dle mého názoru není moc v souladu s jedním z cílů odklonů, jímž je zrychlení vyřízení trestní věci skrze racionalizaci justice.[210] Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání musí obsahovat přesné vylíčení skutečností rozhodných pro specifikaci skutku, včetně znaků skutkové podstaty trestného činu. S právní kvalifikací přečinu musí být zacházeno opatrně, aby byla plně respektována zásada presumpce neviny, jelikož jde o prozatímní usnesení na pomezí meritorního a procesního rozhodování. Dále musí být přesně konkretizován způsob náhrady škody či specifikovaná uzavřená dohoda o vypořádání mezi obviněným a poškozeným (§ 307 odst. 6 trestního řádu). Pokud se rozhoduje podle asperační varianty, musí být konkrétně popsána i zakázaná činnost včetně doby trvání tohoto zákazu či výše částky na pomoc obětem trestných činů (§ 307 odst. 7 trestního řádu). Dle odstavce osmého téhož ustanovení mohou být obviněnému uložena přiměřená omezení a povinnosti vedoucí obviněného k řádnému životu, jež spadají pod režim § 48 odst. 4 trestního zákoníku. Dále může být nařízen též dohled úředníka Probační a mediační služby[211] a v případě mladistvých obviněných (či ve věku blízkém věku mladistvých) může být uloženo výchovné působení rodiny, školy a další výchovná opatření dle ZSVM.

Jak už bylo několikrát zmíněno, výše popsané rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání je pouze mezitímním usnesením, na nějž musí z této podstaty navazovat druhá fáze, kde již bude rozhodnuto o zastavení věci s konečnou platností. Pravomocně se ve věci rozhoduje po uplynutí zkušební doby. Předseda senátu nebo státní zástupce posuzuje, zda obviněný vedl řádný život, nahradil škodu poškozenému či mu vydal oč se bezdůvodně obohatil, případně zda splnil asperační předpoklady a případná další uložená omezení a povinnosti. Řádný život je posuzován zejména trestní bezúhonností obviněného v předmětné zkušební době a plněním rodinných či pracovních povinností a dalších závazků slušného občana. Bezúhonnost je příslušným orgánem činným v trestním řízení kontrolována každých šest měsíců. Pravidelný přezkum je stanoven proto, aby v případě páchání další trestné činnosti mohlo být

[210] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Leges, 2018. str. 134.
[211] Viz § 49 an. trestního zákoníku.

trestní stíhání původního přečinu obnoveno co nejdříve. Čím delší uplyne doba, tím více klesá síla důkazů a účel případně uloženého trestu.[212] Vedení řádného života se však neomezuje jenom na bezúhonnost trestní. Zejména u dopravních deliktů je významným ukazatelem i nedopuštění se žádného dopravního přestupku.[213] Pokud obviněný dostál všem svým závazkům, předseda senátu (státní zástupce) rozhodne usnesením s jedním výrokem o tom, že se obviněný osvědčil. Takovým rozhodnutím je implicitně splněna podmínka k zastavení trestního stíhání, jež se tímto definitivně zastavuje a zakládá překážku věci rozhodnuté (§ 11 odst. 1 písm. h) trestního řádu). V opačném případě je vydáno usnesení s výrokem o neosvědčení obviněného a s druhým výrokem o následném pokračování v trestním stíhání. Pokud o osvědčení není rozhodnuto ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby, nastává ze zákona fikce zastavení trestního stíhání, a to s účinky od konce uplynutí zkušební doby (§ 308 odst. 5 trestního řádu).

I přes neosvědčující okolnosti však může být nestandardně ponecháno podmíněné zastavení stíhání v platnosti. Předseda senátu (státní zástupce) o tom rozhodne vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného a současně může učinit následující kroky (§ 308 odst. 3 trestního řádu). Zkušební doba může být prodloužena maximálně o dva roky, avšak celková délka doby nesmí být v souhrnu delší než pět let. Dále může stanovit nad obviněným dohled, může uložit i nové povinnosti a omezení a nově lze i uložit nebo prodloužit asperační podmínky dle § 307 odst. 2 trestního řádu. Zpravidla se jedná o neobvyklé situace, například když obviněný nesplnil stanovené podmínky nezaviněně nebo se dopustil drobného přestupku apod.

Po naléhání ze strany odborné veřejnosti byla zákonodárcem stanovena možnost, aby předseda senátu (státní zástupce) mohl zrušit uložené přiměřené omezení, povinnost či výchovné opatření nebo stanovený dohled probačního úředníka (§ 308a odst. 3 trestního řádu). Může tak rozhodnout nejdříve po uplynutí jedné třetiny zkušební doby, nejméně však po uplynutí šesti měsíců, a to na návrh obviněného, pokud prokázal polepšení, vedl řádný život a takový vývoj lze očekávat i v budoucnu. Za podobných podmínek může předseda senátu (státní zástupce) na návrh obviněného zrušit jeho závazek o zdržení se určité činnosti dle § 307 odst. 2 písm. a) trestního řádu po uplynutí nejméně poloviny stanovené doby (§ 307 odst. 5 trestního řádu). Rozdílem mezi těmito rozhodnutími je možnost prodloužení zkušební doby při zrušení závazku obviněného zdržet se určité činnosti až o dva roky za současného zachování maximální délky pět let. Při zrušení přiměřených povinností či omezení zůstane zkušební doba nedotčená.

[212] Dle Tibitanzlové se na tuto situaci analogicky vztahuje § 329 odst. 2 trestního řádu o podmíněném odsouzení.; TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 141.
[213] ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi –2. část.* Trestněprávní revue č. 10/2019, str. 203.

Pro dokreslení povahy podmíněného zastavení trestního stíhání, ale i odklonů celkově, bych ráda zmínila zajímavou úvahu Tibitanzlové. Tato srovnává pokračování v předchozím trestním stíhání v důsledku nové trestné činnosti u podmíněného zastavení trestního stíhání a u podmíněného odsouzení obviněného. V případě odklonu jsou trestné činy posuzovány jako spáchané ve vícečinném souběhu a je za ně ukládán souhrnný trest dle § 43 odst. 2 trestního zákoníku. V případě porušení podmínek u podmíněného odsouzení je pozdější trestný čin posouzen jako recidivní a následky pro obviněného mohou být tedy přísnější. Tento rozdíl je dán pouze odlišným postupem průběhem procesu, kdy v jednom případě je trestní stíhání prozatímně zastaveno a obviněný je stále bezúhonná osoba. V druhém případě jde o pravomocně odsouzeného pachatele trestného činu, jejž první odsouzení nenapravilo, a právě kvůli tomu je považován za recidivistu a jeho situace je tak mnohem méně příznivá. Na tomto případě lze vidět výhodnost odklonu pro obviněného ve srovnání s tvrdostí dopadu pravomocného odsouzení soudu.[214]

Pro úplnost výkladu ohledně rozhodování o podmíněném zastavování trestního stíhání dodávám, že proti usnesením mohou být podány stížnosti. Stěžovatelem proti rozhodnutí v první fázi může být dle § 307 odst. 9 trestního řádu obviněný, v případě rozhodování soudu i státní zástupce a poškozený. Stížnost proti osvědčení či neosvědčení dle § 308 odst. 7 trestního řádu a proti zrušení či ponechání stanovených povinností či zakázané činnosti dle § 308a odst. 7 trestního řádu může podat pouze obviněný, za stejných okolností jako v předchozí větě i státní zástupce.[215] Blíže k tématu opravných prostředků v bodu 4.5.1. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a opravné prostředky*.

3.3.4. Aplikační problémy podmíněného zastavení trestního stíhání a analýza statistických údajů

Podmíněné zastavení trestního stíhání je nejčastěji aplikovaným odklonem (v užším smyslu) v České republice. Proč tomu tak je, Tibitanzlová vysvětluje tím, že jsou nastaveny přívětivé podmínky pro jeho uplatnění, tedy zejména možnost náhrady škody poškozenému později a absence nutnosti souhlasu poškozeného.[216] Ščerba uvádí, že tento odklon je nejčastěji využíván v případě méně závažné trestné činnosti, zejména u dopravních deliktů s nedbalostní formou zavinění, díky čemuž byla tedy i v minulosti přidána asperační varianta v ustanovení § 307 odst. 2 písm. a) trestního řádu.[217]

[214] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 142.
[215] Tamtéž, str. 134-136.
[216] Tamtéž, str. 241.
[217] ŠČERBA, F. *Odklon jako sankční opatření*. Trestněprávní revue č. 2/ 2009.

Právě odstavec druhý ovšem přinesl teoretické spory ohledně neodsuzující a ústavně konformní povahy tohoto institutu. Novelizace byla jistě zapotřebí, jelikož před ní bylo pro řidiče výhodnější být potrestán podle trestního práva, pokud jim bylo podmíněně zastaveno trestní stíhání a žádný další trest ani omezení je nepostihlo. Pokud však byli potrestáni „pouze" za přestupek, byly jim přiděleny trestné body do evidenční karty řidiče, mohlo jim být zakázáno řídit motorová vozidla či mohl být uložen peněžitý trest. Tuto anomálii novela rozumně odstranila, avšak za cenu následujících okolností. Šámal, Říha a Strya uvádí, že současný charakter tohoto odklonu je ve sporu hned s několika základními zásadami, a to zejména s presumpcí neviny a s pravidlem, že pouze soud rozhoduje o vině. V případě tohoto odklonu může být trestní stíhání podmíněně zastaveno i státním zástupcem v přípravném řízení. To by samo o sobě tak problematické nebylo, ostatně i jiné odklony mohou být aplikovány již v přípravném řízení státním zástupcem. Problém nastává, pokud je odklon aplikován v asperační variantě podle odstavce druhého, kde jsou stanoveny „quasi" sankce. Závazek obviněného zdržet se určité činnosti je *de facto* trest zákazu činnosti a zaplacení částky na peněžitou podporu obětem trestné činnosti je vlastně peněžitým trestem.[218] Tyto závazky mohou být obviněnému uloženy státním zástupcem v přípravném řízení formou usnesení, jež nemá povahu rozhodnutí o vině. *Ad absurdum* by se dalo říct, že trestní postih je ukládán nevinnému[219] bez rozhodování o vině, a to dokonce jiným subjektem než je soud.

Dalším nedostatkem úpravy byla nerovnost mezi závazkem obviněného zdržet se určité činnosti při aplikaci odklonu a trestem zákazu činnosti. Problematická byla i absence možnosti započítání doby odnětí oprávnění do doby závazku zdržet se určité činnosti, dále zpřísnění podmínek při případném neosvědčení za současného ponechání podmíněného zastavení stíhání v platnosti či možnost stanovení dohledu nad obviněným po čas zkušební doby. Tyto kritické ohlasy autorů[220] však byly již zákonodárcem vyslyšeny a nedostatky právní úpravy byly napraveny novelou trestního řádu uskutečněnou zákonem č. 220/2021 Sb. Nyní je možné do doby, po kterou se obviněný zavázal zdržet se určité činnosti, započítat i dobu, kdy mu již bylo odňato oprávnění k činnosti v souvislosti s přečinem (§ 307 odst. 5 trestního řádu). Také je dnes možné na návrh obviněného upustit od zbytku závazku zdržet se určité činnosti dle § 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu, a to nejdříve po uplynutí poloviny stanovené doby, pokud obviněný prokázal, že už to nebude potřeba (§ 308a odst. 5 trestního řádu). Pokud obviněný vede ve

[218] ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi – 2. část.* Trestněprávní revue č. 10/2019, str. 202.
[219] Kvůli zásadě presumpce neviny se na osobu musí hledět jako na nevinnou, dokud není soudem pravomocně řečen opak.
[220] ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi – 2. část.* Trestněprávní revue č. 10/2019, str.203, 204.

zkušební době řádný život a prokáže své polepšení, mohou mu být zrušena i uložená přiměřená omezení, povinnosti či výchovná opatření nebo dohled. Nejdříve však po uplynutí jedné třetiny zkušební doby, minimálně po šesti měsících jejího trvání (§ 308a odst. 3 trestního řádu).

Tabulka č. 5 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob

Podmíněné zastavení trestního stíhání § 307 **Fyzické osoby**	Zahájená trestní stíhání	Podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 tr. řádu v přípravném řízení	Podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2 tr. řádu v přípravném řízení	*Pravomocně skončené věci**	*Osvědčeno po podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 308 tr. řádu**
2017	**77 430**	**2 852** (3,68 %)	**112** (0,14 %)	***71 879***	***1 701*** *(2,37 %)*
2018	**76 980**	**3 069** (3,99 %)	**207** (0,27 %)	***69 521***	***1 794*** *(2,58 %)*
2019	**77 572**	**2 996** (3,86 %)	**249** (0,32 %)	***70 545***	***1 650*** *(2,34 %)*
2020	**68 126**	**2 733** (4,01 %)	**272** (0,40 %)	***62 156***	***1 475*** *(2,37 %)*
2021	**64 639**	**2 234** (3,46 %)	**393** (0,61 %)	***63 405***	***1 365*** *(2,15 %)*
2022	**68 629**	**1 619** (2,36 %)	**1 860** (2,71 %)	***63 151***	***1 089*** *(1,72 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
* Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou ze zdrojů státního zastupitelství.

Ve výše uvedené tabulce č. 5 zpracované ze statistických dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti vidíme, že aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání je v posledních letech relativně neměnnou záležitostí. Sledované období je ponecháno v celé diplomové práci ve stejném rozmezí, tedy od roku 2017 do roku 2022, a to z důvodu co největší aktuálnosti a praktického přínosu této práce. Na rozdíl od dohody o vině a trestu (bod 2.1.5. *Analýza statistických údajů u dohody o vině a trestu*)

není v „covidovém období“[221] zaznamenán výrazný pokles aplikace tohoto odklonu, naopak v roce 2020 lze pozorovat dokonce největší podíl podmíněně zastavených trestních stíhání za posledních šest let, a to přesahující dokonce 4 %. V roce 2021 přeci jen lze lehký pokles zaznamenat, což může být dáno úbytkem méně závažné kriminality v době pandemie a větším počtem uzavřených dohod o vině a trestu.[222]

V posledním sloupci jsou data zobrazující počet osvědčených obviněných, a tedy definitivní a pravomocné vyřízení věci zastavením trestního stíhání díky aplikaci tohoto odklonu.[223] Údaje jsou poskytnuty soudy a jejich procentuální zobrazení je vyjádřením počtu případů skončených osvědčením se po zkušební době stanovené při podmíněně zastavených trestních stíhání z celkového množství pravomocně skončených věcí v konkrétním roce. Tyto informace však neodpovídají údajům sbíraným státním zastupitelstvím uvedeným na stejném řádků, tedy ve stejném roce. Důvodem této nesrovnalosti je právě zkušební doba, typická pro tento typ odklonu, v rozmezí šest měsíců až dva roky, respektive až pět let v případě asperační varianty.[224] Takže konkrétní případ podmíněně zastaveného trestního stíhání v přípravném řízení, jež státní zastupitelství uvede do své roční statistiky, se promítne do výkazu soudu jako pravomocně skončená věc v případě osvědčení se obviněného až za dobu v rozmezí od šesti měsíců do pěti let, podle stanovené zkušební doby v individuálním případě. Zkrátka údaje uvedené v tabulce v levých sloupcích se budou zrcadlit v pravé části tabulky (psané kurzívou) až s různě dlouhým zpožděním, nejdéle však pěti let v případě nejpřísnějšího postupu dle § 307 odst. 2 trestního řádu.

U zostřených podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 2 trestního řádu je vidět dlouhodobě drobný nárůst v řádu desetin procent. U klasické formy můžeme spatřovat pokles v letech 2021 i 2022, což může být dáno větším počtem uzavřených dohod o vině a trestu.[225] Nárůst podmíněných zastavení trestních stíhání v případě asperační varianty je pravděpodobně dán nedávnou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 220/2021 Sb., jež odstranila nedostatky právní úpravy (viz výše).[226]

---

[221] Tím je myšleno zejména období od března 2020 do konce roku 2021, tedy období vyhlašování nouzových stavů (s přestávkami).

[222] NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Souhrnná zpráva o činnosti NSZ za rok 2021*, Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nsz.cz, [cit. 20.8.2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>.

[223] Viz Příloha č. 5 – Graf č. 10 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (2).

[224] Blíže § 307 odst. 4 trestního řádu.

[225] NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Souhrnná zpráva o činnosti NSZ za rok 2021*, Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nsz.cz, [cit. 20.8.2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>.

[226] Viz Příloha č. 5 – Graf č. 9 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (1).

Tabulka č. 6 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob

Podmíněné zastavení trestního stíhání § 307 **Právnické osoby**	Zahájená trestní stíhání	Podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 tr. řádu v přípravném řízení	Podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2 tr. řádu v přípravném řízení	*Pravomocně skončené věci**	*Osvědčeno po podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 308 tr. řádu**
2017	**275**	**16** (5,82 %)	**1** (0,36 %)	***148***	***3*** *(2,03 %)*
2018	**358**	**17** (4,75 %)	**4** (1,12 %)	***175***	***1*** *(0,57 %)*
2019	**451**	**19** (4,21 %)	**0**	***201***	***6*** *(2,99 %)*
2020	**426**	**30** (7,04 %)	**2** (0,47 %)	***235***	***3*** *(1,28 %)*
2021	**411**	**22** (5,35 %)	**5** (1,22 %)	***338***	***11*** *(3,25 %)*
2022	**322**	**17** (5, 28 %)	**16** (4,97 %)	***278***	***8*** *(2,88 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
* Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou ze zdrojů státního zastupitelství.

Pro úplnost uvádím i data o podmíněně zastavených trestních stíhání právnických osob, ale neřekla bych, že z tabulky lze vyčíst nějaký vzorec chování. Vývoj odklonu v přípravném řízení je poměrně kolísavý, s drobným poklesem v letech 2018 a 2019, naopak s větším nárůstem v roce 2020 a s opětovným propadem v roce 2021 i 2022. Ohledně osvědčených obviněných můžeme říci, že se každý rok střídá lehký propad s lehkým nárůstem. Stejný trend v menších odchylkách je patrný i u osob fyzických. Zajímavé je, že podmíněné zastavení je v přípravném řízení mnohem častěji aplikováno ve své základní variantě. Aplikace zpřísněné formy dle § 307 odst. 2 trestního řádu se vyskytuje spíše v jednotkách případů, v procentuálním vyjádření kolísá kolem 1 %. Výjimkou je rok 2022, kde je aplikace obou variant odklonu srovnatelná.[227]

[227] Příloha č. 6 – Graf č. 11 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (1), Graf č. 12 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (2).

Na tomto místě bych ještě ráda upozornila na specifika a sporné oblasti, jež se týkají obviněných právnických osob při podmíněném zastavení trestního stíhání. První takovou záležitostí je otázka, která fyzická osoba je oprávněná jménem právnické osoby vyslovit souhlas s odklonem. Oprávnění k vyslovení souhlasu s odkloněným procesním postupem má fyzická osoba oprávněná dle občanského soudního řádu (§ 21 občanského soudního řádu),[228] tedy člen statutárního orgánu nebo jím pověřený zaměstnanec, případně vedoucí odštěpného závodu či samostatně jednající prokurista. K takovému úkonu může mít právnická osoba i zmocněnce či opatrovníka. Zmocněncem může být pouze jedna osoba pro celé trestní řízení a nesmí být zároveň také obviněným, poškozeným nebo svědkem. Pokud právnická osoba nemá žádnou oprávněnou osobu k vyslovení souhlasu s odklonem, soud ji ustanoví opatrovníka. *A contrario* s textem výše, souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání proti právnické osobě nemůže vyslovit její obhájce. Jedná se totiž o osobní projev a právo obviněného, ve kterém nemůže být zastoupen. Podobnou nejasností u obviněných právnických osob je oprávnění učinit doznání za právnickou osobu. Jak uvádí Kocina: „*Doznání jako podmínku pro podmíněné zastavení trestního stíhání právnické osoby lze dovozovat z doznání fyzické osoby, jejímž jménem obviněná fyzická osoba měla trestný čin spáchat. Doznání je tedy naplněno tím, že toto učiní obviněná fyzická osoba. Souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání, jak již je popisováno shora, však tato fyzická osoba právně relevantním způsobem dát nemůže*.“[229] Pokud fyzická osoba obviněná není, má Kocina za to, že takové oprávnění bude mít osoba, jež je oprávněna jednat za právnickou osobu v trestním řízení dle § 34 ZTOPO, tedy stejný okruh osob jako v případě vyjádření souhlasu. Posledními záležitostmi, jež u právnických osob potřebují výklad, jsou podmínka *posouzení osoby obviněného*, včetně jeho *majetkových a osobních poměrů* s přihlédnutím k jeho *dosavadnímu životu*, a v rozhodování o osvědčení obviněného také *vedení řádného života.* Dle Kociny tyto podmínky formulované pro osoby fyzické by se měly u obviněných právnických osob posuzovat dle následujících skutečností. Zejména podle výpisu z rejstříku trestů, zda proti obviněnému bylo vedeno insolvenční či exekuční řízení, jestli plní své obchodní závazky a má dobrou pověst,[230] případně zda dodržuje své jiné povinnosti (např. povinnost transparentnosti v souvislosti s informací ve veřejném rejstříku), včetně kvality a fungování *compliance* programu.[231]

[228] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

[229] KOCINA, J. *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám.* Advokátní deník [online], publikováno 13.5.2022 [cit. 11.8.2023]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/13/60921/>; Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014 (R 28/2015).

[230] Pojem užívaný v § 135 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

[231] KOCINA, J. *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám*. Advokátní deník [online], publikováno 13.5.202 [cit. 11.8.2023]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/13/60921/>.

3.4. Podmíněné odložení návrhu na potrestání

Podmíněné odložení návrhu na potrestání je teorií řazeno mezi tradiční odklony, nikoliv však tak zákonodárcem. V trestním řádu tento odklon nenajdeme v části třetí nazvané *řízení před soudem*, kde v hlavě dvacáté jsou mezi *zvláštní způsoby řízení* řazeny všechny tradiční odklony, ale i dohoda o vině a trestu nebo trestní příkaz, tedy mimo jiné.[232] Podmíněné odložení návrhu na potrestání nalezneme v části druhé pojmenované *přípravné řízení,* v hlavě desáté oddílu osmém pojednávajícím o zkráceném přípravném řízení. Odklony podmíněné odložení návrhu na potrestání a podmíněné zastavení trestního stíhání jsou dvě strany téže mince. Jedná se o principiálně stejný institut se shodným účelem, ale užívaný v rozdílných fázích trestního procesu. Jak se lze dozvědět z předchozí kapitoly, trestní stíhání může být podmíněně zastaveno v přípravném řízení státním zástupcem anebo v řízení před soudem předsedou senátu, a to i v řízení odvolacím.[233] Zatímco návrh na potrestání lze odložit pouze ve fázi přípravného řízení, respektive v jeho zkrácené formě. Ostatně o zařazení a možnosti aplikace tohoto odklonu vypovídá už jeho název, jelikož návrh na potrestání je jinými slovy obžaloba podaná státním zástupcem soudu po skončení zkráceného přípravného řízení postupem dle ustanovení § 179a odst. 2 písm. a) an. trestního řádu. Jedná se tedy o jakýsi odraz odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání modifikovaný pro zkrácené přípravné řízení. Vzhledem k tomu, že zákonné předpoklady i proces aplikace podmíněného odložení návrhu na potrestání jsou obdobné jako u odklonu detailně rozebíraném výše, bude pozornost tomuto institutu věnována jen okrajově.[234] Pro úplnost a kontext diplomové práce si však myslím, že je více než vhodné mu trochu pozornosti věnovat a zaměřit se spíše na jeho odlišnosti.

3.4.1. Několik poznámek ke zkrácenému přípravnému řízení

K porozumění podstaty a účelu podmíněného odložení návrhu na potrestání si myslím, že je nezbytné si nejprve přiblížit zkrácené přípravné řízení a pochopit jeho smysl. Zkrácené přípravné řízení bylo zavedeno zákonem č. 265/2001 Sb., a tak s účinností od 1.1.2002 lze hovořit o třech typech přípravných řízení, a to o standardním, zkráceném a rozšířeném. Tato diferenciace je založena na typové závažnosti trestné činnosti, kdy zkrácené přípravné řízení se vede u nejméně závažných případů, rozšířené pak v případě věcné příslušnosti krajského soudu a standardní formou se koná v případech ostatních.

---

[232] Například lze uvést řízení ve věcech mladistvých, řízení proti uprchlému nebo řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu.
[233] Více k tématu v úvodu bodu 3.3.3. *Řízení a rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.*
[234] Viz kapitola 3.3. *Podmíněné zastavení trestního stíhání*.

Zkrácené přípravné řízení bylo novelou vloženo do ustanovení § 179a až § 179i trestního řádu pod vidinou zefektivnění a zrychlení vyřízení skutkově jednodušších případů. Orgány činné v trestním řízení musí zvolit zkrácenou formu přípravného řízení, pokud jsou naplněny následující předpoklady. Musí se jednat o trestný čin, za nějž zákon stanovuje trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let, a pro jehož projednání je věcně příslušný okresní soud. Také musí být podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně po jeho spáchání a zároveň je třeba, aby byly zjištěny takové skutečnosti, jež odůvodňují zahájení trestního stíhání. Dále orgány činné v trestním řízení mohou důvodně očekávat, že podezřelého bude možné postavit před soud do dvou týdnů ode dne, kdy bylo podezřelému sděleno, z jakého skutku, a tedy z jakého trestného činu, je podezřelý.

Zkrácené přípravné řízení může skončit podáním návrhu na potrestání, podáním návrhu na schválení dohody o vině a trestu, odevzdáním věci jinému orgánu, odložením věci pro nepřípustnost či neúčelnost. Státní zástupce také může věc vrátit policejnímu orgánu k provedení dalšího úkonu či předat věc k zahájení trestního stíhání, pokud nelze konat přípravné řízení zkrácenou formou. Po zakotvení zkráceného postupu v předsoudním stádiu procesu do českého právního řádu docházelo k paradoxním situacím a k nerovnostem mezi osobami, u kterých probíhalo přípravné řízení v odlišných formách. Proti osobě obviněné třeba i ze závažnějšího trestního činu mohlo být ve standardním přípravném řízení podmíněně zastaveno trestní stíhání či mohlo dojít k aplikaci jiného odklonu. Podezřelý[235] byl však po zkráceném přípravném řízení zpravidla postaven před soud, jelikož použití odklonu nebylo možné. Tibitanzlová uvádí, že státní zástupci spolu s podáním návrhu na potrestání soudu i navrhli podmíněně zastavit trestní stíhání, čímž se absenci úpravy snažili obejít. Soud však s vidinou rychlého vyřízení věci rozhodoval po zkráceném přípravném řízení téměř automaticky trestním příkazem, a teprve v případě následného podání odporu mohlo dojít ke kýženému zastavení trestního stíhání.[236] Docházelo tedy k bizarním situacím, kdy zkrácené přípravné řízení dovedlo podezřelého ve výsledku před soud, a došlo tak k prodloužení celého procesu. Tento stav byl v rozporu se smyslem zkráceného přípravného řízení, jež jak už je z názvu patrno, mělo řízení zkrátit a vyřizování trestních věcí zefektivnit. Proto došlo zákonem č. 283/2004 Sb. k zavedení možnosti aplikovat ve zkráceném přípravném řízení dva typy odklonů, a to v této kapitole popisované podmíněné odložení návrhu na potrestání a odložení

[235] Dle § 179b odst. 2 trestního řádu má podezřelý ve zkráceném přípravném řízení stejná práva jako obviněný (§ 33 odst. 1, 2 trestního řádu). Fakticky má tedy osoba ve zkráceném přípravném řízení stejné postavení jako obviněný, ale terminologické odlišení je zde na místě, jelikož obviněným se osoba stává až zahájením trestního stíhání (§ 32 trestního řádu).

[236] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Leges, 2018. str. 173.

věci za současného schválení narovnání.[237] Od 1.7.2004 tak lze i ve zkráceném přípravném řízení věc vyřídit pomocí odklonu, čímž došlo k nápravě této nerovnovážné situace a zrovnoprávnění s osobami, proti kterým bylo přípravné řízení vedeno standardní formou.

3.4.2. Zákonné předpoklady podmíněného odložení návrhu na potrestání

Předpoklady k podmíněnému odložení návrhu na potrestání jsou blíže upraveny v ustanovení § 179g až § 179i trestního řádu. Patří mezi ně doznání podezřelého k činu, náhrada škody, vydání bezdůvodného obohacení či uzavření alespoň dohody o takovém postupu nebo učinění jiných vhodných opatření. Také je zde nutný souhlas podezřelého s aplikací odklonu a přesvědčení státního zástupce, že takový postup je dostačující vzhledem k osobě podezřelého, k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu. Po vzoru úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání i zde je zpřísněná varianta odklonu v § 179g odst. 2 trestního řádu spočívající v možnostech uložit navíc podezřelému závazek zdržení se určité činnosti či složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Tyto uvedené podmínky jsou totožné s těmi, za kterých je možné podmíněně zastavit trestní stíhání, a jsou detailně rozebrané v předcházející kapitole, proto jim nebude věnována bližší pozornost.[238]

Odlišností u podmíněného odložení návrhu na potrestání je absence podmínky, že uvedený postup lze využít jen v řízení o přečinu. Dle mého názoru by však bylo výslovné vymezení okruhu případů, na které se dá tento odklon aplikovat, nadbytečné, jelikož takové případy nám vymezuje již samotné zkrácené přípravné řízení (viz § 179a odst. 1 trestního řádu). Přečiny, jak je patrno z § 14 odst. 2 trestního zákoníku, jsou všechny trestné činy nedbalostní a ty úmyslné trestné činy, za které je zákonem stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Kdežto zkrácené přípravné řízení, a tedy i aplikace odklonu, může být vedeno pro trestné činy, o nichž přísluší rozhodovat okresnímu soudu,[239] a na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let, jestliže byl podezřelý přistižen při činu anebo lze očekávat postavení před soud ve lhůtě dvou týdnů od sdělení podezření. Tyto množiny případů se tedy úplně nepřekrývají. Podmíněně zastavit trestní stíhání je možné u trestného činu, jehož projednání patří do příslušnosti krajského soudu, například u přečinu nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány (§ 165 trestního zákoníku). Konat o něm zkrácené přípravné řízení, a tedy i podmíněně odložit návrh na potrestání, však možné není, jelikož není splněna podmínka věcné příslušnosti okresního soudu. Většinou ale půjde o aplikaci na podobné

[237] Více k tématu v kapitole 3.5. *Odložení věci při schválení narovnání*.
[238] Více k těmto podmínkám v bodu 3.3.1 *Základní zákonné předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání* a 3.3.2. *Asperační varianta podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 2 trestního řádu)*
[239] Takové trestné činy, za které zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby do pěti let (viz § 17 trestního zákoníku).

skupiny případů méně závažné trestné činnosti, kde tento typ odkloněného postupu bude pro podezřelého (obviněného) dostatečným varováním a nebude tedy nutné ho stavět před soud. Poslední poznámka ohledně vzájemného vztahu výše zmíněných odklonů se týká podmínky souhlasu podezřelého (obviněného) s tímto postupem. Dle § 307 odst. 3 trestního řádu souhlas podezřelého s podmíněným odložením návrhu na potrestání podle § 179g an. trestního řádu může být později, pokud se státní zástupce rozhodne návrh na potrestání stejně podat, soudem posouzen i jako souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání dle § 307 trestního řádu.

3.4.3. Řízení a rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání

Jak jsem uváděla v úvodu kapitoly o podmíněném odložení návrhu na potrestání, rozbor právní úpravy bude zaměřen primárně na rozdíly a odlišnosti od podmíněného zastavení trestního stíhání. Informacím společným oběma odklonům nebude přikládán nyní důraz. Hlavním procesním rozdílem je pravomoc pouze státního zástupce o předmětném odklonu rozhodovat. To je dáno samotnou podstatou podmíněného odložení návrhu na potrestání, jež je variantou podmíněného zastavení trestního stíhání přizpůsobenou zkrácenému přípravnému řízení. Postup podle § 179g trestního řádu je tedy užší ohledně okruhu případů, u kterých může být aplikován (viz výše), tak i vzhledem k procesnímu stádiu, ke kterému se vztahuje. Podmíněně zastavit trestní stíhání může jak státní zástupce v přípravném řízení, tak i předseda senátu při předběžném projednání obžaloby v hlavním líčení, a dokonce i v řízení odvolacím. Zatímco podmíněně odložit návrh na potrestání je oprávněn pouze státní zástupce v rámci zkráceného přípravného řízení (§ 179c odst. 2 písm. h) trestního řádu). Úprava zkušební doby či uložení přiměřených povinností a omezení zajišťující vedení řádného života podezřelého je shodná jako u podmíněného zastavení trestního stíhání.

Pokud podezřelý vedl řádný život, nahradil škodu či vydal bezdůvodné obohacení, dodržoval přiměřené povinnosti a omezení a splnil všechny další uložené závazky, státní zástupce, jenž rozhodoval v prvé řadě o aplikaci tohoto odklonu, rozhodne o osvědčení podezřelého. Usnesení obsahuje výrok o osvědčení a odkaz na původní usnesení o odložení návrhu na potrestání, jež se tímto stává nepodmíněným a věc je definitivně vyřízena se vznikem překážky *ne bis in idem* (viz § 11a odst. 1 písm. b) trestního řádu. V opačném případě rozhodne, že se podezřelý neosvědčil a pokračuje dále v konání zkráceného přípravného řízení či výjimečně ponechá podmíněné odložení v platnosti a třeba stanoví nad podezřelým dohled či prodlouží zkušební dobu nebo využije jiné možnosti dle § 179h odst. 3 trestního řádu. Takové usnesení obsahuje výrok o neosvědčení podezřelého a současně výrok o dalším postupu ve věci. Státní zástupce může sám zahájit trestní stíhání či může uložit příkaz policejnímu orgánu

k zahájení trestního stíhání či může podat návrh na potrestání. Ohledně posledního postupu není jednoznačně přijímáno, zda dvoutýdenní lhůta ke skončení zkráceného přípravného řízení uplynula či se aplikací odklonu staví.[240] Šámal uvádí, že z logiky věci lhůta nemůže uplynout a státní zástupce tedy po neosvědčení podezřelého může stále ve lhůtě podat návrh na potrestání či rozhodnout o prodloužení této lhůty.[241]

Proti usnesení o odložení návrhu na potrestání a proti osvědčení či neosvědčení může podezřelý nebo poškozený podat stížnost. Více k tématu v bodu 4.5.2. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a opravné prostředky.*

3.4.4. Aplikační problémy podmíněného odložení návrhu na potrestání a analýza statistických údajů

Tabulka č. 7 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u fyzických osob

Podmíněné odložení návrhu na potrestání § 179g **Fyzické osoby**	Zahájené zkrácené přípravné řízení	Podmíněné odložení návrhu na potrestání dle § 179g odst. 1	Podmíněné odložení návrhu na potrestání dle § 179g odst. 2
2017	**38 019**	**2 002** (5,27 %)	**151** (0,4 %)
2018	**38 502**	**2 035** (5,29 %)	**168** (0,44 %)
2019	**40 009**	**2 022** (5,05 %)	**221** (0,55 %)
2020	**32 794**	**1 503** (4,58 %)	**227** (0,69 %)
2021	**31 448**	**1 135** (3,6 %)	**367** (1,17 %)
2022	**37 875**	**1 080** (2,85 %)	**953** (2,52 %)

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována státními zastupitelstvími.

Zkrácené přípravné řízení je vedeno ve sledovaném období zhruba v polovině všech trestních případů fyzických osob vždy v příslušném roce. Podmíněně odloženo dle § 179g odst. 1 trestního řádu bylo v letech 2017, 2018 a 2019 kolem dvou tisíc návrhů na potrestání, což bylo

[240] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 181.
[241] ŠÁMAL, P.; GŘIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2389 a 2391.

kolem 5 % věcí celkového počtu zkrácených přípravných řízení. V „covidovém“ období začalo tohoto odklonu v praxi ubývat (stejně jako zkrácených přípravných řízení a kriminality celkově). Počínaje rokem 2020, kdy bylo podmíněně odloženo o 500, tedy o půl procenta, návrhů na potrestání méně než rok předtím. Poslední dva roky se v praxi aplikoval tento odklon v základní formě u cca tisíce případů, v absolutních číslech kolem 3 % s klesající tendencí. Vývoj u asperační varianty tohoto odklonu má přesně opačný charakter. Dle § 179g odst. 2 trestního řádu bylo podmíněně odloženo kolem 150 případů, tedy čtyři desetiny procenta z celkového počtu vedených zkrácených přípravných řízení v letech 2017 a 2018. Za stálého nárůstu to v roce 2019 a 2020 přesáhlo dvě stě odklonů, tedy přes půl procenta. V roce 2021 367 případů, přes jedno procento z celkového počtu a v roce 2022 dokonce 953 podmíněně odložených návrhů na potrestání v asperační variantě, tedy přes 2,5 % z celkově vedených zkrácených přípravných řízení.[242] Stejnou rostoucí tendenci asperační varianty vidíme i u podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2 trestního řádu, a tak se domnívám, že i v tomto případě je příčinou novela,[243] jež dříve odstranila problematické aspekty tohoto ustanovení.

Tabulka č. 8 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u právnických osob

Podmíněné odložení návrhu na potrestání § 179g **Právnické osoby**	Zahájené zkrácené přípravné řízení	Podmíněné odložení návrhu na potrestání dle § 179g odst. 1	Podmíněné odložení návrhu na potrestání dle § 179g odst. 2
2017	**2**	**0**	**0**
2018	**7**	**2** (28,6 %)	**0**
2019	**5**	**1** (20 %)	**0**
2020	**2**	**1** (50 %)	**0**
2021	**0**	**0**	**0**
2022	**2**	**1** (50 %)	**0**

[242] Příloha č. 7 - Graf č. 13 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u fyzických osob.
[243] Zákon č. 220/2021 Sb.

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována státními zastupitelstvími.

Přípravné řízení je u právnických osob vedeno zkrácenou formou jen sporadicky. Jedná se o jednotky případů ročně. V roce 2021 dokonce nebylo vedeno žádné zkrácené přípravné řízení proti právnické osobě. Domnívám se, že za těmito nízkými počty stojí zákonné předpoklady pro vedení přípravného řízení touto formou. První ze dvou alternativních podmínek je dle § 179a odst. 1 písm. a) trestního řádu, že podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté. Myslím si, že taková situace nebude příliš častá, jelikož k vyvození odpovědnosti právnické osoby ani nemusí být obviněna žádná osoba fyzická. Jde o projev zásady nezávislosti a souběžnosti trestní odpovědnosti právnických osob. Pokud tedy nebude fyzická osoba, jejíž jednání by bylo právnické přičitatelné chycena přímo při činu, bude nejspíše trestná činnost právnické osoby odkrývána spíše pomalu. Druhou podmínkou dle písm. b) stejného ustanovení je, že lze ze zjištěných skutečností důvodně usuzovat, že podezřelý bude ve lhůtě dvou týdnů postaven před soud. Bez hlubšího zkoumání této konkrétní problematiky uvažuji, že pokud osoba páchá trestnou činnost skrze právnickou osobu, bude se jednat spíše o trestné činy složité a komplikované k odhalení a dvoutýdenní lhůta tedy bude v těchto situací absolutně nedostatečná. Zajímavé je, že v těch málo případech, kdy je vedeno zkrácené přípravné řízení proti právnické osobě, je využita speciální forma odklonu poměrně často. V praxi je ale aplikována pouze základní varianta podmíněného odložení návrhu na potrestání dle § 179g odst. 1 trestního řádu. Asperační forma v § 179g odst. 2 trestního řádu nebyla za posledních šest let využita ani v jednom případě. Trochu se nad tím podivuji, jelikož asperační podmínky by právnická osoba mohla naplnit bez problému, zejména zaplacení částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Je pravda, že závazek zdržet se určité činnosti, v jejíž souvislosti došlo ke spáchanému trestnému činu je pro právnickou osobu velmi přísné. Mohlo by se to rovnat i jejímu zániku, pokud by nemohla vykonávat činnost, ke které byla založena. Proto možná podezřelé právnické osoby nevysloví s tímto postupem souhlas a raději půjdou cestou standardního soudního procesu s nadějí na příznivější výsledek. Nutno ovšem podotknout, že aplikace asperační varianty podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2 trestního řádu je v přípravném řízení proti právnickým osobám využívána (viz tabulka č. 6). Ale oproti základní variantě podmíněného zastavení trestního stíhání také jen velmi málo. V absolutních číslech se jedná o hodnotu kolem 1 % z celkového počtu trestně stíhaných právnických osob (kromě roku 2022).[244]

[244] Příloha č. 7 - Graf č. 14 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u právnických osob.

3.5. Odložení věci při schválení narovnání

Druhým a posledním odkloněným postupem uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení je odložení věci při současném schválení narovnání. Tento odklon je uveden v § 179c odst. 2 pod písmenem g) trestního řádu, jež bylo začleněno stejnou novelou jako podmíněné odložení návrhu na potrestání, tedy zákonem č. 283/2004 Sb. Zmíněné ustanovení odkazuje na obdobné použití postupu dle § 309 an. trestního řádu, proto zde upozorním pouze na rozdíly od narovnání uplatněném ve standardním přípravném řízení či v soudním stádiu. Stěžejní odlišností, stejně jako u podmíněného odložení návrhu na potrestání, je chybějící vymezení okruhu trestných činů, o kterých se může narovnání ve zkráceném přípravném řízení uzavřít. I zde je to z podstaty věci tato množina vymezena nepřímo skrze vedení přípravného řízení zkrácenou formou. Tedy trestné činy, o nichž rozhoduje v prvním stupni okresní soud a za které zákon stanovuje horní hranici trestní sazby nižší než pět let. Dále zde jsou terminologické rozdíly v pojmenování stíhané osoby jako podezřelého a také, že státní zástupce nezastavuje trestní stíhání jako v případě narovnaní, ale věc odloží, jelikož ve zkráceném přípravném řízení ještě nedošlo k zahájení trestního stíhání. Při schválení narovnání je věc vyřízena s konečnou platností a vzniká překážka věci rozsouzené dle § 11a odst. 1 písm. a) trestního řádu. Jak uvádí Tibitanzlová, ani zavedení možnosti aplikovat narovnání ve zkrácené formě přípravného řízení, jež bylo snahou o zvýšení četnosti výskytu narovnání v praxi celkově, nepřineslo kýžený výsledek. Tento neúspěch je dán nejspíše krátkou lhůtou dvou týdnů s maximální možností prodloužení o deset dní, jež je k urovnání konfliktního vztahu mezi poškozeným a podezřelým příliš krátká.[245]

3.6. Narovnání

Dalším, však nikoli posledním, odklonem od standardního průběhu trestního řízení v této části je narovnání upravené v § 309 an. trestního řádu. Tento institut byl zaveden do českého právního řádu zákonem č. 152/1995 Sb., a to z důvodu snahy o snížení nápadu méně závažné kriminality na soudy a snahy o racionalizaci trestní justice, zejména zrychlením řízení a posílením oportunních prvků.[246] Na začátku devadesátých let se zvýšila kriminalita, jejíž řešení soudy nestíhaly v přijatelném časovém období. Docházelo tedy k protahování délky trestního řízení a v důsledku pak i k přeplnění českých věznic. Docházelo také k nárůstů páchání trestné činnosti do té doby netrestanými osobami, k čemuž se institut narovnání jeví jako vhodné řešení.[247] Nezkusil trefně poznamenává, že ač podle některých[248] byla cílem zavedení narovnání

[245] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 185.
[246] NEZKUSIL, J. *Narovnání jako forma odklonu*. Právník. 2007, č. 10, str. 1095.
[247] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 173.

dekriminalizace, v důsledku jde spíše o depenalizaci. Když je schváleno narovnání, přečin nepřestává být trestným činem a obviněný je stále jeho pachatelem, avšak vlivem tohoto odklonu mu není uložen trest.[249] Jádrem tohoto institutu je smír mezi obviněným a poškozeným, jenž musí být schválen soudem, v přípravném řízení státním zástupcem, aby měl účinky *rei iudicatae*. Narovnání je svým důrazem na obnovu narušeného vztahu a navrácení k rovnovážnému stavu nejvýstižnějším prototypem konceptu restorativní justice. Avšak čím více procesem narovnání prozařují restorativní prvky, tím více je upozaďována racionalizace trestní justice. Tedy řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným je v praxi často časově náročné a děje se tak na úkor rychlého a hospodárného vyřešení věci. Narovnání je nejlépe aplikovatelné na situace, kdy vznikla poškozenému škoda, jíž je možné nahradit, což je i obligatorní podmínkou tohoto institutu. Dále také v případě, když soukromý zájem převažuje nad zájmem veřejným, tedy nad zájmem státu na potrestání pachatele. Posouzení míry dotčení veřejného zájmu však není jednoduché. Nezkusil uvádí, že by měl být „*brán zřetel na eventuální negativní dopad spáchaného trestného činu na širší veřejnost"* a dále brát v úvahu, pokud „*trestným činem byl způsoben nenapravitelný následek, neboť ... tu nemůže být náhradou škody následek vyvážen.*[250] Jedním z důvodů zavedení tohoto odklonu byl právě i nárůst trestné činnosti páchané tzv. prvopachateli, u nichž se vyřízení trestní věci narovnáním jeví jako velmi vhodné a mírné řešení právě kvůli nedostatku veřejného zájmu na jejich potrestání.[251] Ještě bych ráda dodala, že osobně spatřuji největší potenciál aplikace narovnání u osob, u kterých je záhodno mít dobré vztahy i v budoucnosti, například vztahy v rodině. Jak uvádí Zůbek, ve vážnějších případech komunikaci zprostředkovává třetí nezávislá osoba (mediátor),[252] jež se zaměřuje na napravení konfliktu mezi dvěma osobami, namísto toho, aby se soustředila na trestný čin jako soudce v trestním řízení.[253] Právě v takových případech je soukromý zájem na obnově pokřiveného vztahu zasaženého přečinem vyšší než veřejný zájem.

3.6.1. Zákonné předpoklady narovnání

První podmínka je stejná jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, tedy že stíhání musí být vedeno pro trestný čin kvalifikovaný jako přečin. Pro připomenutí, jedná se o trestné činy s nedbalostní formou zavinění nebo i s úmyslnou formou, za něž je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let (§ 14 odst. 2 trestního zákoníku).

---

[248] ŠÁMAL, PÚRY, RIZMAN, *Trestní řád, komentář*, 2. vydání, 1995, C. H. Beck/Sevt, str. 1171, 1172.
[249] NEZKUSIL, J. *Narovnání jako forma odklonu*. Právník. 2007, č. 10, str. 1096, 1099.
[250] Tamtéž, str. 1103.
[251] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 173.
[252] Půjde o člena Probační a mediační služby (viz § 27b trestního řádu).
[253] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 175.

Tibitanzlová však upozorňuje, že v praxi je okruh situací, za nichž lze aplikovat narovnání ještě omezenější. Tato skutečnost je dána zákonnými předpoklady odklonu, mezi které mimo jiné patří souhlas poškozeného s takovým postupem a náhrada škody. Z toho vyplývá, že pokud trestným činem nebyla způsobena škoda a není tu tedy poškozený, z povahy věci nebude mít obviněný s kým vyjednávat a narovnání tak nebude aplikovatelné.[254]

Další podmínkou vyplývající z podstaty narovnání jakožto dohody mezi dvěma subjekty je souhlas poškozeného a obviněného s takovým procesním postupem. Poškozený souhlasem dává najevo své uspokojení s vyřízením trestní věci tímto způsobem z hlediska morálního i materiálního.[255] Dle judikatury mohou obviněný i poškozený vzít svůj souhlas s narovnáním zpět výslovným prohlášením do doby pravomocného rozhodnutí ve věci. K tomuto závěru soud došel použitím analogie s ustanovením § 163 odst. 2 trestního řádu týkající se zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním.[256] Nutno zmínit novelou[257] přidaný § 310a trestního řádu, jenž omezuje rozsah pojmu poškozeného pro institut narovnání. Uvádí, že práva poškozeného při postupu schvalování narovnání nepřísluší tomu, na koho nárok na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení pouze přešel. Jedná se například o dědice osoby přímo poškozené trestným činem nebo o pojišťovnu uplatňující v řízení regresní nárok.[258]

Prohlášení obviněného o tom, že skutek spáchal, je úkon typický pro narovnání a podstatným odlišujícím prvkem od podmíněného zastavení trestního stíhání, kde se obviněný musí k činu doznat.[259] Rozdílem mezi těmito dvěma úkony je rozsah znaků trestného činu, k jakému se prohlášení obviněného musí vztahovat. U narovnání obviněný prohlásí, že spáchal skutek, čímž se rozumí skutkové okolnosti, tedy skutková podstata trestného činu. Pokud se však obviněný k činu doznává, souhlasí i s protiprávností, s právní kvalifikací daného skutku, včetně formy zavinění. Další odlišností je forma, v níž musí být úkon zachycen. Jak bylo zmíněno u podmíněného zastavení trestního stíhání výše, doznání musí být obsaženo vždy v procesně použitelné výpovědi dle § 90 an. trestního řádu. Naopak obviněný může prohlásit, že skutek spáchal, do úředního záznamu i do prostého protokolu. Nicméně i prohlášení musí být bez důvodných pochybností učiněno vážně, svobodně a určitě.[260] Na rozdíl od dohody o vině a trestu tu chybí výslovný projev zásady vyšetřovací a zásady materiální pravdy. Tibitanzlová v této věci odkazuje na pokyn nejvyšší státní zástupkyně, kde je přikázáno státním zástupcům

[254] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 147.
[255] Tamtéž, str. 149.
[256] Viz usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29.3.2002, sp. zn 4 To 184/2002.
[257] Zákon č. 265/2001 Sb.
[258] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 87.
[259] Blíže k tématu prohlášení o spáchání skutku také v bodu 2.1.2. *Zákonné předpoklady dohody o vině a trestu*.
[260] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 151.

ověřit, zda prohlášení obviněného odpovídá skutkovým zjištěním.[261] Na tomto místě je dále vhodné uvést ustanovení § 314 trestního řádu, jenž zakazuje přihlížet k prohlášení obviněného o spáchání skutku v dalším řízení jako k důkazu, pokud nakonec nedojde ke sjednání narovnání nebo jeho schválení.

Obviněný musí poškozenému uhradit škodu způsobenou trestným činem nebo učinit jiné kroky k její náhradě, případně újmu odčinit jinak. Také musí vydat oč se spáchaným činem bezdůvodně obohatil nebo učinit jiná vhodná opatření k vydání takového obohacení. V případě škody jde o újmu na jmění, pokud je újma způsobena na čemkoliv jiném, jde o újmu nemateriální, jež je i zahrnuta mezi nároky poškozeného v § 43 odst. 3 trestního řádu. Zůbek se ovšem domnívá, že toto ustanovení se při aplikaci narovnání neuplatní, jelikož zde není nárok poškozeného autoritativně přiřčen soudem. Při aplikaci odklonu bude újma poškozenému nahrazena v režimu občanského zákoníku jako závazek z deliktu anebo i závazek smluvní, na základě dohody obviněného a poškozeného.[262] Na újmu imateriální však pamatuje § 309 odst. 1 písm. b) trestního řádu dovětkem, že obviněný případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem.[263] Úhradou škody je myšlena především náhrada v penězích, nicméně může jít o i navrácení v předešlý stav nebo jinou satisfakci (například oprava poškozené věci či omluva zveřejněná v médiích). Pod povinností obviněného „učinit jiné kroky k náhradě škody“ si lze představit například uzavření dohody o způsobu náhrady škody zajištěné občanskoprávním institutem (například ručením). V každé situaci musí být nahrazena celá způsobená škoda.

Dále je obviněný povinen složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, a to na účet soudu, resp. v přípravném řízení na účet státního zastupitelství. Tento finanční obnos slouží k nápravě přečinem narušeného veřejného zájmu a k přesunu finančních hodnot od obviněného k lidem, již to více potřebují.[264] Částka, kterou musí obviněný uhradit musí být přiměřená vzhledem k závažnosti spáchaného přečinu a samozřejmě i majetkovým poměrům obviněného.[265] Její konkrétní výše závisí na dohodě obviněného s poškozeným, neboť jde o osobní projev lítosti obviněného ohledně spáchané trestní činnosti, jenž by měl být zcela dobrovolný.[266] Tibitanzlová se však domnívá, že je možné dotázat se na přiměřenou výši této částky soudu, případně soud může sám naznačit v jakém rozmezí

[261] Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21.9.2009, č. 8/2009, o trestním řízení (čl. 52 odst. 1). 2009 [cit. 8. 8. 2023]. Dostupný z: <http://portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=88960>.
[262] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 178.
[263] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 79 a 90.
[264] Tamtéž, str. 91.
[265] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 159.
[266] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 91-92.

by se měla částka pohybovat jakožto přiměřená spáchanému přečinu.[267] Mezi teoretiky se však najdou i odpůrci tohoto předpokladu u institutu narovnání, již kritizují nerovnost mezi občany bohatšími a chudšími. Uvádějí, že movitý obviněný raději zaplatí vyšší částku v dohodě o narovnání, čímž se „vykoupí“, než by si přitěžoval například zkušební dobou u podmíněného zastavení trestního stíhání a riskoval tak své neosvědčení.[268]

Posledním předpokladem ke schválení narovnání je dostatečnost vyřízení trestní věci tímto způsobem. Soud musí považovat skončení stíhání odklonem za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti přečinu,[269] k míře narušení veřejného zájmu v dané věci a i vzhledem k osobě obviněného včetně jeho osobních a majetkových poměrů.

3.6.2. Řízení a schválení narovnání

Podobně jako u dohody o vině a trestu i proces narovnání probíhá ve dvou fázích, a to ve fázi sjednávání a následném schvalování soudem (státním zástupcem). První fáze tedy probíhá jako proces sjednávání podmínek dohody mezi obviněným a poškozeným. Narovnání je typickým prostředkem mediace, proto není u vyjednávání abnormální přítomnost mediátora Probační a mediační služby, jenž může procesu kladně přispět a postup urychlit.[270] Tibitanzlová však upozorňuje, že i přes značné výhody je mediace při sjednávání narovnání překvapivě málo častá.[271] Výsledkem první etapy je dohoda mezi obviněným a poškozeným, na jejíž přípravě se však může podílet spíše obhájce obviněného a zmocněnec poškozeného. Důležité je, aby dohoda kompenzovala jak zájem poškozeného, tak i a narušený veřejný zájem. Zajímavá je úvaha nad narovnáním v trestní věci s více obviněnými. Pokud jeden z nich nahradí poškozenému škodu a uzavře narovnání, pro další již není možnost využití tohoto institutu vzhledem k obligatorní podmínce náhrady škody poškozenému. Tibitanzlová se domnívá, že řešením takové situace je domluva mezi obviněnými o vzájemném vypořádání a orgánu činném v trestním řízení oznámí, že škoda byla nahrazena oběma.[272]

Ve druhé fázi je sjednaná dohoda posuzována soudem a v přípravném řízení státním zástupcem. Nejprve orgán činný v trestním řízení poučí strany dohody o důsledcích schválení narovnání, poté je vyslechne a to zpravidla ve veřejném zasedání.[273] Výslech poškozeného i obviněného probíhá zejména ohledně okolností uzavření dohody, zda byla uzavřena dobrovolně

[267] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 157.
[268] ŠABATA, K. *Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení.* Státní zastupitelství. 2005, č. 4 str. 6.
[269] Jak už bylo zmiňováno výše, jde o kritéria v § 39 odst. 2 trestního zákoníku, případně § 41 a § 42 trestního zákoníku.
[270] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 87.
[271] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 165.
[272] Tamtéž, 165-166.
[273] NEZKUSIL, J. *Narovnání jako forma odklonu*. Právník. 2007, č. 10, str. 1104.

a obě strany s jejím schválením souhlasí. Orgán činný v trestním řízení se přesvědčí o tom, zda obviněný rozumí dohodě a uvědomuje si následky spojené se schválením narovnání, zejména že se vzdává řádného průběhu procesu. Obviněný také musí před vyslýchajícím orgánem znovu prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán, čímž se má ověřit dobrovolnost a vážnost takového prohlášení (§ 310 trestního řádu).

Oprávnění vydat rozhodnutí o schválení narovnání v přípravném řízení má státní zástupce, tedy od zahájení trestního stíhání až do momentu, kdy by jinak byla podána obžaloba. Soud může narovnání schválit během předběžného projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. f) trestního řádu), dále v hlavním líčení (§ 223a odst. 1 trestního řádu), i mimo něj (§ 231 odst. 1 trestního řádu) a nakonec i v řízení odvolacím (§ 257 odst. 1 písm. d) trestního řádu). Obdobnou pravomoc má i samosoudce (§ 314c odst. 1 písm. a), § 314r odst. 5 trestního řádu).[274] Nejčastěji však bude narovnání schvalováno při předběžném projednání obžaloby nebo v hlavním líčení kvůli povinnosti soudu poškozeného a obviněného vyslechnout.[275] Soud sice může o narovnání rozhodnout z podnětu obviněného, ale není k tomu povinen a obviněný nemá na narovnání, stejně jako na ostatní odklony, právní nárok.[276] Oprávněný orgán schvaluje narovnání usnesením, jež obsahuje výrok o schválení narovnání a výrok o zastavení trestního stíhání předmětného přečinu.[277] Rozhodnutí musí obsahovat popis skutku, ohledně kterého je narovnání schváleno, včetně právní kvalifikace, dále přiblížené podmínky dohody zahrnující výši a způsob náhrady způsobené škody, rozsah bezdůvodného obohacení a výši částky na pomoc obětem trestné činnosti (§ 311 trestního řádu). Schválení narovnání je konečným rozhodnutím v dané trestní věci a právní mocí je založena překážka věci rozhodnuté (§ 11 odst. 1 písm. h) trestního řádu). Pokud orgán činný v trestním řízení narovnání neschválí, žádné speciální rozhodnutí nevydává, nýbrž pokračuje dále v řádném průběhu trestního procesu. Zůbek se však domnívá, že by soudce měl se stranami komunikovat a měl by jim sdělit důvody, jež ho vedly k neschválení narovnání. Za takové situace potom informovaný obviněný a poškozený mohou dohodu upravit a přepracovat, tak aby byla schválena.[278] Proti rozhodnutí je oprávněn k podání stížnosti obviněný, poškozený a, v případě schválení narovnání soudem, i státní zástupce (§ 309 odst. 2 trestního řádu).[279]

[274] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 169.
[275] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 183.
[276] NEZKUSIL, J. *Narovnání jako forma odklonu*. Právník. 2007, č. 10, str. 1096, 1099.
[277] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 169.
[278] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 184.
[279] Více v bodu 4.5.3. *Narovnání a opravné prostředky.*

3.6.3. Aplikační problémy narovnání a analýza statistických údajů

Narovnání je v aplikační praxi užíváno velmi málo, což je zarážející vzhledem ke skutečnosti, že jde o odklon nejvýhodnější pro obě strany dohody. Obviněný získá okamžité zastavení trestního stíhání a vyhne se posuzování otázky viny před soudem a potenciálnímu pravomocnému odsouzení. A to navíc ještě bez zkušební doby, po kterou by musel vést řádný život. Nepodmíněnost zastavení stíhání ocení však i orgány činné v trestním řízení, jež nemusí na obviněného dohlížet po dobu trvání zkušební doby a není tu riziko toho, že se tato věc znovu otevře. Poškozený zase může ovlivnit při vyjednávání výši a způsob náhrady škody způsobené trestným činem, poněvadž bez jeho souhlasu nemůže k aplikaci narovnání dojít.[280] Důvodem, proč je narovnání využíváno jen sporadicky, je zřejmě náročnost procesu vyjednávání dohody mezi zmíněnými subjekty a orgány činné v trestní řízení tak jdou častěji jednodušší cestou, čímž bývá podmíněné zastavení trestního stíhání. Navíc tyto odklony mají velmi podobné podmínky aplikace. Výhodou je, že u podmíněného zastavení trestního stíhání není obligatorní náhrada škody, a tedy zde není ani nezbytný souhlas poškozeného.[281]

Tabulka č. 9 – Narovnání u fyzických osob

Narovnání § 309 **Fyzické osoby**	Zahájená trestních stíhání	Narovnání schválené v přípravném řízení	*Pravomocně skončené věci**	*Narovnání schválené soudem**
2017	**77 430**	**51** (0,07 %)	***71 879***	***49*** *(0,07 %)*
2018	**76 980**	**63** (0,08 %)	***69 521***	***44*** *(0,06 %)*
2019	**77 572**	**87** (0,11 %)	***70 545***	***48*** *(0,07 %)*
2020	**68 126**	**50** (0,07 %)	***62 156***	***29*** *(0,05 %)*
2021	**64 639**	**54** (0,08 %)	***63 405***	***27*** *(0,04 %)*
2022	**68 629**	**51** (0,07 %)	***63 151***	***26*** *(0,04 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
* Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou evidována státními zastupitelstvími.

[280] ŠÁMAL, P. ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi – 2. část*. Trestněprávní revue, 2019, č. 10, str. 202-206.
[281] ŠÁMAL, P. *Odklony v justiční praxi.* Právní prostor [online], publikováno 1.8.2019 [cit. 10.8.2023]. Dostupné z: WWW: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>

Mé zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti dokládá, že narovnání je ve svém zanedbatelném využívání relativně konzistentní. V tabulce lze pozorovat, že narovnáním jsou pravomocně skončeny pouhé setiny procenta. V přípravném řízení pouze v roce 2019 počet schválených narovnání lehce přelezl do desetiny procenta. Pokud se zaměříme na počty narovnání schválených soudem, jsou tato čísla ještě o trochu nižší a je zde patrná ubývající tendence aplikace tohoto institutu.[282]

Zůbek mluví o určité solventnosti obviněného jako o potenciální příčině malého využití narovnání. Obviněný musí být schopný nahradit újmu poškozenému a zároveň i kompenzovat narušený veřejný zájem skrze zaplacení částky určené na peněžitou pomoc obětem trestných činů. Líbí se mi myšlenka, že obviněný tímto *„porušení zákona kompenzuje těm, kdo zákon dodržují“.*[283] Jako přitěžující podmínku pro aplikaci narovnání dále spatřuje v povinnosti soudu, v přípravném řízení státního zástupce, znovu vyslechnout poškozeného a obviněného ohledně souhlasu s odkloněným postupem a o způsobu, okolnostech a dobrovolnosti uzavření dohody. Domnívám se, že jde o zbytečnou komplikaci diferencující narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání, jež takovou podmínku nemá. Absence výslechu je pro orgány činné v trestním řízení atraktivnější i z hlediska možnosti rozhodování, kdy podmíněně zastavit stíhání mohou tzv. od stolu.[284] Osobně vidím v tomto zpřísňujícím požadavku smysl a nemyslím si, že by byl zbytečný. Dle mého názoru absence výslechu u podmíněného zastavení trestního stíhání nevadí, jelikož trestní věc tím není definitivně ukončena a orgán činný v trestním řízení má nad obviněným ještě moc po čas zkušební doby. Na rozdíl od narovnání, jehož schválením je věc pravomocně skončena s překážkou *res iudicata*. Myslím tedy, že u narovnání má soud (státní zástupce) větší zodpovědnost vzhledem k definitivnímu zastavení trestního stíhání pro obviněného a pojistka obligatorního výslechu zde proto má své opodstatnění.

[282] Viz Příloha č. 8 - Graf č. 15 – Narovnání u fyzických osob.
[283] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 191.
[284] Tamtéž, str. 190, 191.

Tabulka č. 10 – Narovnání u právnických osob

Narovnání § 309 **Právnické osoby**	Zahájená trestní stíhání	Narovnání schválené v přípravném řízení
2017	**275**	**0**
2018	**358**	**2** (0,56 %)
2019	**451**	**2** (0,44 %)
2020	**426**	**0**
2021	**411**	**0**
2022	**322**	**2** (0,62 %)

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována státními zastupitelstvími

Pro kompletní přehled uvádím i zpracovaná data, ze kterých se lze dozvědět počet narovnání schválených státním zástupcem v přípravném řízení vedeném proti právnickým osobám.[285] V datech, které ministerstvu poskytly soudy o právnických osobách, jsou mimo jiné uvedeny souhrnné kategorie „zastaveno“ anebo vyřízení věci „jinak“, z čehož nelze vyčíst konkrétní počty narovnání. Kvůli této nepřesnosti data soudů ve svém zpracování vůbec neuvádím. Jak je vidno z tabulky, za posledních šest let bylo narovnání státním zástupcem schváleno jen šestkrát, a to po dvou v letech 2018, 2019 a 2022. Roku 2017, 2020 a 2021 nedošlo k narovnání mezi poškozeným a právnickou osobou ani v jednom případě. Při porovnání absolutních počtů schválených narovnání v přípravném řízení vedeném proti právnickým a fyzickým osobám, lze pozorovat, že u právnických osob docházelo k narovnání častěji než u osob fyzických. Tento rozdíl není až tak nepatrný, v průměru a zaokrouhleně došlo u právnických osob ke schválení narovnání až o půl procenta vícekrát, než u osob fyzických.[286] Řekla bych, že to může být způsobeno charakterem právnické osoby jakožto uměle vykonstruovaného subjektu. Poškozený nemusí cítit vůči právnické osobě takovou zášť a křivdu

[285] Viz Příloha č. 8 - Graf č. 16 – Narovnání u právnických osob.
[286] V roce 2018 bylo o 0,48 %, v roce 2019 o 0,33 % a v roce 2022 o 0,55 %.

jakou může mít vůči obviněné fyzické osobě. U člověka si představí konkrétní tvář, jež mu uškodila, a tak možná upřednostní svou morální satisfakci skrze řádné trestní řízení před soudem. Umím si představit, že poškozeného může více uspokojit pravomocné odsouzení obviněného a jasná deklarace jeho viny, než aby se musel „snížit" k vyjednávání dohody s obviněným, jenž se tím odsouzení vyhne. Dalším ovlivňujícím faktorem může být skutečnost, že právnická osoba bude mít pravděpodobně i více finančních prostředků k zaplacení částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti a k uspokojení poškozeného skrze náhradu škody, čímž může snadněji dojít k dohodě.

Na tomto místě bych se ještě ráda zabývala specifiky, jež by měly být u obviněných právnických osob při sjednávání dohody o narovnání objasněny. První otázkou je, která fyzická osoba je oprávněná jménem právnické osoby vyslovit souhlas s narovnáním. Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, i zde je takovou fyzickou osobou zmocněnec či opatrovník, a dále také osoba oprávněná dle občanského soudního řádu,[287] tedy člen statutárního orgánu nebo jím pověřený zaměstnanec, případně vedoucí odštěpného závodu či samostatně jednající prokurista. Problematickou se jeví i kompetence učinit prohlášení o spáchání skutku za právnickou osobu. Opět obdobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání může učinit toto prohlášení fyzická osoba stíhaná pro stejný skutek jako osoba právnická na principu přičitatelnosti (§ 8 odst. 1 ZTOPO). Pokud proti fyzické osobě není vedeno trestní stíhání, Kocina se domnívá, že takové oprávnění bude mít osoba dle § 34 ZTOPO, vož je stejný okruh osob jako v případě vyjádření souhlasu s narovnáním. Poslední záležitostí je posouzení osoby obviněného, včetně jeho majetkových a osobních poměrů. Kocina extenzivním výkladem dochází k závěru, že se posuzuje její dosavadní existence, obdobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání (viz bod 3.3.4. *Aplikační problémy podmíněného zastavení trestního stíhání a analýza statistických údajů*).[288] Ohledně výslechu poškozeného orgány činnými v trestním řízení před schválením narovnání situaci usnadňuje rovnou zákonodárce, když v § 310 odst. 3 trestního řádu uvádí, že výslech fyzické osoby oprávněné jednat za poškozenou právnickou osobu, lze nahradit prohlášením k okolnostem v odst. 1 téhož ustanovení. Výslech či prohlášení je ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zejména o dobrovolnosti takového postupu a souhlasu s ním.

[287] § 21 zákona č. 99/1963 Sb.

[288] KOCINA, J. *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám*. Advokátní deník [online], publikováno 13.5.202 [cit. 11.8.2023]. Dostupné zde: WWW: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/13/60921/>

3.7. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého je zcela specifickým odklonem, a to z důvodu speciální úpravy i okruhu subjektů, v jejichž řízení může být tento postup aplikován. Odstoupení od trestního stíhání mladistvých je jako jediný odklon upraven mimo trestní řád, konkrétně v § 70 an. ZSVM, a jak už název napovídá, týká se pouze obviněných mladistvých. Mladiství jsou v trestním řízení specifickou skupinou obviněných, již mají v některých oblastech právní úpravu širší a někdy naopak užší. U konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí platí oba přístupy. Dospělým i mladistvým obviněným může být podmíněně zastaveno trestní stíhání, podmíněně odložen návrh na potrestání, a může být schváleno narovnání a to i za současného odložení věci ve zkráceném přípravném řízení (§ 69 odst. 1 písm. a) až c) ZSVM). Nutno zmínit, že dle odstavce druhého téhož ustanovení je pro mladistvé zmírněna úprava podmíněného zastavení trestního stíhání a odložení návrhu na potrestání tak, že je snížena délka zkušební doby v případě asperační varianty na rozmezí šesti měsíců až tří let s případným možným prodloužením o jeden rok (§ 69 odst. 2 ZSVM). Na rozdíl od dospělých, mladiství mladší osmnácti let nemohou uzavřít dohodu o vině a trestu ani proti nim nemůže být vydán trestní příkaz (§ 63 odst. 1 ZSVM). Naopak je však možné odstoupit od trestního stíhání mladistvých, což je specifický odklon určen výhradně této skupině obviněných (§ 69 odst. 1 písm. d), § 70, § 71 ZSVM). Tyto odlišnosti v právní úpravě jsou dány pro větší ochranu mladistvých s ohledem na jejich rozumový a mravní vývoj.

Dle teoretiků by trestní řízení proti mladistvým mělo být vedeno způsobem dle následující hierarchie. Prvně by se mělo usilovat o vyřízení věci odklonem, jenž jakožto projev restorativní justice nejvíce vyhovuje snaze o nápravu mladistvého než lpět na jeho potrestání. Pokud nejsou splněny podmínky pro odkloněnou formu řízení, tak následuje aplikace výchovných a ochranných opatření. Jestliže ani ta nejsou dostatečná přistoupí se k opatřením trestním s upřednostněním alternativního potrestání, a tedy trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody je až možností *ultima ratio*.[289]

3.7.1. Zákonné předpoklady zvláštních způsobů řízení u mladistvých

V případě vymezení zákonných předpokladů je třeba začít obecným ustanovením o aplikaci zvláštních způsobů řízení v § 68 ZSVM. Tento paragraf obsahuje poučení, jak by orgány činné v trestním řízení měly obecně přistupovat k odklonům u mladistvých. Je zde uvedeno, že zvláštní způsoby řízení je možno použít jen pokud se podezření ze spáchání

[289] VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOLOTÁŘ, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In KRABEC, Z. (ed.) *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů.* Praha: KUFR, 2003, str. 34.; Shodně uvádí i ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 205.

provinění jeví jako důvodné na základě dostačujícího objasnění skutkového stavu věci a mladistvý je připraven nést za čin odpovědnost a přičinit se o odstranění škodlivých následků. Je zde patrná podobnost s § 2 odst. 5 trestního řádu, kde je zakotvená zásada materiální pravdy, jejíž důležitost ZSVM tímto znovu podtrhuje. Tedy, že skutkový stav věci musí být orgány činnými v trestním řízení zjištěn bez důvodných pochybností a trestní stíhání a obvinění mladistvého se musí jevit jako odůvodněné. Předpoklad připravenosti mladistvého nést následky svého činu je ve své podstatě doznání či prohlášení o spáchání skutku. Nemělo by však jít pouze o chladný kalkul, ale z chování obviněného by mělo být vidět přijetí odpovědnosti, odhodlanost čelit následkům a snaha je odčinit, například náhradou újmy či omluvou poškozenému. Ščerba význam této obecné podmínky vyzdvihuje ve vztahu k odstoupení od trestního stíhání, jelikož v § 70 ZSVM podmínka doznání či prohlášení viny chybí.[290] Dále ustanovení § 68 ZSVM obsahuje možnost žádat po mladistvém, aby se zavázal chovat se způsobem omezujícím možnost páchání další trestné činnosti. Tibitanzlová se domnívá, že tato podmínka je realizovatelná skrze výchovná opatření, jimiž jsou dohled probačního úředníka, probační program či napomenutí s výstrahou, ale zejména nejlépe poslouží výchovné povinnosti a omezení (viz § 15 odst. 2 ZSVM).[291] Spornou oblastí ohledně odklonů u mladistvých je vyjádření souhlasu s odkloněným postupem v trestním řízení. Není jednoznačná shoda na tom, zda postačí souhlas daný mladistvým či je nutný ze strany zákonného zástupce. I v tomto souhlasím se závěrem Tibitanzlové, jež uvádí, že mladistvý dává souhlas k aplikaci odklonu, nikoliv tedy jeho zákonný zástupce. Jinak by se stal mladistvý spíše objektem řízení nikoli subjektem. Nehledě na to, že domnělá podmínka souhlasu zákonného zástupce není v zákoně nikde uvedena.[292]

3.7.2. Zákonné předpoklady odstoupení od trestního stíhání mladistvých

Podstatou tohoto specifického odklonu je oprávnění soudu pro mládež,[293] v přípravném řízení státního zástupce, odstoupit od trestního stíhání, pokud ve věci chybí veřejný zájem a takové stíhání, stejně jako potrestání mladistvého, již není účelné. Orgán činný v trestním řízení takto činí s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění a také vzhledem k osobě mladistvého. Teorie zařazuje tento institut na pomezí mezi odklony a zastavení trestního stíhání

[290] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 112.
[291] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 193.
[292] Tamtéž, str. 199.
[293] Dle § 2 odst. 2 písm. d) ZSVM se soudem pro mládež rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.

dle § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, zejména kvůli absenci sankčních prvků.[294] Zákonné podmínky se dělí na obligatorní uvedené v § 70 odst. 1 a § 68 ZSVM a podmínky fakultativní, jejichž demonstrativní výčet je v § 70 odst. 3 ZSVM. Mezi podmínkami není výslovně uveden souhlas mladistvého s odstoupením od trestního stíhání, ale přes nesouhlas mladistvého by mohlo dojít k aplikaci odklonu jen stěží. Tomuto názoru odpovídá samotná podstata a smysl odklonů v trestním řízení celkově, ale i obecné podmínky pro aplikaci zvláštních způsobů ve věcech mladistvých v § 68 ZSVM. Jelikož předpoklady připravenosti obviněného nést odpovědnost za provinění či přičinit se o odstranění škodlivých následků by přes odpor mladistvého byly jen těžko naplněny.[295] Navíc dle mého názoru tato polemika ztrácí na významu i vzhledem k ustanovení § 70 odst. 5 ZSVM, kde je mladistvému dána možnost prohlásit do tří dnů od oznámení usnesení o odstoupení od jeho trestního stíhání, že na svém stíhání trvá, čímž se v řízení pokračuje.

Obligatorní jsou takové předpoklady, jež musí být naplněny vždy, pokud je uvažováno nad aplikací odstoupení od trestního stíhání. V prvé řadě se vždy musí jednat o provinění, za které zákon stanoví trestní sazbu s horní hranicí nejvýše tři roky. Posuzuje se základní sazba stanovená ve zvláštní části trestního zákoníku, nikoli sazba snížená dle ustanovení § 31 odst. 1 ZSVM ani změněná dle jiných ustanovení trestního zákoníku (např. § 58 a § 59). Vymezení skupiny provinění, u nichž lze odstoupit od trestního stíhání je poměrně úzké, nicméně to odpovídá skutečnosti, že se jedná o nejmírnější postup ze všech odklonů.[296] Dalším nutně splněným předpokladem musí být chybějící veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého, jenž se posuzuje zejména dle naplnění účelu ZSVM, závažnosti provinění a osobnosti mladistvého.[297] U hodnocení povahy a závažnosti spáchaného provinění se přihlíží ke skutečnostem uvedeným v § 39 odst. 2 trestního zákoníku. Například se jedná o význam chráněného zájmu, způsob provedení činu a následky, osobu pachatele, pohnutku a podobně. Osoba mladistvého je hodnocena z hlediska jeho celkového chování, dosavadního života, přirozené povahy a duševního stavu nebo vztahů v rodině i ve škole.[298] Neúčelnost dalšího trestního stíhání proti mladistvému je dána především naplněním účelu ZSVM, jímž je zejména náprava mladistvého, vedení řádného života, nalezení společenského uplatnění a odčinění újmy

[294] Viz TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 202; ŠČERBA, F. *K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým.* Trestní právo. 2005, č. 5, str. 19.
[295] Shodně TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 210.
[296] Tamtéž, str. 202.
[297] ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.; HRUŠKOVÁ, M.; ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 581.
[298] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 204.

(§ 1 odst. 2 ZSVM).[299] Někteří pokládají tuto podmínku výslovně v zákoně uvedenou za zbytečnou, jelikož neúčelnost stíhání je dle jejich názoru již obsažena v předpokladu absence veřejného zájmu.[300] Na neúčelnost stíhání je navázána i nepotřebnost potrestání mladistvého, protože účelu a individuální prevence již bylo dosaženo.

Jako fakultativní podmínka může být v konkrétním případě vyžadováno podstoupení vhodného probačního programu, dále nahrazení škody poškozenému či vrácení bezdůvodného obohacení získaného provinění, které však může být i pouze částečné, pokud s tím poškozený vysloví souhlas. Poslední je uvedeno udělení napomenutí s výstrahou, kdy dle § 20 odst. 1 ZSVM soud pro mládež důrazně vytkne protiprávnost spáchaného provinění a upozorní ho na konkrétní následky, již mu podle zákona hrozí v případě páchání další trestné činnosti. Dle odstavce druhého téhož ustanovení může napomenutí provést též zákonný zástupce, opatrovník, škola nebo jiné výchovné zařízení, je-li takový postup vhodný a účelný. Jak již bylo zmíněno, tento zákonný výčet je pouze demonstrativní a rozhodující orgán tak může vyžadovat splnění pouze podmínek obligatorních anebo i jiných podmínek v zákoně neuvedených.

3.7.3. Řízení a rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvých

Státní zástupce může rozhodnout o odstoupení od trestního stíhání mladistvého ve standardním přípravném řízení, nikoliv v jeho zkrácené formě. Soud je oprávněn aplikovat odklon při předběžném projednání obžaloby (§ 62 odst. 1 ZSVM), při přezkoumání obžaloby samosoudcem (§ 62 odst. 2 ZSVM), při hlavním líčení i mimo něj (§ 65 odst. 2 a § 66 odst. 1 ZSVM) i při konání zjednodušeného řízení před samosoudcem (§ 314d trestního řádu).[301]

Teorie se úplně neshodne ohledně přípustnosti odstoupení od trestního stíhání v řízení odvolacím. Dle mého názoru odvolací soud nemůže odstoupit od trestního stíhání mladistvého a to jednoduše z důvodu absence zákonné úpravy takového postupu.[302] I když v trestním právu procesním je analogie obecně přípustná a v tomto případě by se jednalo dokonce o analogii ve prospěch obviněného (přípustnou i v trestním právu hmotném), má toto pravidlo své limity. Prvním omezením obecné přípustnosti analogie v trestním procesu je rozšiřování zásahů do ústavně zaručených práv a druhou mezí je existence taxativních výčtů. Příkladem takového výčtu je právě uzavřený výčet možných rozhodnutí odvolacího soudu v § 257 trestního řádu.

[299] Dle § 1 odst. 2 ZSVM se tímto zákonem se sleduje, *aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.*

[300] ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 118.

[301] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 210.

[302] Shodně TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 211; Proti ŠÁMAL, P.; GŘIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3055.

Toto ustanovení obsahuje taxativní výčet oprávnění a možných postupů v odvolacím řízení a, na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání či schválení narovnání, zde není uvedeno oprávnění odvolacího soudu odstoupit od trestního stíhání. Myšlenka je za tím taková, že pokud se zákonodárce rozhodne v ustanovení uvést vyčerpávající seznam s uzavřeným koncem, zkrátka tam nechce zařazovat nic dalšího a opačná intepretace by byla v rozporu s primární jazykovou metodou výkladu. Riziko této legislativní techniky spočívá v lidské chybovosti, kdy ani zákonodárce nemůže vždy myslet na všechno a třeba až z aplikační praxe vyplyne potřeba taxativní výčet rozšířit. Nicméně si nemyslím, že v právním státě s psaným právem je správnou cestou až přílišná kreativní interpretace zákona hraničící s postupem *contra legem* či *in fraudem legis*,[303] ale řešení vidím spíše v legislativním zásahu skrze novelizaci zákona.

Oprávněný orgán činný v trestním řízení rozhoduje formou usnesení s výrokem o odstoupení od trestního stíhání a výrokem o zastavení takového stíhání s účinky *ne bis in idem* (§ 70 odst. 2 ZSVM, § 11 odst. 1 písm. h) trestního řádu). Proti usnesení může mladistvý obviněný, orgán sociálně-právní ochrany dětí, příbuzný mladistvého v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, manžel nebo druh podat stížnost (§ 70 odst. 4, § 72 odst. 2 ZSVM). Nikoliv poškozený, jenž se o odstoupení od trestního stíhání pouze vyrozumívá. Více se opravným prostředkům věnuji v bodu 2.4.3. *Odstoupení od trestního stíhání mladistvých a opravné prostředky.*

3.7.4. Aplikační problémy odstoupení od trestního stíhání mladistvých a analýza statistických údajů

I u mladistvých obviněných je nejčastěji využíváno podmíněné zastavení trestního stíhání, zejména pro svou jednoduchou aplikovatelnost. Narovnání a odstoupení od trestního stíhání je u mladistvých využíváno sporadicky.

[303] Znamená v rozporu se zákonem či obcházení zákona.

Tabulka č. 11 – Odstoupení od trestního stíhání mladistvých

Odstoupení od trestního stíhání mladistvých § 70 ZSVM	Zahájená trestní stíhání proti mladistvým	Odstoupeno od trestního stíhání v přípravném řízení	*Pravomocně skončené věci mladistvých**	*Odstoupeno od trestního stíhání v řízení před soudem**
2017	**2 099**	**17** (0,81 %)	***1 654***	***6*** *(0,36 %)*
2018	**2 112**	**13** (0,62 %)	***1 739***	***5*** *(0,29 %)*
2019	**2 084**	**7** (0,34 %)	***1 728***	***9*** *(0,52 %)*
2020	**1 841**	**8** (0,43 %)	***1 501***	***6*** *(0,40 %)*
2021	**1 637**	**5** (0,31 %)	***1 511***	***1*** *(0,07 %)*
2022	**1 648**	**8** (0,49 %)	***1 344***	***3*** *(0,22 %)*

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
* Kurzívou jsou označena data evidována soudy. Zbylá data jsou ze zdrojů státního zastupitelství.

Z výše zpracovaných dat vidíme úbytek kriminality mladistvých pachatelů v „covidových“ letech, tedy v roce 2020, 2021 a 2022. Před tímto obdobím byly počty trestně stíhaných mladistvých relativně konstantní, mírně přesahující dva tisíce osob za rok. Stejnou tendenci můžeme pozorovat i v počtech pravomocně soudem ukončených věcí mladistvých pachatelů. V letech 2017, 2018 a 2019 je evidováno zaokrouhleně 1 700 skončených případů ročně, a v době pandemie COVID-19 kolem 1 500 případů s poklesem v loňském roce dokonce na 1 344. Z procentuálního vyjádření aplikace speciálního odklonu pro mladistvé v přípravném řízení lze vidět, že počty odstoupení od trestního stíhání v praxi jsou každoročně velmi nízké, nedosahující ani jedno procento s dlouhodobě spíše s klesající tendencí. V řízení před soudem je situace velmi obdobná, jen ještě více kritická. Počet věcí vyřízených tímto odklonem nepřesahuje (zaokrouhleně) půl procento a ročně se jedná opravdu o pouhé jednotky případů.[304]

[304] Viz Příloha č. 9 - Graf č. 17 – Odstoupení od trestního stíhání mladistvých.

4. Konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí a opravné prostředky

4.1. Dohoda o vině a trestu a opravné prostředky

Dohoda o vině a trestu bývá někdy označována jako „dohoda o zřeknutí se opravného prostředku“,[305] z čehož lze pochopit, že možnost podání opravných prostředků proti tomuto institutu je velmi omezená. Prvním rozhodnutím v procesu sjednávání dohody o vině a trestu může být rozhodnutí státního zástupce, jímž vyrozumí obviněného, pokud neshledá sjednávání dohody navržené obviněným důvodným (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Obviněný nemá na sjednání dohody právní nárok a proti rozhodnutí státního zástupce o nezahájení vyjednávání nemá možnost opravného prostředku. Pokud dojde ke sjednání dohody o vině a trestu a státní zástupce podá soudu návrh na její schválení, dohodovací řízení se přesouvá do své druhé fáze, kterou je řízení před soudem. Předseda senátu může nařídit předběžné projednání návrhu na schválení dohody nebo veřejné zasedání k rozhodnutí o dohodě. Také může rozhodnout o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, pokud je nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, nebo nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu uspokojení majetkového nároku poškozeného (§ 314o odst. 1 písm. b), § 314r odst. 2 trestního řádu). Proti usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody je přípustná stížnost s odkladným účinkem dle § 314o odst. 2 trestního řádu. Pokud předseda senátu po obdržení návrhu na schválení dohody nařídí veřejné zasedání k projednání tohoto návrhu, může soud rozhodnout usnesením o neschválení dohody o vině a trestu a vrácení věci do přípravného řízení z těch samých důvodů, pro jež může předseda senátu dohodu rovnou odmítnout. Proti tomuto usnesení o neschválení dohody je rovněž přípustná stížnost s odkladným účinkem dle § 314r odst. 2 trestního řádu. Výše uvedené stížnosti může vždy podat státní zástupce, neboť jde o soudní usnesení, ale i obviněný, jehož se tato usnesení přímo dotýkají (§ 142 odst. 1 trestního řádu).[306] Stížnosti lze podat z důvodu nesprávnosti výroku či pro porušení ustanovení o řízení předcházejícího vydání usnesení, jestliže to mohlo způsobit nesprávnost výroku. Stížnost se podává do tří dnů od oznámení usnesení u orgánu, proti jehož usnesení směřuje (§ 143 odst. 1, § 145 odst. 1 trestního řádu).

Pokud soud dohodu o vině a trestu schválí, učiní tak odsuzujícím rozsudkem, v němž bude uveden výrok o schválení dohody a výrok o vině a trestu (v souladu s § 314r odst. 4

[305] MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008 [cit. dne 2.12.2022], Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

[306] ŘÍHA, J. § 314o [Přezkoumání návrhu na schválení dohody o vině a trestu a rozhodnutí o jeho odmítnutí]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3638–3639.

trestního řádu). Odvolání proti tomuto rozsudku je přípustné jen ve dvou případech (§ 245 odst. 1 trestního řádu). Prvním případem je nesoulad odsuzujícího rozsudku se zněním dohody o vině a trestu, zejména pokud se soud odchýlil od právní kvalifikace skutku či trestu, případně ochranného opatření. Stejně tak musí být v souladu s dohodou i nárok poškozeného. Osobami oprávněnými k podání odvolání zde jsou státní zástupce, obviněný a osoby, jež mohou podat odvolání ve prospěch obviněného (§ 247 odst. 2 trestního řádu). Druhým odvolacím důvodem je nesprávný výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže by s tímto poškozený v dohodě souhlasil a soud takovou dohodu schválil. Z tohoto důvodu se může odvolat poškozený, jenž řádně a včas uplatnil svůj majetkoprávní nárok. Odvolání se podává do osmi dnů od doručení opisu rozsudku u soudu, proti jehož rozsudku odvolání směřuje (§ 248 trestního řádu). Pokud odvolací soud shledá odvolání důvodné, může zrušit rozsudek schvalující dohodu o vině a trestu (§ 258 odst. 1 písm. g) trestního řádu) a rozhodnout sám ve věci, jestliže je dostatečně zjištěn skutkový stav. Pokud tomu tak není, vrátí věc soudu prvního stupně. Z jiných důvodů se nelze proti rozsudku schvalujícím dohodu o vině a trestu odvolat, a to ani kdyby byl vadný z hlediska nesprávné právní kvalifikace skutku (vadně posouzeného již státním zástupce při sjednávání dohody) či nesprávně stanoveného nároku poškozeného, se nímž souhlasil poškozený i obviněný.[307]

Omezené právo na odvolání je kontroverzní. Na jednu stranu je zde snaha pojmout řízení o dohodě jako jednoinstanční, a tím zefektivnit řízení a přispět k odbřemenění justice. Na stranu druhou pochybení soudu nelze vyloučit nikdy a obviněný by měl mít právo na nápravu chyb ze strany soudu. Zákonodárce obhajoval své rozhodnutí omezeného odvolacího práva v důvodové zprávě tím, že při sjednávání dohody je povinně přítomen obhájce, jenž dohlédne na dodržování práv obviněného. Toto je problematické hned ze dvou důvodů. Zaprvé s účinností od 1.10.2020 bylo zrušeno sjednávání dohody jako důvod nutné obhajoby. A zadruhé tím, kdo by měl převzít zodpovědnost za soulad dohody se zákonem, by měl být soud. Sporným aspektem odvolání proti rozsudku schvalujícího dohodu o vině a trestu je i nejasnost ustanovení § 245 odst. 1 trestního řádu. Interpretaci si žádá situace, kdy ve schválené dohodě není nárok poškozeného vůbec sjednán a soud proto rozhodne ve schvalujícím rozsudku zároveň o takovém nároku. Jedná se spíše o dvě rozhodnutí v jednom rozsudku a z § 245 trestního řádu není jasné, zda se lze odvolat pouze proti rozhodnutí soudu o nároku poškozeného. Důvodová zpráva, stejně jako Ščerba, se kloní k řešení, že podání odvolání možné je, jelikož výrok soudu o nároku

[307] PÚRY, F. § 245 [Přípustnost a účinek]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2962–2963.

poškozeného, jenž není v dohodě vůbec sjednán, je v rozporu s touto dohodou.[308] Obviněný může v odvolacím řízení vzít zpět svůj souhlas s dohodou o vině a trestu nebo prohlášení viny, na němž dohoda stojí. Odvolací soud v takovém případě rozsudek zruší, věc vrátí k rozhodnutí soudu prvního stupně a k prohlášení viny obviněného se v dalším řízení nepřihlíží. Státní zástupce může vzít svůj souhlas s dohodu také zpět, ale pouze do začátku veřejného zasedání svolaného k rozhodování o tomto návrhu.[309] Dle Ščerby by bylo vhodné, v rámci zamezení obstrukčním snahám, zakázat státnímu zástupci a obviněnému možnost vzít souhlas s dohodou o vině a trestu zpět v odvolacím řízení.[310]

Tabulka č. 12 – Dohoda o vině a trestu a míra podaných odvolání

DOVT – míra odvolání **Fyzické osoby**	DOVT Schválena soudem	Podáno odvolání (procentuální vyjádření podaných odvolání z celkového počtu soudně schválených DOVT)
2017	**36**	**0**
2018	**37**	**0**
2019	**36**	**1** (2,78 %)
2020	**80**	**0**
2021	**367**	**8** (2,18 %)
2022	**561**	**10** (1,78 %)

[Zdroj dat: oddělení justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti – vlastní zpracování]
Data jsou evidována soudy.

Pro úplnost výkladu se lze na statistických datech přesvědčit, že podání odvolání proti soudem schválené dohodě o vině a trestu je vskutku vzácným úkazem. Za minulých šest let míra odvolání ještě nepřekročila 3 % z celkového počtu soudem schválených dohod.

[308] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 41-43.
[309] MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení.* Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008 [cit. dne 2.12.2022], dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.
[310] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 41-43.

Mimořádné opravné prostředky přicházejí v případě rozsudku schvalujícího dohodu o vině a trestu do úvahy všechny. Dovolání je přípustné podat proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, čímž se rozumí rozsudek, kterým byl obviněný uznán vinným a byl mu uložen trest, případně ochranné opatření nebo bylo upuštěno od potrestání. Takovým rozsudkem je i odsuzující rozsudek, jímž se schvaluje dohoda o vině a trestu (§ 265a odst. 1, 2 písm. a) trestního řádu).[311] Dovolání může podat obviněný pouze prostřednictvím obhájce anebo nejvyšší státní zástupce z vlastního podnětu či na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce, případně příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce (§ 265d odst. 1 trestního řádu). Dovolání se podává do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu a to k soudu, jenž ve věci rozhodl v prvním stupni (§ 265e trestního řádu). Samotné odvolací právo subjektů řízení je velmi limitované. Odvolací soud může také rozhodnout pouze omezeně z důvodu nesouladu rozsudku se zněním dohody (§ 258 odst. 1 písm. g) trestního řádu). Dovolání tedy může být podáno pouze z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. a) až e), g) až l) trestního řádu.

Proti řízení, v němž byla odsuzujícím rozsudkem schválena dohoda o vině a trestu, lze povolit obnovu řízení, pokud vyjdou najevo nové skutečnosti a důkazy soudu dříve neznámé, jež by mohly podnítit jiné rozhodnutí o vině, trestu či nároku poškozeného (§ 278 trestního řádu). Obnova se též povolí bude-li pravomocným rozsudkem zjištěno, že orgán činný v trestním řízení porušil v původním řízení svoje povinnosti jednáním zakládajícím trestný čin. Návrh na povolení obnovy může podat v neprospěch obviněného státní zástupce, ve prospěch obviněný a také osoby, jež by mohly podat v jeho prospěch odvolání (§ 280 trestního řádu).

Posledním mimořádným opravným prostředkem je stížnost pro porušení zákona, která by byla možná i v případě, pokud by došlo k procesnímu pochybení. Například dohodu o vině a trestu by schválil nepříslušný soud nebo by rozhodoval vyloučený soudce. Problémem je, že jedinou oprávněnou osobou je v tomto případě ministr spravedlnosti a státní zástupce či obviněný mohou podat nanejvýš podnět (§ 266 an. trestního řádu).[312]

4.2. Prohlášení viny a opravné prostředky

Obviněný může prohlásit vinu písemně ve vyjádření k obžalobě, když je mu zaslán její opis, ještě před nařízením hlavního líčení, anebo nejpozději společně s předvoláním k němu (§ 196 odst. 2 trestního řádu). Takové prohlášení viny ale ještě není nezměnitelné, neboť se musí v řízení před soudem ústně potvrdit. Na počátku hlavního líčení se předseda

[311] ŠÁMAL, P, PÚRY, F. § 265a [Přípustnost dovolání]. In: ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3143.
[312] ŠČERBA, F. a kolektiv: *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. str. 42.

senátu dotáže obviněného, zda trvá na svém vyjádření k obžalobě, anebo ho chce nějak změnit (§ 206a odst. 1 trestního řádu). Obviněný může na svém vyjádření setrvat či ho upravit i bez odůvodnění, navzdory tomu, že z toho v praxi předseda senátu nebude mít radost vzhledem k již provedené přípravě hlavního líčení. Obviněný však má na změnu právo a odůvodňovat ji nemusí. Pokud tedy obviněný prohlásí vinu a soud takové prohlášení přijme, rozhodne usnesením o upuštění od dokazování těch skutečností, ohledně nichž obviněný vinu prohlásil. Proti tomuto usnesení není přípustná stížnost, jelikož proti usnesení soudu lze podat stížnost jen pokud to zákon výslovně umožňuje (§ 141 odst. 2 trestního řádu), což ustanovení § 206c trestního řádu neumožňuje. Dle § 206c odst. 7 trestního řádu soudem jednou přijaté prohlášení nelze odvolat. Mulák s Provazníkem se ale domnívají, že tato neodvolatelnost prohlášení se vztahuje pouze na obviněného. Připouštějí možnost soudu odvolat souhlas s původně přijatým prohlášením, pokud by se v průběhu dokazování objevila pochybnost o vině. K tomuto výkladu dochází za pomoci logického argumentu *per analogiam* k ustanovení § 206c odst. 5 trestního řádu, kde je stanoveno, že soud nepřijme prohlášení viny, pokud je v rozporu se zjištěným skutkovým stavem.[313] K tomuto závěru je potřeba dojít i za podpory teleologického výkladu, neboť inkviziční trestní řízení musí být ovládáno hlavně materiální pravdou, jež dovede řízení ke správnému a spravedlivému rozhodnutí učiněného na podkladě zcela zjištěného skutkového stavu a soudcova nejlepšího vědomí a svědomí.

Obviněný se tedy prohlášením viny vzdává práva na podání opravného prostředku, o čemž ho předseda musí náležitě poučit (§ 206c odst. 7 trestního řádu). Přípustnost podání odvolání obviněným proti výroku o vině v rozsahu, v jakém soud přijal prohlášení o vině, je výslovně vyloučena v § 246 odst. 1 písm. b) trestního řádu.

Mimořádné opravné prostředky jsou v případě rozsudku soudu obsahujícím přijaté prohlášení viny přípustné všechny, tedy dovolání, obnova řízení i stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení by měla být přípustná už jen vzhledem ke skutečnosti, že její použití trestní řád žádným způsobem nelimituje. Bylo by také v rozporu se zásadou materiální pravdy, kdyby byl spoluobžalovaný, jenž vinu neprohlásil, po proběhlém dokazování zproštěn viny pro důvod svědčící ve prospěch i spoluobžalovanému, který vinu prohlásil (např. že se skutek nestal nebo že se stal, ale nejde o trestný čin). A spoluobžalovaný, jenž vinu prohlásil by byl odsouzen pouze kvůli takovému prohlášení. Obnova řízení by tedy měla být povolena vzhledem k novým skutečnostem. Za takové skutečnosti je třeba považovat skutečnosti původně soudu známé

[313] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 18-19.

ze spisového materiálu, ale ve světle informací z provedeného dokazování proti spoluobžalovanému neprohlašujícího vinu.[314]

4.3. Nesporné skutečnosti a opravné prostředky

U nesporných skutečností je právní úprava opravných prostředků podobná jako u institutu prohlášení viny. Obviněný může taktéž označit skutečnosti za nesporné v písemném vyjádření, když je mu doručen opis obžaloby anebo až ústně na výzvu předsedy senátu na počátku hlavního líčení. Soud prohlášení o nesporných skutečnostech přijme, pokud o nich není důvod pochybovat vzhledem k ostatním zjištěným okolnostem. Soud rozhodne usnesením o upuštění od dokazování těch skutečností, jež shodně obviněný a státní zástupce označili za nesporné. Proti tomuto usnesení není přípustná stížnost, neboť § 206d takový postup výslovně neumožňuje (§ 141 odst. 2 trestního řádu).

Možnost odvolání prohlášení o nesporných skutečnostech či přípustnost podání opravných prostředků není trestním řádem upravena a musí tak být podrobena výkladu.[315] Mulák s Provazníkem upozorňují na problematiku možnosti odvolacího soudu vyhovět námitce v odvolání, že nesporná skutečnost, od jejíhož dokazování soud prvního stupně upustil, se buď vůbec nestala anebo byl její průběh jiný. Domnívají se, že v rámci zachování materiální pravdy a úplného a pravdivého zjišťování skutkového stavu je žádoucí, aby soud skutečnost, o níž je pochybnost, znovu dokazoval. Argumentem potvrzujícím výše nastíněný postup je to, že zákonodárce takovou situaci výslovně nezakázal, a to dokonce ani v přípustnosti podání odvolání. Na rozdíl od institutu prohlášení viny zavedeného stejnou novelou (§ 246 odst. 1 písm. b) trestního řádu). Pro řešení tohoto problému je irelevantní, zda jde o odvolání podané státním zástupcem či obžalovaným. Pro úplnost lze však doplnit, že pokud je odvolání podáno ve prospěch obžalovaného, ani zásada zákazu změny k horšímu (*reformatio in peius*), ovládající odvolací řízení, tomuto postupu nebrání, neboť ta se vztahuje pouze na výsledek odvolacího řízení, a nikoliv na jeho procesní průběh. S touto problematikou souvisí i otázka, zda je možné, aby odvolací soud rozhodl o dokazování skutečnosti původně označené za nespornou, pokud sám dospěje k závěru o její pochybnosti a potřebě jí dokazovat. I zde autoři připouštějí takový postup odvolacího soudu v rámci zachování zásady materiální pravdy a zásady volného

[314] MULÁK, J, PROVAZNÍK, K. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 45.
[315] Podrobněji v bodu 2.3.3. *Aplikační problémy nesporných skutečností*.

hodnocení důkazů, jež ovládají dokazování v odvolacím řízení stejně jako v řízení prvního stupně.[316]

Osobně se spíše ztotožňuji se závěrem Nejvyššího soudu,[317] jenž judikoval nepřípustnost odvolání v rozsahu prohlášení označujícího skutečnosti za nesporné. Nejvyšší soud zastává názor, že i když trestní řád výslovně neupravuje neodvolatelnost a nepřípustnost podání opravných prostředků proti označení skutečností za nesporné dle § 206d trestního řádu, je třeba dojít výkladem ke stejnému pravidlu jako v případě prohlášení viny (§ 206c odst. 7 trestního řádu). Jinak by šlo o přímý rozpor s podstatou a smyslem institutu nesporných skutečností, pokud by šlo rozporovat tyto skutečnosti až v odvolacím řízení. Odvolací soud by se tak dostal do postavení soudu prvního stupně, protože by dokazoval poprvé skutečnosti původně označené za nesporné. Nesporné skutečnosti i prohlášení viny jsou svou podstatou a účelem shodné instituty a není zde tedy důvod pro odlišný procesní postup. Oba instituty mají za cíl usnadnit dokazování na základě souhlasného postoje státního zástupce i obviněného a dojít tak k rychlejšímu výsledku řízení.

U nesporných skutečností lze tak dospět ke stejnému závěru jako v případě postupu u prohlášení viny za použití analogie, jež je v procesním právu obecně přípustná ve prospěch i neprospěch obviněného. Na druhou stranu je třeba před tímto postupem varovat vzhledem k ohrožení základních zásad kontinentálního trestního procesu. Jak upozorňují Mulák s Provazníkem, tak nepřípustnost odvolání nesporných skutečností může být v určitých situacích skutečně dost sporná vzhledem k zachování základních zásad. Zákonodárce si to měl nejspíše lépe promyslet při přijímání těchto institutů usnadňujících dokazování, jež jsou původem vlastní angloamerickému procesu založeném na zcela jiných principech.

Úvaha nad mimořádnými opravnými prostředky by byl shodná s kapitolou o prohlášení viny (viz předchozí kapitola 3.2. *Prohlášení viny a opravné prostředky*).

4.4. Trestní příkaz a opravné prostředky

Pro komplexnost této části práce uvádím i opravné prostředky proti trestnímu příkazu. Jediným řádným opravným prostředkem je podání odporu. Ve skutečnosti se trestní příkaz nepřezkoumává, ale rovnou se zruší, proto je nazývání odporu opravným prostředkem, jehož podstatou je přezkum, poněkud ošemetné. O právu podat odpor musí být obviněný poučen v trestním příkazu. Oprávněnými osobami je obviněný, dále osoby, jež jsou oprávněny podat ve prospěch obviněného odvolání a také státní zástupce. Mohou se však práva na podání odporu

[316] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2, str. 20.
[317] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.6.2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021.

po doručení příkazu i vzdát. Odpor nemusí obsahovat žádné odůvodnění. Oprávněné osoby musejí odpor podat ve lhůtě osmi dnů od doručení příkazu a to u soudu, jenž příkaz vydal. Za takové situace se trestní příkaz zruší a samosoudce nařídí hlavní líčení ve věci. Samosoudce poté již není vázán právní kvalifikací ani trestem uvedeným ve zrušeném trestním příkazu. Zásada zákazu *reformatio in peius* (zákaz změny rozhodnutí k horšímu) se tedy u odporu neuplatní. Soud tak může v hlavním líčení změnit právní kvalifikaci nebo uložit přísnější či úplně jiný druh trestu.

Z mimořádných opravných prostředků může být podána stížnost pro porušení zákona ministrem spravedlnosti, pokud pravomocným rozhodnutím soudu (trestním příkazem) byl porušen zákon (§ 266 an. trestního řádu). Také může být podán návrh na obnovu řízení, jež skončilo trestním příkazem dle § 277 an. trestního řádu. Dovolání se u trestního příkazu neuplatní. To je dáno tím, že trestní příkaz je oprávněn vydat samosoudce, jenž rozhoduje v prvním stupni a odvolání proti němu být podáno nemůže.

4.5. Odklony a opravné prostředky

4.5.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání a opravné prostředky

Proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání může obviněný, poškozený, v případě rozhodování soudu i státní zástupce, podat stížnost (§ 307 odst. 9 trestního řádu). V souladu s § 141 odst. 2 trestního řádu stížnost nemůže být podána, jestliže trestní stíhání podmíněně zastavuje soud odvolací. Avšak v takovém případě může obviněný nebo státní zástupce podat dovolání. Nicméně poškozený toto oprávnění nemá a je tak rozhodováním o odklonu až v druhém stupni značně znevýhodněn.[318] Zůbek se domnívá, že obviněný si může stěžovat pouze na podmínky, jež nejsou konsensuální (např. délka zkušební doby). Také předestírá, že v případě zrušení usnesení o odklonu v důsledku úspěšně podané stížnosti obviněného, by měl být v dalším řízení aplikován princip zákazu změny k horšímu (*reformatio in peis*). Tato zásada je zakotvena v přímo v trestním řádu, kde stojí, že „*orgán rozhodující o stížnosti nemůže z jejího podnětu změnit usnesení v neprospěch osoby, která stížnost podala nebo v jejíž prospěch byla stížnost podána.* Toto… *platí přiměřeně i pro orgán, jemuž byla věc přikázána k novému projednání a rozhodnutí.*“[319] Soud, v přípravném řízení státní zástupce, by tedy v případě nového projednání neměl obviněného odsoudit.[320]

Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání lze podat všechny mimořádné opravné prostředky, tedy již zmíněné dovolání (§ 265a trestního řádu), jež může podat obviněný,

[318] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Leges, 2018. str. 139.
[319] § 150 trestního řádu.
[320] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 140.

nejvyšší státní zástupce či příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce, do dvou měsíců od doručení napadeného rozhodnutí. Dovolání se podává u soudu, jenž ve věci rozhodoval v prvním stupni, a rozhoduje o něm Nejvyšší soud. Dále stížnost pro porušení zákona (§ 266 an. trestního řádu), již je oprávněn podat pouze ministr spravedlnosti k Nejvyššímu soudu a není přitom vázán žádnou lhůtou. Nakonec může být podán i návrh na obnovu řízení (§ 277 an. trestního řádu). Státní zástupce jako jediný může navrhnout obnovu řízení v neprospěch obviněného a to ve lhůtě kratší, než uplyne polovina promlčecí doby trestného činu, o němž se vedlo trestní stíhání. Ve prospěch obviněného mohou návrh na obnovu podat obviněný a osoby oprávněné podat za obviněného odvolání v jeho prospěch, tedy příbuzní v pokolení přímém, dále sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. V případě obviněného s omezenou svéprávností může ve prospěch navrhnout obnovu též opatrovník a jeho obhájce, a to i proti vůli obviněného. O povolení obnovy rozhoduje soud, jenž by byl příslušný k projednání případné obžaloby, a v případném obnoveném řízení se pokračuje ve stadiu, ve kterém věc skončila.

Proti usnesení o osvědčení či neosvědčení obviněného může podat stížnost pouze obviněný a, v případě rozhodování soudu, též státní zástupce (§ 308 odst. 7 trestního řádu). Stížnost má odkladný účinek a musí být podána do tří dnů od oznámení usnesení. Stížnost může být podána rovněž proti rozhodování o zrušení přiměřených omezení a povinností nebo o upuštění od zbytku závazku obviněného zdržet se určité činnosti (§ 308a odst. 7 trestního řádu). Zajímavá je opět situace, kdy o aplikaci odklonu rozhodoval soud druhého stupně. V takovém případě bude o osvědčení obviněného rozhodovat soud stupně prvního, a pokud se obviněný neosvědčí, bude v řízení pokračovat soud odvolací. Zde lze z mimořádných opravných prostředků uplatnit jen stížnost pro porušení zákona.[321]

4.5.2. Podmíněné odložení návrhu na potrestání a opravné prostředky

Proti usnesení o podmíněném odložení návrhu na potrestání může poškozený a podezřelý podat stížnost (§ 179g odst. 8 trestního řádu). Stížnost se podává u orgánu, proti jehož rozhodnutí směřuje, tedy u státního zástupce, jenž usnesení vydal. Lhůta k podání stížnosti je tří denní, počíná ode dne oznámení usnesení a má odkladný účinek. O stížnosti rozhoduje nadřízený státní zástupce. Z podstaty tohoto odklonu zde není oprávnění státního zástupce podat stížnost, jelikož se jedná o jeho pravomoc rozhodnout o odklonu ve zkráceném přípravném řízení. Dále může podezřelý podat stížnost proti rozhodnutí o neosvědčení a proti rozhodnutí o nezrušení přiměřených omezení a povinností či neupuštění

[321] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 139.

od zbytku závazku podezřelého zdržet se určité činnosti (§ 179h odst. 7, § 179i odst. 7 trestního řádu).

Z mimořádných opravných prostředků může být podána pouze stížnost pro porušení zákona, již smí podat pouze ministr spravedlnosti k Nejvyššímu soudu (§ 266 an. trestního řádu). Dovolání není přípustné, neboť podmíněně odložit návrh na potrestání nemůže soud, natož pak v řízení odvolacím (§ 265a odst. 1, 2 trestního řádu *a contrario*). V této věci nelze ani navrhnout obnovu řízení, jelikož pravomocné usnesení o podmíněném odložení návrhu na potrestání neobsahuje výrok o zastavení trestního stíhání, protože trestní stíhání ještě nebylo ani zahájeno (§ 277 an. trestního řádu *a contrario*).[322]

4.5.3. Narovnání a opravné prostředky

Narovnání je schváleno soudem, v přípravném řízení státním zástupcem, formou usnesení. Proti tomuto usnesení může podat stížnost obviněný, poškozený a, v případě rozhodnutí soudu, i státní zástupce. Tato stížnost má odkladný účinek (§ 141 odst. 4, § 309 odst. 2 trestního řádu). Oprávněné osoby mohou stížnost podat do tří dnů od oznámení usnesení o schválení narovnání a to u orgánu, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje, tedy u státního zástupce či soudu, jenž rozhodoval o schválení narovnání (§ 143 trestního řádu). Narovnání však může být také schváleno až v odvolacím řízení postupem podle § 257 odst. 1 písm. d) trestního řádu a proti takovému rozhodnutí stížnost není přípustná (§ 141 odst. 2 trestního řádu).

Vzhledem k tomu, že se jedná o rozhodnutí ve věci samé, může proti usnesení o schválení narovnání být podáno dovolání dle § 265a odst. 2 písm. g) trestního řádu. Jak upozorňuje Tibitanzlová, za takové situace je znevýhodněn poškozený, jenž se může bránit stížností proti rozhodnutí státního zástupce a soudu prvního stupně, ale není oprávněn k podání dovolání (*a contrario* § 265d odst. 1 trestního řádu).[323]

Z mimořádných opravných prostředků může být proti usnesení o schválení narovnání podáno již zmíněné dovolání, stížnost pro porušení zákona i návrh na obnovu řízení. Stížnost pro porušení zákona může podat ministr spravedlnosti u Nejvyššího soudu, pokud došlo rozhodnutím k porušení zákona anebo byl vadný postup řízení (§ 266 an. trestního řádu). Obnovu řízení je oprávněn navrhnout obviněný, státní zástupce a osoby oprávněné podat dovolání, kam ovšem opět nespadá poškozený. Návrh na obnovu řízení se podává z důvodu odhalení nových skutečností nebo důkazů a to do tří měsíců od momentu, kdy se o těchto skutečnost osoba dozví. Nejdéle však do tří let od právní moci usnesení o schválení narovnání (§ 277 an. trestního řádu).

[322] TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. str. 180.
[323] Tamtéž, str. 170.

4.5.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvých a opravné prostředky

v tomto bodu budou rozebrány zvláštnosti opravných prostředků u odstoupení od trestního stíhání mladistvého (v obecných záležitostech lze odkázat na předchozí body). Z řádných opravných prostředků je proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého přípustná pouze stížnost. Specifikem tohoto odklonu je, že proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého je možné podat opravný prostředek ve prospěch mladistvého i proti jeho vůli. Konkrétně tak může učinit orgán sociálně-právní ochrany dětí na základě zmocnění v § 72 ZSVM. Další osoby s tímto oprávněním se liší dle konkrétního typu opravného prostředku. Dovolání může podat proti vůli nesvéprávného mladistvého v jeho prospěch zákonný zástupce, opatrovník či obhájce. U stížnosti mají toto právo také příbuzní v pokolení přímém, sourozenec mladistvého, jeho osvojitel, manžel či druh. Naopak návrh na obnovu řízení v neprospěch mladistvého může podat pouze státní zástupce a to do šesti měsíců od doby, kdy se dozvěděl o nových skutečnostech, nejdéle však do uplynutí poloviny doby promlčení trestního stíhání.

Stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání může (kromě výše uvedených osob) podat i mladistvý a dále i osoby, jichž se usnesení přímo dotýká (§ 142 odst. 1 trestního řádu). Příkladem může být škola či výchovné zařízení, jestliže je v řízení uděleno mladistvému napomenutí s výstrahou postupem dle § 20 odst. 2 ZSVM.[324] V případě rozhodování soudu může být stěžovatelem též státní zástupce a poškozený. Stížnost musejí podat ve lhůtě tří dnů od oznámení usnesení u soudu, jenž ho vydal. Teorie kritizují odlišnou úpravu práva poškozeného podat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého v případě rozhodování soudu oproti rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení.[325] Ustanovení § 70 odst. 4 ZSVM poškozenému nepřiznává právo podat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání, pouze stanovuje orgánům činným v trestním řízení poškozeného o odklonu vyrozumět. Dle komentáře jsou vůči úpravě § 70 ZSVM speciální ustanovení upravující řízení před soudem. V § 62 odst. 1 ZSVM je možnost soudu rozhodnout o tomto odklonu po předběžném projednání obžaloby a v odstavci třetím téhož ustanovení je oprávnění podat proti tomuto rozhodnutí stížnost přiznáno státnímu zástupci, obviněnému a poškozenému. Stejně tak tomu je u rozhodování soudu v hlavním líčení (§ 65 odst. 2, 3 ZSVM)

[324] SOLOTÁŘ, A. *K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých.* Trestněprávní revue. 2004, č. 3, str. 181.

[325] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 210; TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Leges, 2018. str. 212.

a mimo hlavní líčení (§ 66 odst. 1, 2 ZSVM).[326] Souhlasím se Zůbkem, že tato odchylka nemá žádné opodstatnění a jedná se spíše o chybu, jež by měla být zákonodárcem odstraněna. Pokud by úmyslem zákona bylo poskytnout mladistvému větší ochranu, tak by poškozenému neměla být přiznána možnost řádného opravného prostředku ani proti rozhodnutí soudu. Naopak pokud mělo být smyslem zvýšení práv poškozeného k lepšímu prosazování jeho zájmů, není důvod mu upírat možnost stížnosti proti usnesení státního zástupce.[327]

Proti pravomocnému usnesení o odstoupení od trestního stíhání mohou být podány všechny mimořádné opravné prostředky, tedy stížnost pro porušení zákona, návrh na obnovu řízení, a dle komentáře i dovolání, neboť usnesení v sobě zahrnuje výrok o zastavení trestního stíhání.[328] V tomto ohledu je však problematická skutečnost, že v odvolacím řízení nelze rozhodnout o odstoupení trestního stíhání.[329] Shodně uvádí i komentářová literatura, čímž si dle mého názoru poněkud protiřečí, když uvádí že: *„Z fakultativní povahy odstoupení od trestního stíhání vyplývá, že o něm nelze rozhodnout v odvolacím řízení, neučinil-li takové rozhodnutí již soud prvního stupně. Soud pro mládež druhého stupně také nemůže dát soudu pro mládež prvního stupně pokyny směřující k tomuto řešení, nezvolil-li tento soud sám některou z těchto možností.“*[330] Domnívám se, že by měl zákonodárce do výčtu rozhodnutí, proti jimž je přípustné dovolání (§ 265a odst. 2 trestního řádu), zahrnout i usnesení o odstoupení od trestního stíhání, aby se tak předešlo výkladovým nejasnostem v budoucnu.

[326] SOTOLÁŘ, A. § 70 [Podmínky]. In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 598.
[327] ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 210.
[328] SOTOLÁŘ, A. § 70 [Podmínky]. In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 598, 599.
[329] Viz bod 1.4.3. *Řízení a rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvých*.
[330] Tamtéž, str. 590.

5. Návrh nového trestního řádu

Současný trestní řád má číslo 141/1961 Sb., jde tedy o zákon přijatý před více než šedesáti lety, a navíc za úplně jiné společenské situace v době totalitního režimu. Samozřejmě byl od té doby hojně novelizován, nyní (tj. říjen 2023) je účinný ve znění své sto jedenácté novely. Nicméně vysoký počet novel má za výsledek nepřehledný a nesystémový právní předpis, jehož nekoncepčnost a roztříštěnost působí v praxi problémy.

Patrné snahy o rekodifikaci se objevily hned po velkých společenských změnách, jež přinesla sametová revoluce. Od roku 1990 bylo pověřeno úkolem sestavení nové kodifikace trestního práva mnoho komisí, jejichž výsledkem bylo v roce 2009 přijetí nového trestního zákoníku. Rekodifikace hmotného práva je ale pouze polovičním úspěchem, poněvadž trestní právo hmotné má smysl pouze spolu s trestním právem procesním, tedy trestní materie může být uplatněna jen skrze trestní řízení. Mnoho problematických oblastí, jež byly tématem pro rekodifikační práce, bylo v průběhu let řešeno pouze novelami, a docházelo tak k „vykrádání věcných záměrů trestních řádů“. Problémem je, že novely tímto vykrádáním pokryly vždy jen určitou část, aniž by důkladněji promyslely souvislosti a v praxi to nyní činí potíže.[331]

5.1. Základní zásady trestního řízení v návrhu nového trestního řádu

Základní zásady trestního řízení jsou stavební kameny, na kterých řízení stojí a z nichž by se při normotvorbě, aplikaci či interpretaci jednotlivých ustanovení mělo vycházet. Rekodifikační komise rozhodla, že toto téma je natolik významné, aby pro něj ustanovila již v roce 2014 speciální subkomisi. Ostatně jak poznamenává Mulák, vzhledem k rozvleklým rekodifikačním snahám sahajícím třicet let nazpět byly základní zásady jakožto základ, z něhož je třeba vycházet, probírány různými komisemi za ta léta mnohokrát. Jde tedy o oblast, jež se při novém rekodifikačním impulzu vždy znovu probírá.[332] Gřivna uvádí, že komise se potýkala s několika teoretickými možnostmi, jak zásady v novém předpisu upravit. Otázkou bylo, zda ponechat základní zásady v trestním řádu výslovně upravené, popřípadě zda opakovat ty, které jsou již zakotveny na ústavní rovině.[333] Dále zda je rozdělit do skupin podle toho, v jaké fázi řízení se uplatní, případně zda se nevyvinuly nové zásady, jež by bylo třeba přidat do zákonného textu anebo zda není nutné modifikovat zásady stávající.[334]

---

[331] MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, str. 12.
[332] Tamtéž, str. 16.
[333] Tedy v Listině základních práv a svobod či Evropské úmluvě o ochraně lidských práv. Jedná se například o zásadu presumpce neviny, zásadu zákonnosti nebo zásadu veřejnosti.
[334] GŘIVNA, T. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Základní zásady. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 3.11.2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-

Na rozdíl od trestního práva hmotného jsou základní zásady trestního procesu výslovně ukotveny v § 2 účinného trestního řádu. Tento rys byl převzat i do aktuálního návrhu nového trestního řádu (říjen 2023),[335] neboť základní zásady návrh předestírá přímo v prvním paragrafu. Důvodová zpráva k návrhu vysvětluje, že v úvodu budou zásady společné celému trestnímu procesu a ostatní zásady budou upraveny vždy až ve fázi či oblasti řízení, pro které jsou významné.[336] Díl 1 (§ 1 až § 9) tedy nese název *obecné zásady*. Problémem ovšem je, že mezi tyto obecné principy umístil zákonodárce i zásady, jež do této skupiny nauka nezařazuje. Příkladem je vyhledávací zásada či presumpce neviny, jež jsou doktrínou řazeny mezi zásady dokazování. Zásady dokazování byly posunuty až do hlavy III, týkající se hlavního líčení, dílu 6 s názvem *dokazování*, a to navíc ve velmi ochuzeném znění dvou paragrafů obsahujících pouze zásadu volného hodnocení důkazů a část zásady vyhledávací, totiž že doznání nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti vyhledávat rozhodné skutečnosti. Zásada bezprostřednosti a ústnosti je posunuta až do řízení před soudem v části čtvrté. Obsah ostatních základních zásad je sice uveden v zákonném textu, nicméně už nejsou výslovně označeny za zásady. Na rozdíl od stávajícího trestního řádu byly za zásady nově označeny i rovnost stran, princip *ne bis in idem*, kontradiktornost či presumpce neviny.[337]

Dle Muláka se dá pozitivně v návrhu hodnotit větší konkretizace jednotlivých zásad, přidání zásady kontradiktornosti do výčtu zásad a také reflexe ústavních principů i do textu zákonného. Naopak výše uvedené dělení zásad považuje za velmi nevhodné. Problém shledává v tom, že zásady jsou řazeny do určité kategorie dle svého převažujícího obsahu, nicméně to neznamená, že se vždy uplatňují výlučně v rámci této skupiny. Doplňuje, že každá kategorizace má víceméně spíše pedagogický význam a varuje že touto fragmentarizací dochází k destrukci systému základních zásad a vlastně i některých zásad jako takových.[338]

---

vysilani-3-11-2022-715.html?action=babe5170&fbclid=IwAR0Mzglcc_payZ_AomT36lvG1eiZP5h4UmOgBNB-MdvKH_5bgBwFohHFxag>.

[335] Aktuální paragrafované znění nového trestního řádu. [online], [cit. 4.11.2022]. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

[336] Důvodová zpráva k návrhu nového trestního řádu [online], [cit. 5.11.2022]. Dostupná zde: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/?fbclid=IwAR121aAAJrZ11jEuzAIK1SpQBS7Jnc5goUxXvfJYOtZ6yPCjmHPEl3wGrQU>

[337] GŘIVNA, T. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Základní zásady. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 3.11.2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-3-11-2022-715.html?action=babe5170&fbclid=IwAR0Mzglcc_payZ_AomT36lvG1eiZP5h4UmOgBNB-MdvKH_5bgBwFohHFxag>.

[338] MULÁK, J., tamtéž.

5.2. Dohoda o vině a trestu, prohlášení viny a nesporné skutečnosti v návrhu nového trestního řádu

Současný obsah paragrafů umožňujících po zahájení hlavního líčení sjednat dohodu o vině a trestu, prohlásit vinu či označit skutečnosti za nesporné, je v navrhovaném trestním řádu systematicky ponechán hned za počátkem hlavního líčení, akorát je obsažen v samostatném dílu nazvaném *prohlášení významná pro dokazování*. Tento díl má celkem tři paragrafy obsahově odpovídající současnému § 206b *dohoda o vině a trestu*, § 206c *prohlášení viny* a § 206d *nesporné skutečnosti*. Není divu, že zde nedochází k významnějším změnám, jelikož tyto paragrafy byly do současného trestního řádu zavedeny novelou č. 333/2020 Sb. s účinností od 1.10.2020, jež tuto úpravu převzala z připravovaného rekodifikačního návrhu. Přece jen si lze povšimnout nového odstavce druhého u nesporných skutečností týkajícího se dokazování skutečností rozhodných pro uložení ochranného opatření zabrání věci nebo zabrání části majetku. Po vyjádření zúčastněné osoby může soud upustit od dokazování skutečností rozhodných pro uložení ochranného opatření, jež zúčastněná osoba a státní zástupce označili za nesporné, pokud nejde zároveň o skutečnosti rozhodné pro posouzení viny obviněného a s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat. Jedná se patrně o nápravu nedostatku současného trestního řádu, na nějž poukazovali i Mulák s Provazníkem, tedy že u institutu nesporných skutečností se upozaďují zájmy zúčastněné osoby a poškozeného. Současná úprava nevyžaduje po předsedovi senátu, aby zjišťoval stanoviska těchto osob, i když se jich nedokazování jistých skutečností může výrazně dotknout. Jako příklad lze nastínit situaci, kdy státní zástupce i obviněný označí jako nespornou skutečnost týkající se podmínek pro uložení ochranného opatření (zabrání věci či části majetku), tedy zejména označení věci či osoby, na kterou obviněný věc převedl. Taková skutečnost se dotýká nejvíce právě práv zúčastněné osoby.[339]

Poněkud větší změnou je v navrhované rekodifikaci absence věty „*skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadat opravným prostředkem“* u prohlášení viny. V hlavě III pojednávající o odvolání je nově přípustné podat tento opravný prostředek proti výroku o vině v rozsudku, jímž soud prvního stupně rozhodl po přijetí prohlášení viny obviněným, pouze, pokud nebyly splněny podmínky pro přijetí prohlášení viny soudem prvního stupně nebo takový výrok není v souladu s tímto prohlášením. Věta druhá dodává, že tím není dotčena možnost podat odvolání proti výroku o trestu, ochranném opatření nebo o uplatněném majetkovém nároku poškozeného.

[339] MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení.* Bulletin advokacie, 2021, č. 11, str. 45-46.

Dohoda o vině a trestu se v nově navrhovaném procesním kodexu příliš nezměnila. Nutno podotknout, že jde o institut v českém trestním řízení poměrně nový (od roku 2012), jenž již prošel podstatnou úpravou v roce 2020. Úprava dohody se nově sjednotila pod část pátou zvanou *zvláštní způsoby řízení*, kde v hlavě třetí je tento institut komplexně upraven. Podmínky pro sjednání dohody[340] zůstaly skoro nepozměněné kromě zkrácení současného druhého odstavce § 175a trestního řádu o úpravu vyrozumívání poškozeného, jenž je nově vyrozumíván vždy (i pokud se výslovně vzdal procesních práv). Úprava práva státního zástupce na zpětvzetí návrhu na schválení dohody o vině a trestu se přesunula do třetího odstavce paragrafu obsahem odpovídajícímu současnému § 175b trestního řádu.[341]

Druhá fáze dohodovacího řízení, tedy řízení o schválení dohody o vině a trestu soudem, je současně upravena v § 314o až § 314s trestního řádu. V návrhu nového kodexu je stanoveno, že předseda senátu přezkoumá dohodu z obdobných hledisek jako obžalobu (správná příslušnost, dostatečně zjištěný skutkový stav, bez procesních vad apod.). Po přezkoumání návrhu může předseda senátu rozhodnout o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, postoupit věc jinému orgánu (nejde-li o trestný čin), trestní stíhání zastavit (např. skutek se nestal, nespáchal ho obviněný, stíhání je nepřípustné) anebo přerušit (např. obviněný je nepřítomný nebo těžce nemocný). Dále může trestní stíhání podmíněně zastavit nebo schválit narovnání anebo řízení zastavit, pokud není na věci veřejný zájem (např. bezvýznamný trest, náklady nebo neúměrná délka řízení). Předseda senátu může také rovnou rozhodnout o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady anebo je-li nesprávná z hlediska souladu se skutkovým stavem, nepřiměřená z hlediska druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu uspokojení majetkového nároku poškozeného. Dále pokud zjistí, že došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu anebo pokud státní zástupce nebo obviněný nesouhlasí s jejím schválením. Nově tedy předseda nemůže nařídit předběžné projednání návrhu na schválení dohody (současné § 314o odst. 1 písm. c), § 314p trestního řádu), ale rovnou sám rozhodne. Pokud předseda senátu nerozhodne podle výše uvedených možností, nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Průběh veřejného zasedání zůstal obsahově totožný se současným § 314q trestního řádu s tím rozdílem, že soud se nově výslovně zeptá obviněného, zda s dohodou souhlasí. Jde tedy o výslovné zakotvení práva obviněného souhlas s dohodou odvolat, což bylo zatím konkludentně dovozováno ze smyslu

[340] Současně upravené v § 175a, § 175b trestního řádu, umístěné v části druhé *přípravné řízení* v hlavě desáté *zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení*.
[341] V současném trestním řádu úprava zpětvzetí návrhu dohody v § 314o odst. 5.

a podstaty institutu dohody založené na dobrovolnosti. Úprava rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody je obsahově skoro totožná se současným § 314r trestního řádu, akorát došlo k vylepšení již výše zmíněných nesrovnalostí. Důvody k neschválení dohody byly jazykově vylepšeny, nově jde tedy o nesprávnost z hlediska souladu se skutkovým stavem a nepřiměřenost z hlediska druhu a výše navrženého trestu. Také je výslovně uvedeno, že soud dohodu neschválí, pokud v řízení před soudem vyjde najevo, že státní zástupce nebo obviněný nesouhlasí s jejím schválením. Do současného znění § 314s trestního řádu je nově přidáno, že pokud je věc vrácena do přípravného řízení, v dalším řízení se ke sjednané dohodě včetně prohlášení o vině obviněným nepřihlíží. Ledaže obviněný požádá, aby takové prohlášení bylo posouzeno jako prohlášení viny podle obsahu současného § 206c trestního řádu.

Větší změnou v návrhu nového trestního řádu je absence úpravy předběžného projednání obžaloby, a tím i možnosti navrhnout předběžné projednání z důvodu sjednání dohody o vině a trestu (současné § 186 písm. g), § 187 odst. 4 trestního řádu). Jak je uvedeno výše, nově nepůjde ani nařídit předběžné projednání návrhu na schválení dohody z důvodu nepříslušnosti soudu, postoupení věci, zastavení či přerušení trestního stíhání a podobně. Jazykově došlo také k lehké změně v úpravě nároku poškozeného. V současné úpravě je nárok poškozeného výslovně rozepsán jako nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo nárok vydání bezdůvodného obohacení (např. § 245 odst. 1, § 175a odst. 5 trestního řádu), nově se jedná o majetkový nárok poškozeného. Bohuslav ještě poznamenává, že odvolací důvody proti dohodě o vině a trestu by bylo dobré rozšířit o závažné procesní vady. Například pokud není naplněna podmínka nutné obhajoby nebo rozhodoval věcně nepříslušný soud.[342]

Dle Ščerby je významné zamyslet se nad tím, v jakých stádiích lze prohlášení viny učinit. Vytyčuje dvě hlediska k posouzení časového okamžiku, a to hledisko přípustnosti a účelnosti. Uvádí judikát Nejvyššího soudu, kde je řečeno, že vina může být prohlášena neomezeně v průběhu hlavního líčení, poněvadž trestní řád tento úkon neomezuje žádným časovým okamžikem.[343] Na druhou stranu Nejvyšší soud judikoval i názor, že instituty dohody o vině a trestu a prohlášení viny nemohou být využity po zahájení dokazování v hlavním líčení.[344] Ščerba se domnívá, že zastánci názoru vysloveném v druhém usnesení Nejvyššího soudu vychází ze systematiky trestního řádu, kde jsou tyto instituty upraveny v oddílu *začátek hlavního líčení*. Souhlasím s jeho závěrem, že takový argument není dostatečný a vzhledem k tomu, že trestní řád

[342] BOHUSLAV, L. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsensuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-452023-115983.html>.

[343] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.04.2021, sp. zn. 8 Tdo 258/2021.

[344] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2022, sp. zn. 5 Tz 32/2022.

nejzazší okamžik výslovně nestanoví, tak to zkrátka omezeno není. Dohoda o vině a trestu i prohlášení viny mají sloužit k urychlení a zjednodušení trestního řízení, a pokud to poměříme s kritériem účelnosti, tak „*čím dříve jsou tyto instituty využity, tím výrazněji je naplňován jejich účel*“.[345] Na druhou stranu to nemusí nutně znamenat ztrátu významu těchto institutů v pozdějších fázích řízení. Pro orgány činné v trestním řízení může uplatnění dohody či prohlášení viny později v řízení stále znamenat přínos, jelikož pořád může odpadnout velká část dokazování. Také se tím citelně zužuje odvolací právo a i přezkum odvolacím soudem, čímž se tedy zjednoduší opravné řízení.[346]

Protiargumentem může být obava z možného zneužívání neurčitého časového okamžiku ze strany obžalovaných, již by oddalovali využití těchto institutů, dokud si neuvědomí svou nevýhodnou pozici po provedeném dokazování. Ščerba shrnuje, že dostatečnou pojistkou proti takovému počínání je možnost neuzavření dohody o vině a trestu ze strany státního zástupce a možnost nepřijetí prohlášení viny soudem. Ščerba uvádí, že „*je zcela legitimní vázat míru zvýhodnění trestu pro obžalovaného právě na to, v jaké fázi trestního řízení jsou tyto instituty využity*“.[347] A pokud obžalovaný bude s dohodou či prohlášením otálet, jednoduše nebude tolik zvýhodněn při stanovení trestu. Zamyšlení nad nejzazším momentem, ve který je ještě možné uzavřít dohodu či učinit prohlášení viny, uzavírá tím, že zde není *a priori* žádná překážka, jež by vylučovala tyto instituty v pozdějších fázích soudního řízení, ať už z hlediska přípustnosti anebo z hlediska účelnosti.[348]

Ščerba se dále zabývá určením nejranějšího momentu, kdy lze navrhnout sjednání dohody o vině a trestu nebo kdy může obviněný prohlásit vinu. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství nabádá státní zástupce, aby uzavírali dohody nejlépe bezprostředně po zahájení trestního stíhání pod příslibem mírnějšího trestu. To tedy opět naráží na zásadu materiální pravdy, jelikož je diskutabilní, zda je naplněna již po fázi prověřování. Zda jsou před zahájením stíhání zjištěné takové skutečnosti potvrzující doznání obviněného. Současný trestní řád i návrh nového zákona však výslovně uvádí, že dohoda o vině a trestu může být sjednána, až pokud doznání obviněného potvrdí skutečnosti zjištěné z vyšetřování.[349] Ščerba souhlasí s textací

[345] ŠČERBA, F. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsensuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-452023-115983.html>.

[346] Tamtéž.

[347] Tamtéž.

[348] Tamtéž.

[349] Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu. Nejvyšší státní zastupitelství. [online], publikováno dne 27.01.2023, [cit. dne 22.8.2023], str. 10, 11. Dostupné zde: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/03/1-SL-111-2022.pdf>.

zákona a uvádí, že návrh na uzavření dohody je jen další způsob, jak postavit obviněného před soud, proto by státní zástupce měl dohodu uzavírat, až pokud bude důkazní situace stejně přesvědčivá, jako za které by byl ochoten podat obžalobu.[350]

5.3. Trestní příkaz v návrhu nového trestního řádu

Trestní příkaz je v navrhované rekodifikaci trestního práva procesního upraven v hlavě čtvrté *Trestní příkaz* části páté *zvláštní způsoby řízení*. Hned na úvod je zde definována nová podmínka aplikace příkazu, tedy že samosoudce musí rozhodovat o přečinu. Dle § 14 odst. 2 trestního zákoníku jde o nedbalostní trestné činy bez omezení a o trestné činy úmyslné, za jež hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Nyní máme okruh trestných činů, jejichž projednání lze pravomocně ukončit příkazem vymezen skrze pravomoc samosoudce. Samosoudce je oprávněn rozhodovat o těch trestných činech, za které hrozí zákonem stanovený trest odnětí svobody do pěti let (§ 314a odst. 1 trestního řádu). Další změnou je rozšíření výčtu trestů, které lze trestním příkazem uložit, o ochranné léčení konané ambulantní formou. Poslední navrhovanou změnou je prodloužení lhůty k podání odporu z osmi na patnáct dnů. Dle mého názoru nebylo toto prodloužení úplně nutné vzhledem ke skutečnosti, že obviněný nemusí odpor odůvodňovat.

5.4. Odklony v návrhu nového trestního řádu

5.4.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání v návrhu nového trestního řádu

Podmíněné zastavení trestního stíhání je v návrhu nového trestního řádu umístěno do části páté nesoucí název *zvláštní způsoby řízení,* a to hned do hlavy první. Takové zařazení je odpovídající charakteru tohoto institutu jakožto nejstaršímu a v praxi nejvíce užívanému odklonu v ČR. První je zde zmíněna součinnost úředníka Probační a mediační služby, pokud má orgán činný v trestním řízení za to, že pro účely odklonu je vhodné provést úkony mediace. Osobně jsem ráda, že nový trestní řád klade důraz na mediaci a umísťuje ji v části zvláštních způsobů řízení hned do prvního paragrafu. Myslím, že to vyjadřuje celkový náklon k restorativní justici, k jejímž principům patří urovnání narušeného vztahu mezi obviněným a poškozeným, k čemuž je mediace perfektní nástroj. Úředník zprostředkuje komunikaci a je zde tak větší šance pro poškozeného dosáhnout nápravy křivdy a pro obviněného dostat odpuštění. Je to výhodné i z hlediska lepšího vyjednání náhrady újmy pro poškozeného.

[350] ŠČERBA, F. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsensuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-452023-115983.html>.

Po mediaci jsou uvedeny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání. Základní zákonné předpoklady jsou v nově navrhované právní úpravě stejné jako v současném ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu. Jedinou změnou je zahrnutí nákladů poškozeného vynaložených na uplatnění jeho práv v trestním řízení do povinné kompenzace ze strany obviněného. Asperační varianta je však v návrhu značně rozšířena o tzv. „quasi" tresty. Zůstává zde možnost uložit obviněnému závazek zdržet se určité činnosti („quasi" trest zákazu činnosti) a povinnost obviněného složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti („quasi" peněžitý trest). Nově je ze závazku obviněného zdržet se určité činnosti vyčleněn závazek zdržení se držení, chovu a péče o zvířata („quasi" trest zákazu držení a chovu zvířat). Tato koncepce lépe odpovídá systému trestů v trestním zákoníku (§ 52), kde je zákaz chovu zvířat uveden jako samostatný druh trestu. Poslední novou možností je závazek obviněného vykonat ve zkušební době bezplatně a ve volném čase společensky prospěšnou činnost, jež bude spočívat ve vykonání práce ve prospěch obce, státních nebo jiných veřejně prospěšných institucí („quasi" trest obecně prospěšných prací). Tyto práce budou vykonány za podmínek po dohodě s Probační a mediační službou v rozsahu nejvýše 150 hodin.

Ščerba uvádí, že dříve bylo podmíněné zastavení trestního stíhání spíše ekvivalentem podmíněného odsouzení, jelikož zde byla stanovena jen zkušební doba bez sankcí. Zmíněné „quasi" sankce však v asperační variantě způsobují to, že odklony se více stávají sankčními opatřeními a vyrovnávají se tak trestům, což je dle jeho názoru cesta správným směrem.[351]

V odstavci třetím navrhovaného ustanovení o podmínkách podmíněného zastavení trestního stíhání je nově výslovně stanovena možnost obviněného vzít souhlas s odklonem zpět až do doby, než předseda senátu soudu prvního stupně rozhodne o tomto odklonu. Tento postup je dnes dovozován praxí, lze ovšem hodnotit velmi kladně, že se zákonodárce rozhodl to v novém trestním řádu postavit najisto (viz bod 3.3.1. *Základní zákonné předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání*).

Úprava procesu rozhodování a obsahu rozhodnutí zůstala velmi podobná. Nově byla doplněna o nové možnosti při aplikaci asperační varianty odklonu. V této souvislosti je změnou úprava zkušební doby, kde má být nově vypuštěna věta, že „*Zkušební doba může být stanovena delší, než je doba, po kterou se obviněný zavázal zdržet se určité činnosti podle odstavce 2 písm. a).*" Nově je také dána možnost při rozhodování o přiměřených povinnostech či omezení uložit obviněnému, jenž se zavázal zdržet se řízení motorových vozidel, aby podstoupil vhodný

[351] ŠČERBA, F. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsenzuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>

terapeutický program pro řidiče. O tomto Šámal, Říha a Strya uvádějí, že by mělo jít o program zajišťovaný Ministerstvem dopravy, jenž by byl určen zejména pro recidivující řidiče. Možností by bylo stanovit absolvování programu jako podmínku nezbytnou pro budoucí opětovné nabytí řidičského oprávnění či upuštění od zbytku výkonu závazku.[352] Tímto směrem se nově navrhovaná úprava nevydává, nicméně podstoupení tohoto programu je okolnost, jež se může zohlednit při rozhodování o upuštění od plnění zbytku závazku. Myslím, že možnost uložení tohoto programu jako přiměřenou povinnost obviněnému je dobrý začátek k ověření fungování programu v praxi. Další novotou je možnost elektronické kontroly plnění uložených přiměřených povinností a omezení skrze elektronický náramek. Maximální doba této kontroly nebyla ještě definitivně rozhodnuta, zatím zde jsou možnosti jednoho roku nebo dvou let.

Podmínky pro upuštění od plnění zbytku závazku obviněného dle současného § 308a odst. 5 trestního řádu zůstávají stejné, kromě nové možnosti zohlednění podstoupení terapeutického programu pro řidiče. Nově je však v návrhu upravena situace, když obviněný není schopen závazek splnit nebo alespoň ne v celém rozsahu anebo stanoveném čase, a to v důsledku podstatné změny okolností nebo jiného vážného důvodu. Předsedovi senátu (státnímu zástupci) je dána pravomoc rozhodnout o upuštění od plnění závazku obviněného zdržet se určité činnosti či jeho zbytku. Dále má možnost rozhodnout o změně závazku nebo o jeho náhradě jiným závazkem, dohledem nebo přiměřeným omezením či povinností anebo i prodloužit zkušební dobu. Není tím ovšem dotčena povinnost obviněného nahradit škodu poškozenému. Představuji si, že toto ustanovení míří například na situaci, kdy se obviněný zaváže vykonat společensky prospěšnou činnost, při jejímž výběru je přihlíženo k jeho zdravotnímu stavu, a v průběhu trvání tohoto závazku závažně onemocní a nemůže již nadále činnost vykonávat.

Poslední novinkou je rozšíření možných opatření, jež lze obviněnému uložit v případě, že se neosvědčil, ale současně předseda senátu (státní zástupce) nechá podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti (současný § 308 odst. 3 trestního řádu). V návrhu jsou možnosti rozšířeny o stanovení obviněnému povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče (pokud jde o obviněného se závazkem zdržet se řízení motorových vozidel), rozhodnout o výkonu elektronické kontroly prostřednictvím elektronického náramku, dále přijmout či prodloužit závazek obviněného zdržet se chovu zvířat, vykonat společensky prospěšnou činnost či uhradit peněžitou částku určenou státu na pomoc obětem trestné činnosti.

Nutno podotknout, že úprava podmíněného zastavení trestního stíhání není v návrhu nového trestního řádu nijak radikálně měněna. To je dáno zejména zákonem č. 220/2021 Sb.,

[352] ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi – 2. část.* Trestněprávní revue, 2019, č. 10, str. 206.

jenž novelizoval (nejenom) tento odklon způsobem, že si „vypůjčil“ paragrafy z připravované rekodifikace trestního řádu.

5.4.2. Podmíněné odložení návrhu na potrestání v návrhu nového trestního řádu

Tento odklon, stejně jako úpravu návrhu na potrestání, rekodifikace trestního řádu neobsahuje. Nově bude možné po konání zkráceného přípravného řízení podat obžalobu bez odůvodnění.

5.4.3. Narovnání v návrhu nového trestního řádu

Narovnání je v návrhu nového trestního řádu zařazeno hned za podmíněné zastavení trestního stíhání v části páté v hlavě druhé. Současný § 310a trestního řádu omezující okruh osob, jež mají pro účely narovnání práva poškozeného, je v návrhu uveden jako první odstavec v obecných ustanoveních. Hned poté následuje zákaz přihlížet k prohlášení o spáchaném skutku v dalším řízení, pokud ke schválení narovnání nakonec nedojde.

Zákonné předpoklady zůstávají neměnné kromě podmínky náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení, jejichž vypořádání je v nové úpravě více specifikováno. Obviněný musí nahradit škodu poškozenému před schválením narovnání ve výši alespoň 30 % z celkové škody a zbytek musí uhradit ve splátkách později. I zde jsou do náhrady škody zahrnuty náklady na uplatnění nároku poškozeného. Trochu větší změnou je zrušení obligatorní povinnosti obviněného uhradit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. V nové úpravě je to koncipováno jako fakultativní možnost, pokud to odůvodňuje povaha a závažnost přečinu, okolnosti spáchání či poměry obviněného. Dle Ščerby se tím odstraňuje největší nedostatek narovnání, jenž někteří vnímali negativně jako „vykoupení se“ z trestné činnosti.[353] Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání i zde je výslovně formulované zpětvzetí souhlasu s narovnáním ze strany obviněného i poškozeného. Větším zásahem je vypuštění celého současného § 310 trestního řádu, kde je stanovena povinnost orgánům činným v trestním řízení vyslechnout obviněného i poškozeného a speciálně je znovu poučit o jejich právech. Důvodová zpráva argumentuje absencí takové povinnosti v zahraničí a dále tím, že jde o jednu z překážek pro častější využívání tohoto institutu v praxi. Také doplňuje, že informace, kvůli kterým má výslech probíhat, jsou zjistitelné z trestního spisu.[354] V návrhu je

[353] ŠČERBA, F. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsenzuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>

[354] Důvodová zpráva k návrhu nového trestního řádu, str. 179 [online], [cit. dne 22.8.2023]. Dostupné zde: <https://rekodifikacnictvrtky.cz>.

omezeno oprávnění poškozeného podat stížnost pro usnesení o schválení narovnání pouze na případy, kdy rozhodnutí není v souladu s uzavřenou dohodou o narovnání.

Dle Říhy je v nové úpravě vidět snaha o posílení práv poškozeného, jelikož rozhodnutí o schválení narovnání a dohody o vině a trestu má být exekučním titulem. Což je důležité v situacích, kdy není škoda plně nahrazena před pravomocným rozhodnutím soudu. Poškozený by se tak musel obrátit na civilní soud, kde by o tom opět muselo proběhnout soudní řízení. Síla exekučního titulu spočívá v možnosti poškozeného urychleně se domoci svých práv, jelikož může přeskočit fázi nalézacího řízení přímo k exekučnímu výkonu.[355]

5.4.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého v návrhu nového trestního řádu

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého je speciálním odklonem pro mladistvé obviněné, a je proto upraven v ZSVM. Kvůli této skutečnosti není tolik co napsat, jelikož tento odklon je převážně upraven v jiném zákoně, než kterým se zabývá tato část diplomové práce. Přeci si jen dovolím pár poznámek. První se týká nepřípustnosti trestního stíhání (současný § 11 trestního řádu), kde návrh výslovně uvádí i odstoupení od trestního stíhání mladistvého jako překážku *rei iudicatae*. Další poznatek je ohledně mimořádných opravných prostředků, kdy v ustanovení o přípustnosti obnovy řízení je v rekodifikaci výslovně uvedeno, že obnova je přípustná, pokud skončilo stíhání pravomocným usnesením o odstoupení od trestního stíhání podle ZSVM.[356] V současné právní úpravě je přípustnost obnovy dovozována z toho, že usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého obsahuje i výrok o zastavení trestního stíhání. To samé se týká i dovolání (současný § 265a trestního řádu), kdy je výslovně přípustné proti pravomocným rozhodnutím soudů druhého stupně ve věci samé, jímž se nově myslí i odstoupení od trestního stíhání.[357] Tímto by tedy měly být najisto vyřešeny teoretické spory uvedené v bodu 4.4.4. *Odstoupení od trestního stíhání mladistvého a opravné prostředky.*

---

[355] ŘÍHA, J. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: zvláštní způsoby řízení – odklony a konsenzuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>; Důvodová zpráva str. 178.

[356] Dále je obnova přípustná, pokud skončilo trestní stíhání pravomocným rozsudkem, trestním příkazem, usnesením o zastavení trestního stíhání, usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání, usnesením o schválení narovnání či usnesením o postoupení věci jinému orgánu. Ve zbytku je úprava shodná jako současný § 277 trestního řádu.

[357] Dále je dovolání přípustné proti rozsudku odsuzujícímu či zprošťujícímu, proti usnesení o zastavení trestního stíhání, o postoupení věci jinému orgánu, usnesení, jímž bylo uloženo ochranné opatření, usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání a proti rozhodnutí, jímž byl odmítnut nebo zamítnut řádný opravný prostředek proti předchozímu.

Závěr

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí v českém právním prostředí. Cílem této práce byla analýza právní úpravy konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí v České republice, upozornění na aplikační problémy a zhodnocení jejich funkčnosti na základě statistických dat. Trestní právo mě vždy velmi zajímalo a tato oblast trestního procesu je natolik specifická, že jsem se o ní chtěla dozvědět více. Tyto instituty jsou dle mého názoru pozoruhodné z hlediska silného potenciálu, jenž v sobě sice skrývají, avšak v praxi ho dostatečně nenaplňují. Také shledávám jako zajímavé jejich působení na kontinentální půdě vzhledem k jejich angloamerickému původu (zejména u dohody o vině a trestu). Jedná se o velmi odlišné právní kultury, jejichž trestní justice funguje na rozdílných zásadách. Proto je implementace zahraničních institutů vždy ošemetná, a do jisté míry zákonitě narušuje základní pilíře naší právní úpravy. Tyto převzaté instituty jsou zpravidla vystavěny na zásadách opozičních k českým principům. Mohou však u nás fungovat, pokud se stanou pouze výjimkou ze základních zásad českého trestního práva procesního. I tak ale inspirací v zahraničí stále více přikláníme naše české, původem inkviziční kontinentální, řízení k adversárnímu procesu zemí angloamerické právní kultury. Toto vzájemné ovlivňování a prolínání prvků obou kultur je zřejmě nevyhnutelnou součástí globalizace a doufám, že oba systémy se budou tímto posouvat k nadmístnímu ideálu, jímž je spravedlivý proces. V první části diplomové práce se touto problematikou zabývám, a to se zřetelem k vývoji inkvizičního a adversárního procesu, jejich odlišujícím prvkům, a s důrazem na vliv prolínání prvků těchto procesů na základní zásady. V této souvislosti poprvé přibližuji i novelu č. 333/2020 Sb., jež české trestní řízení opět více přiklonila k angloamerickému modelu.[358]

Jednotlivé instituty v práci postupně rozebírám následujícím způsobem. Vždy se stručně zabývám jejich původem, zákonnými předpoklady, průběhem řízení, ve kterém jsou aplikovány, a nakonec jejich využitý či nevyužitý potenciál demonstruji na datech z aplikační praxe. Do části druhé této práce jsem umístila dohodu o vině a trestu, prohlášení viny, označení skutečností za nesporné a trestní příkaz. Všem těmto institutům je společné, že je nezařazuji mezi odklony a také že jejich převažujícím účelem je zrychlení a zefektivnění trestního řízení. K jejich zavádění do českého právního řádu tedy docházelo v rámci snahy o racionalizaci trestní justice.

Začínám s dohodou o vině a trestu, jelikož ta svým ryzím angloamerickým původem vhodně navazuje na část první diplomové práce zabývající se odlišnostmi právních kultur. Podstata tohoto institutu, tedy charakter *dohody*, je pro kulturu *common law* příznačný,

[358] Blíže kapitola 1.2. *Prolínání prvků inkvizičního a adversárního modelu*.

jelikož tam je trestní právo chápáno spíše soukromoprávně. Z tohoto důvodu se i krátce zastavím u právní úpravy dohody o vině a trestu v USA a Británii.[359] Střet dohody o vině a trestu se základními zásadami českého trestního řízení je i jedním z důvodů jejích aplikačních problémů, a proto není v praxi dostatečně využívána. Problematickou se jeví i její časová a administrativní náročnost. Ze statistických dat jsem zjistila, že k nárůstu využívání dohody o vině a trestu v praxi dochází postupně od roku 2020. Toto patrně způsobuje nedávná novela trestního řádu, zákon č. 333/2020 Sb., jež zatraktivnila dohodu tím, že zrušila nutnou obhajobu k jejímu sjednávání, zavedla možnost uzavřít dohodu i v řízení o zvlášť závažných zločinech a také nově i v řízení před soudem.[360] Uvidíme časem, jak si na její užívání praxe zvykne, ale data již dnes ukazují, že je to na dobré cestě.

Další kapitoly se věnují prohlášení viny a nesporným skutečnostem, za jejichž existenci může rovněž novela č. 333/2020 Sb. Cílem zákonodárce bylo zrychlit řízení a více zapojit strany do procesu, zejména ze začátku řízení. Domnívám se, že toto se setkalo s úspěchem, jelikož hned při obdržení obžaloby je obviněný vyzván, aby se k ní vyjádřil, případně uzavřel dohodu o vině a trestu, nebo prohlásil vinu, anebo alespoň označil skutečnosti za nesporné. Taková prohlášení výrazně usnadní dokazování a celý proces tak dospěje rychleji ke svému cíli. Ani zde se však nelze vyhnout aplikačním problémům, mezi které patří zejména přesunutí těžiště dokazování do přípravného líčení či nerovnost mezi obviněnými prohlašujícími vinu a mezi těmi, již takové prohlášení neučiní. Spornou se dále jeví i možnost obviněného a státního zástupce odvolat svoje prohlášení o nesporných skutečnostech, neboť na rozdíl od prohlášení viny, u nesporných skutečností výslovná úprava chybí. Podobnou nejasností je i právo soudu odvolat svůj „souhlas“ s nespornými skutečnostmi. Osobně souhlasím s výkladem Nejvyššího soudu, že prohlášení viny ani označení skutečností za nesporné by strany neměly být oprávněny odvolat. Rozdílně však uvažuji o oprávnění soudu tato jednou přijatá prohlášení zpětně nepřijmout. Koneckonců je to právě soud, jenž má konečnou procesní odpovědnost za rozhodnutí ve věci samé.[361]

Na konci druhé části se ještě krátce zastavím u trestního příkazu. Mezi konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí ho zařazuji, poněvadž spatřuji souhlas obviněného s takovým postupem tím, že nepodá proti příkazu odpor. Z toho lze usuzovat, že je s výsledkem řízení zřejmě srozuměn a konkludentně s ním souhlasí. Myslím si, že pro komplexnost této práce je dobré ukázat statistická data týkající se trestního příkazu, jelikož s ním je vyřízena většina

[359] Viz kapitola 2.1. *Dohoda o vině a trestu*, zejména bod 2.1.1. *Stručný vývoj dohody o vině a trestu a zahraniční srovnání.*

[360] Blíže bod 2.1.5. *Analýza statistických údajů u dohody o vině a trestu*.

[361] Podrobněji bod 2.2.3. *Aplikační problémy prohlášení viny* a bod 2.3.3. *Aplikační problémy nesporných skutečností.*

trestních věcí. Konkrétně u fyzických osob je to lehce pod 50 % všech případů ukončených trestním příkazem za posledních šest let. U právnických osob lze pozorovat lehký pokles z průměrných 20 % v letech 2017 až 2020 dokonce na 10 % v roce 2022. Domnívám se, že důvodem může být narůstající tendence uzavíraných dohod u právnických osob, jež je od poslední novely ještě markantnější než u osob fyzických.[362]

V části třetí se zabývám odklony, a s tím spojeným konceptem restorativní justice. Na rozdíl od represivní justice, jejímž hlavním účelem je potrestání pachatele, klade restorativní justice důraz na uspokojení nároku poškozeného, nápravu obviněného a na narovnání narušeného vztahu mezi těmito dvěma subjekty. Právě odklony jsou vhodným nástrojem restorativní justice a jejich hlavní smysl tak spočívá v obnově narušených mezilidských vztahů. I když se zákonodárce snaží spíše o racionalizaci trestní justice, neměla by tato snaha převážit nad restorativní funkcí odklonů. V úvodu se zamýšlím nad významem pojmu *odklon*, což není nic jednoduchého vzhledem ke skutečnosti, že v teorii na to existují různé názory. Já zastávám názor užšího vymezení odklonů a zařazuji sem podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, narovnání (odložení věci při schválení narovnání) a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Domnívám se, že pouze tyto čtyři instituty lze označit za tradiční odklony, jež spojují stejné znaky a vykazují tedy jednotnou charakteristiku. Dle mého názoru není nutné se sem za každou cenu snažit začlenit i dohodu o vině a trestu a trestní příkaz. Tyto dva instituty vykazují příliš mnoho odlišností a myslím, že jejich společné označení s odklony jako konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí je terminologicky výstižné, a tedy více než dostačující. Na rozdíl od odklonů je jejich hlavním smyslem řízení zrychlit na úkor restorativních principů. Toto je zejména patrné u trestního příkazu, při němž je nulová součinnost ze strany poškozeného, jenž nemá ani možnost podat odpor či výsledek řízení jakkoliv ovlivnit. U dohody o vině a trestu sice poškozený také nemá žádné slovo, ale alespoň je státní zástupce povinen dbát jeho zájmů. Stěžejní odlišností je rovněž odsuzující povaha dohody o vině a trestu a trestního příkazu, kdy o vině je rozhodnuto meritorně, a to pouze soudem.[363]

U podmíněného zastavení trestního stíhání se zaměřuji i na jeho asperační variantu, která od roku 2012 tento institut pro praxi velmi zatraktivnila. Dále se zabývám novelou č. 220/2021 Sb., jež pomohla odstranit mnoho nedostatků vypozorovaných teoretiky i aplikační praxí. Například jde o započítání doby odnětí oprávnění k činnosti do doby, po kterou se obviněný zavázal zdržet se takové činnosti, nebo lze po polovině doby i upustit od zbytku závazku zdržet

[362] Viz kapitola 2.4. *Trestní příkaz*, zejména bod 2.4.2. *Aplikační problémy trestního příkazu a analýza statistických údajů.*
[363] Blíže kapitola 3.1. *Význam pojmu odklon* a kapitola 3.2. *Zařazení trestního příkazu a dohody o vině a trestu*.

se určité činnosti. Na statistických datech je možno vidět od roku 2021 u fyzických i právnických osob lehký pokles využívání podmíněného zastavení v jeho základní variantě, a naopak nárůst v jeho variantě zpřísněné.[364]

Dále se stručně věnuji zkrácenému přípravnému řízení jakožto úvodu pro odklon podmíněného odložení návrhu na potrestání. Jedná se *de facto* o podmíněné zastavení trestního stíhání aplikovatelné v přípravném řízení konaném zkrácenou formou. Proto se zaměřuji spíše na specifika tohoto institutu, kterými jsou kupříkladu výlučná pravomoc státního zástupce o aplikaci odklonu rozhodovat či absence zákonné podmínky použití odklonu pouze v řízení o přečinu. Lze zde pozorovat stejný trend jako u podmíněného zastavení trestního stíhání u fyzických osob, kdy poslední dva roky dochází k poklesu jeho aplikace v základní podobě a k nárůstu využití jeho asperační varianty. U právnických osob byla za posledních šest let uplatněna pouze základní podoba tohoto odklonu, a to jen v jednotkách případů.[365]

Narovnání je zajímavé z toho hlediska, že se jedná o prototyp institutu restorativní justice. Podstatou je dohoda o narovnání mezi obviněným a poškozeným, s čímž musí poškozený výslovně souhlasit. Obviněný musí poškozenému nahradit škodu, kterou mu trestným činem způsobil a musí složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Největší potenciál má tento institut v situacích, kdy porušený soukromý zájem převažuje nad dotčeným zájmem veřejným. Například pokud jde o trestný čin spáchaný vůči rodinnému příslušníku, kde bude zájem na obnovení dobrých vztahů největší. Narovnání je však poměrně časově náročné, a v praxi tudíž velmi nepopulární. Ročně je dohoda o narovnání uzavírána jen v setinách procent.[366]

Odstoupení od trestního stíhání mladistvých je specifický odklon, neboť je upraven v jiném zákoně než ostatní a může se aplikovat v řízení pouze proti mladistvému obviněnému. I tento institut je však praxí využíván jen sporadicky, když ročně nepřekročí půl procenta z celkového počtu stíhaných mladistvých osob. Je to dáno zejména jeho zaměnitelností s jednodušším podmíněným zastavením trestního stíhání, jež je aplikačně jednodušší.[367]

V části čtvrté se zaměřuji na možnost podání opravných prostředků u konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí. Jedná se o zajímavou oblast, jejíž úprava není jednotně přijímána bez kritiky. Různé názory panují například na omezené odvolací právo u dohody

[364] Viz bod 3.3.4. *Aplikační problémy podmíněného zastavení trestního stíhání a analýza statistických údajů.*
[365] Podrobněji bod 3.4.4. *Aplikační problémy podmíněného odložení návrhu na potrestání a analýza statistických údajů.*
[366] Blíže bod 3.6.3. *Aplikační problémy narovnání a analýza statistických údajů.*
[367] Podrobněji bod 3.7.4. *Aplikační problémy odstoupení od trestního stíhání mladistvého a analýza statistických údajů.*

o vině a trestu, nemožnost odvolání u prohlášení viny či zákonem výslovně neupravenou možnost podat odvolání u nesporných skutečností.[368]

V poslední části analyzuji návrh nového trestního řádu, jenž byl sestaven rekodifikační komisí v paragrafovém znění na podzim roku 2022. Nově navrhovaná úprava řeší nedostatky v současném v trestním řádu, na které upozorňovala teorie i praxe. U dohody o vině a trestu, prohlášení viny a označení skutečností za nesporné nedochází k výrazným změnám, poněvadž novela č. 333/2020 Sb. převzala svou úpravu právě z návrhu trestního řádu. Větší změnou je například nemožnost konání předběžného projednání z důvodu uzavření dohody o vině a trestu, vyjádření zúčastněné osoby při upuštění od dokazování skutečností rozhodných pro uložení ochranného opatření či absence úplného zákazu podat odvolání proti skutečnostem uvedeným v prohlášení viny.[369] U odklonů je novinkou zrušení podmíněného odložení návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení, jež bude nově končit podáním obžaloby bez odůvodnění.[370] U narovnání bude nově zrušena povinnost obviněného obligatorně složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, což lze určitě považovat za krok správným směrem vzhledem ke kritickým ohlasům. Někteří autoři to nazývají jako „vykoupení obviněného“ z trestné činnosti a je to vnímáno spíše jako nedostatek i vzhledem k určité nezbytné solventnosti obviněného.[371] Větší změnou je u podmíněného zastavení trestního stíhání přidání tzv. *quasi* trestů u asperační varianty. Nově je přidán *quasi* trest zákazu držení a chovu zvířat a *quasi* trest obecně prospěšných prací.[372]

Domnívám se, že vytyčený cíl byl naplněn, když poněkud komplexním rozborem právní úpravy bylo upozorněno na její nedostatky, a s tímto související aplikační problémy. Práce tak může sloužit pro utvoření představy o fungování konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí v České republice v praxi, což vhodně dokreslují zpracovaná statistická data.

[368] Viz kapitola 4.1. *Dohoda o vině a trestu a opravné prostředky*, kapitola 4.2. *Prohlášení viny a opravné prostředky* a kapitola 4.3. *Nesporné skutečnosti a opravné prostředky*

[369] Blíže kapitola 5.2. *Dohoda o vině a trestu, prohlášení viny a nesporné skutečnosti v návrhu nového trestního řádu.*

[370] Viz bod 5.5.2. *Podmíněné odložení návrhu na potrestání v návrhu nového trestního řádu*.

[371] Podrobněji bod 5.5.3. *Narovnání v návrhu nového trestního řádu*.

[372] Blíže bod 5.5.1. *Podmíněné zastavení trestního stíhání v návrhu nového trestního řádu*.

Seznam použitých zkratek

trestní řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

ZTOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

EÚLP – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

novela č. 333/2020 Sb. – zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

USA – Spojené státy americké

Británie – Anglie a Wales

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob……...……34
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 2 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob……...37
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 3 – Trestní příkaz u fyzických osob…….52
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 4 – Trestní příkaz u právnických osob…….…...….53
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 5 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob……...67
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 6 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob……...69
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 7 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u fyzických osob……75
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 8 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u právnických osob……76
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 9 – Narovnání u fyzických osob…….84
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 10 – Narovnání u právnických osob……86
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 11 – Odstoupení od trestního stíhání mladistvých……..93
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka č. 12 – Dohoda o vině a trestu a míra podaných odvolání……...96
Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti

Seznam použitých zdrojů

Monografie, komentáře a další publikace

BROWN, D. K.; TURNER, J. I. a WEISSER, B. *The Oxford handbook of criminal process*. New York: Oxford Univesity Press, 2019. ISBN 9780190659837.

DELMAS-MARTY, M. a SPENCER, J. R. *European criminal procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 0-521-67848-X.

DRAŠTÍK, A. a FENYK, J. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

DVOŘÁK, J. a MACKOVÁ, A. *Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám*. Praha: Všehrd, 2018. ISBN 978-80-85305-53-1.

FRYŠTÁK, M; HRUŠÁKOVÁ, M; VALDHANS, J (eds.). *Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: MUNI, 2017. ISBN 978-80-210-8561-9.

HALL, D. (Daniel E.). *Criminal law and procedure*. Seventh edition. Stamford, CT: Cengage Learning, 2015. ISBN 978-1-285-44881-7.

ISRAEL, J. H. a LAFAVE, W. R. *Criminal procedure: constitutional limitations in a nutshell*. Third edition. St. Paul: West Publishing Company, 1980. ISBN 0-8299-2107-9.

JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*, Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-155-7.

KRABEC, Z. (ed.) *Restorativní justice.* Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: KUFR, 2003. ISBN 80-7338-021-8.

MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-387-2.

SCHULTZ, D. A. a VILE, J. R. *The encyclopedia of civil liberties in America*. London: Routledge, 2005. ISBN 1-78034-121-0.

ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, PÚRY, RIZMAN, *Trestní řád, komentář*, 2. vydání, 1995, C. H. Beck/Sevt. ISBN 9788071790419.

ŠÁMAL, P. MUSIL, J. KUCHTA, J. a kol.: *Trestní právo procesní*, 4. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9.

ŠČERBA, F. a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-30-4.

TIBITANZLOVÁ, A. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-319-3.

ZÁHORA, J. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-76-2.

ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-245-2.

Odborné články

HELM, R. K. *Conviction by Consent? Vulnerability, Autonomy and Conviction by Guilty Plea*. Journal of criminal law (Hertford). 2019, roč. 83, č. 2, str. 161-172. ISSN 0022-0183. [online]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018318822223>.

JELÍNEK, J. *Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související.* Bulletin advokacie, 2012, č. 10.

KOCINA, J. *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám*. Advokátní deník [online], publikováno 13.5.2022 [cit. 11.8.2023]. Dostupné z: WWW: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/13/60921/>.

KOCINA, J. *Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu.* Bulletin advokacie, 2020, č. 11. str. 17-19.

KRISTKOVÁ, A. *Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti.* Časopis pro právní vědu a praxi. 2013, č. 3.

MARXOVÁ, V. *Trestní příkaz aneb rychlost trestního řízení na úkor naplnění jeho účelu*. Právní prostor [online], publikováno 6.5.2022 [cit. 19.8.2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-prikaz-aneb-rychlost-trestniho-rizeni-na-ukor-naplneni-jeho-ucelu>.

MULÁK, J. *Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení.* Paneurópské právnické listy. 2020 č. 1. [online], [cit. dne 22.11.2022], Dostupné zde: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2021, č. 11.

MULÁK, J, PROVAZNÍK, J. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 1-2.

MUSIL, J. *Dohoda o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení.* Kriminalistika, 2008, č. 1 [online], publikováno 5.9.2008 [cit. dne 2.12.2022], Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

NEZKUSIL, J. *Narovnání jako forma odklonu*. Právník. 2007, č. 10.

PETERS, J; AUBUSSON DE CAVARLAY, B; LEWIS, Ch a SOBOTA, P. *Negotiated Case-ending Settlements: Ways of Speeding up the (Court) Process*. European journal on criminal policy and research. 2008, roč. 14, č. 2-3. [online]. [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10610-008-9077-4>.

PROVAZNÍK, J. *Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací.* trestněprávní revue. 2016, č. 4.

ŠABATA, K. *Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení.* Státní zastupitelství. 2005, č. 4.

ŠÁMAL, P. *Odklony v justiční praxi*. Právní prostor [online], publikováno 1.8.2019, [cit. 10.8.2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>.

ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. *Odklony v justiční praxi – 2. část*. Trestněprávní revue. 2019, č. 10.

ŠČERBA, F. *Odklon jako sankční opatření*. Trestněprávní revue. 2009, č. 2.

ŠELLENG, D. *Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení*. Bulletin advokacie, 2022, č. 9.

TIBITANZLOVÁ, A. *A monetary amount intended for the state to provide financial assistance to victims of crime – therotical and practical aspects*. The Prague Law Working Papers Series.

2018, č. 1, str. 3, [online], [cit. 20.7.2023]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3128406>.

TOMÁŠEK, M. *Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při europeizaci trestního procesu*. Právník 2009, č. 5.

VANTUCH, P. *K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby*. Bulletin advokacie, 2021, č. 4.

VANTUCH, P. *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2021, č. 10.

VANTUCH, P. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu*. Právní rozhledy. 1997, č. 8.

VANTUCH, P. *Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu.* Bulletin advokacie, 2022, č. 5.

VANTUCH, P. *Vyjádření obžalovaného k obžalobě v hlavním líčení po výzvě předsedy senátu*. Bulletin advokacie, 2022, č. 6.

VICHEREK, R. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue, 2018, č.

ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace*. Trestněprávní revue. 2017, č. 3.

Judikatura

Brady v. United States, 397 U.S. 742 (1970).

Kuruma vs. The Queen (1955).

Santobello v. New York, 404 U.S. 257 (1971).

Silverthorne Lumber Co. v. U.S. 385 (1920).

Rozsudek ESLP Lutz proti Německu, ze dne 25.8.1987, stížnost č. 10107/82.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.8.2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2021, sp. zn. 8 Tdo 258/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.6.2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2022, sp. zn. 5 Tz 32/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.12.2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014 (R 28/2015).

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29.3.2002, sp. zn 4 To 184/2002.

Právní předpisy

Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích

Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a

zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů.

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 466/0, předloženému v 8. volebním období sněmovny, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online], [cit. dne 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=161041>.

Důvodová zpráva k návrhu nového trestního řádu [online], [cit. 5.11.2022]. Dostupná zde: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/?fbclid=IwAR121aAAJrZ11jEuzAIK1SpQBS7Jnc5goUxXvfJYOtZ6yPCjmHPEl3wGrQU>.

Důvodová zpráva k návrhu zákon č. 193/2012 Sb. [online], cit. dne 9.12.2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-193>.

Ostatní zdroje

BOHUSLAV, L., ŠČERBA, F. ŘÍHA, J. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Zvláštní způsoby řízení – odklony a konsensuální řešení trestních věcí. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 4.5.2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-452023-115983.html>.

ECOSOC Resolution 2002/12, [publikováno 24.7.2002], [online]. [cit. 15.7.2023]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2002/resolution%202002-12.pdf.>

GŘIVNA, T., MULÁK, J. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu*. Tematický okruh: Základní zásady. [online přednáška]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 3.11.2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-3-11-2022-715.html?action=babe5170&fbclid=IwAR0Mzglcc_payZ_AomT36lvG1eiZP5h4UmOgBNB-MdvKH_5bgBwFohHFxag>.

Memorandum o součinnosti, [online], [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/MEMORANDUM_NSZ_CAK.pdf>.

Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu. Nejvyšší státní zastupitelství. [online], publikováno dne 27.01.2023, [cit. dne 22.8.2023], str. 10, 11. Dostupné zde: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/03/1-SL-111-2022.pdf>.

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Souhrnná zpráva o činnosti NSZ za rok 2021*, Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nsz.cz, [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Graf č. 1 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 2 – Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 2

Graf č. 3 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 4 – Dohoda o vině a trestu u právnických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 3

Graf č. 5 – Trestní příkaz u fyzických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 6 – Trestní příkaz u fyzických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 4

Graf č. 7 – Trestní příkaz u právnických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 8 – Trestní příkaz u právnických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 5

Graf č. 9 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 10 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 6

Graf č. 11 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (1)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 12 – Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (2)

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 7

Graf č. 13 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u fyzických osob

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 14 – Podmíněné odložení návrhu na potrestání u právnických osob

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 8

Graf č. 15 – Narovnání u fyzických osob

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Graf č. 16 – Narovnání u právnických osob

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 9

Graf č. 17 – Odstoupení od trestního stíhání mladistvých

Zdroj: vlastní zpracování dat poskytnutých oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti do grafické podoby

Příloha č. 1

Graf č. 1 - Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (1)

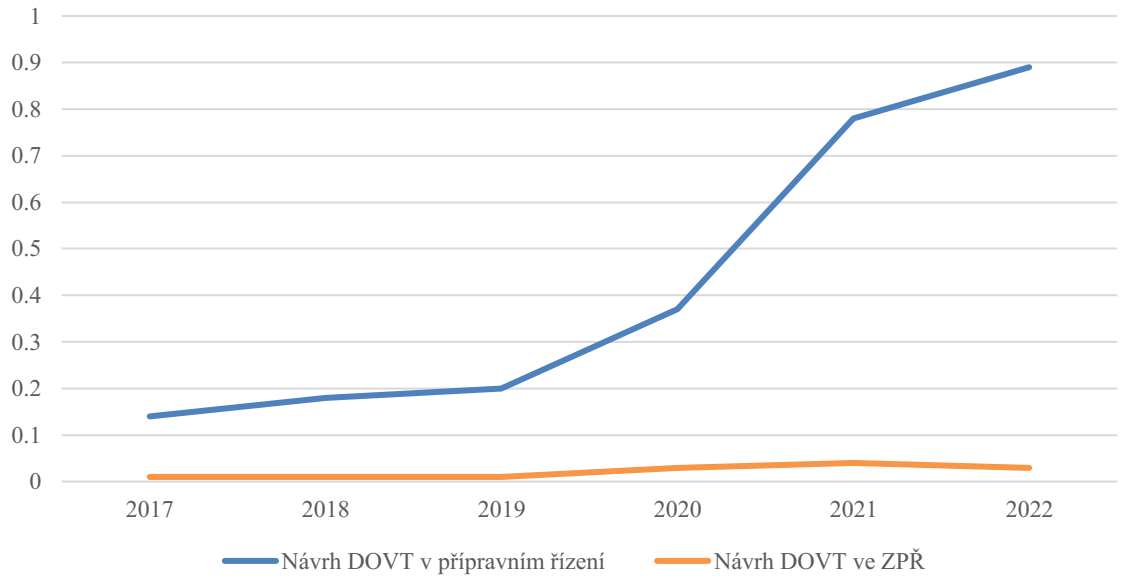

Graf č. 2 - Dohoda o vině a trestu u fyzických osob (2)

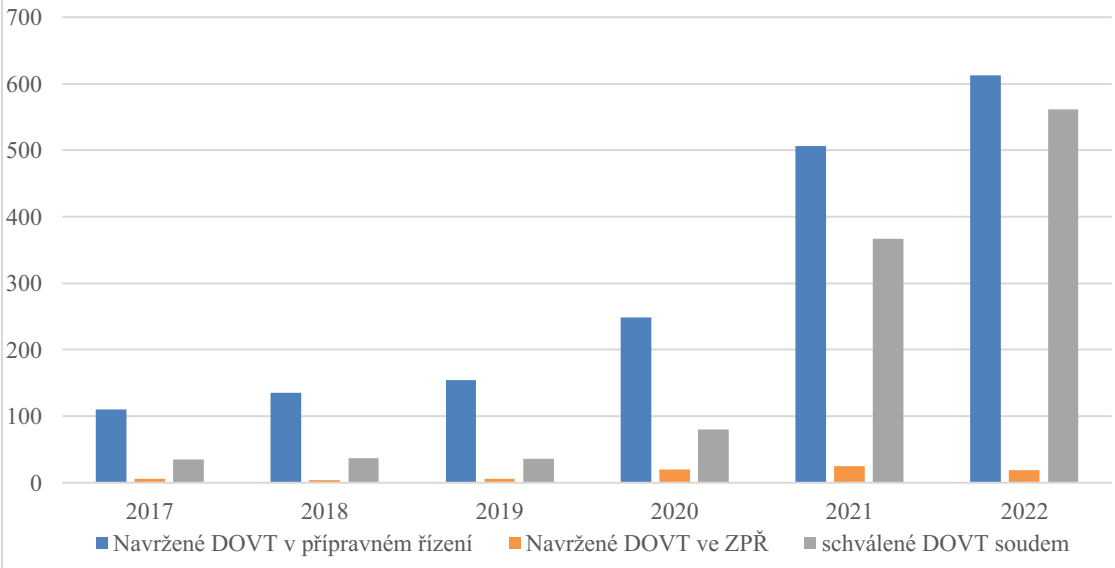

Příloha č. 2

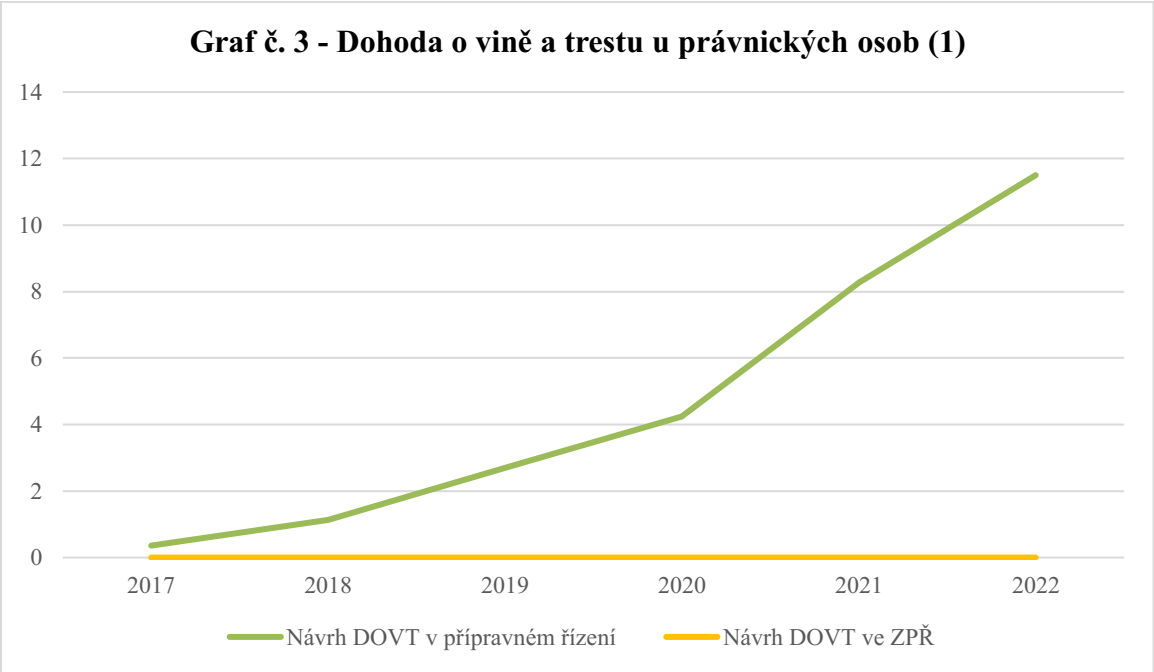
Graf č. 3 - Dohoda o vině a trestu u právnických osob (1)
14
12
10
8
6
4
2
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Návrh DOVT v přípravném řízení
Návrh DOVT ve ZPŘ

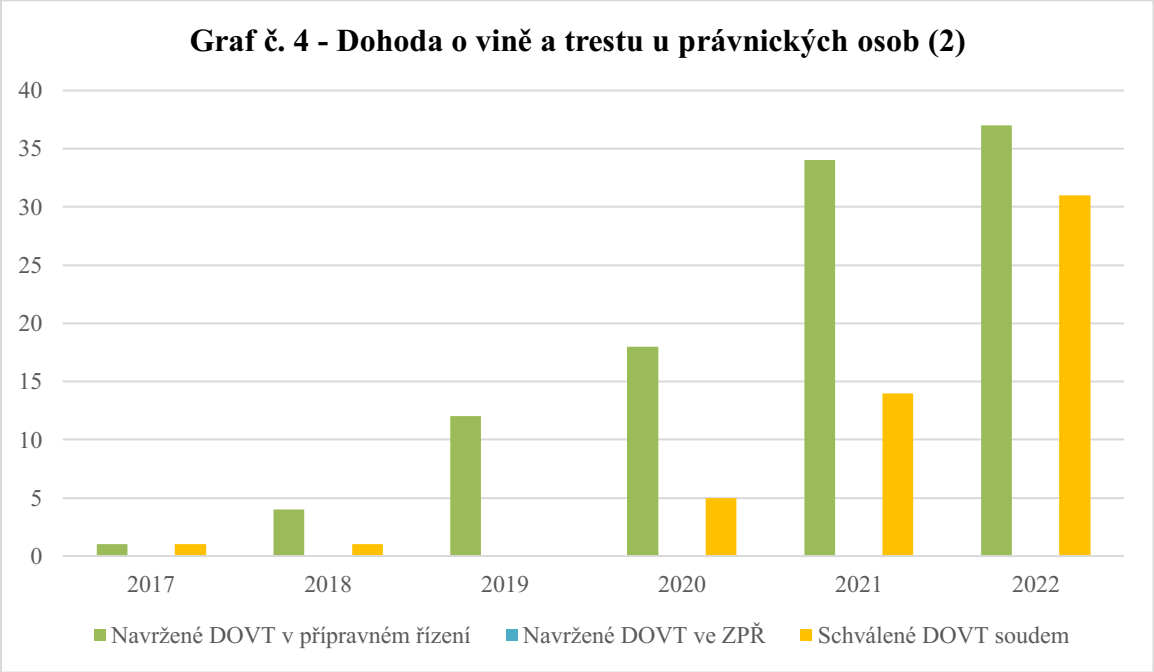
Graf č. 4 - Dohoda o vině a trestu u právnických osob (2)
40
35
30
25
20
15
10
5
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Navržené DOVT v přípravném řízení
Navržené DOVT ve ZPŘ
Schválené DOVT soudem

Příloha č. 3

Graf č. 5 - Trestní příkaz u fyzických osob (1)
49
48.5
48
47.5
47
46.5
46
45.5
45
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Vyřízeno trestním příkazem

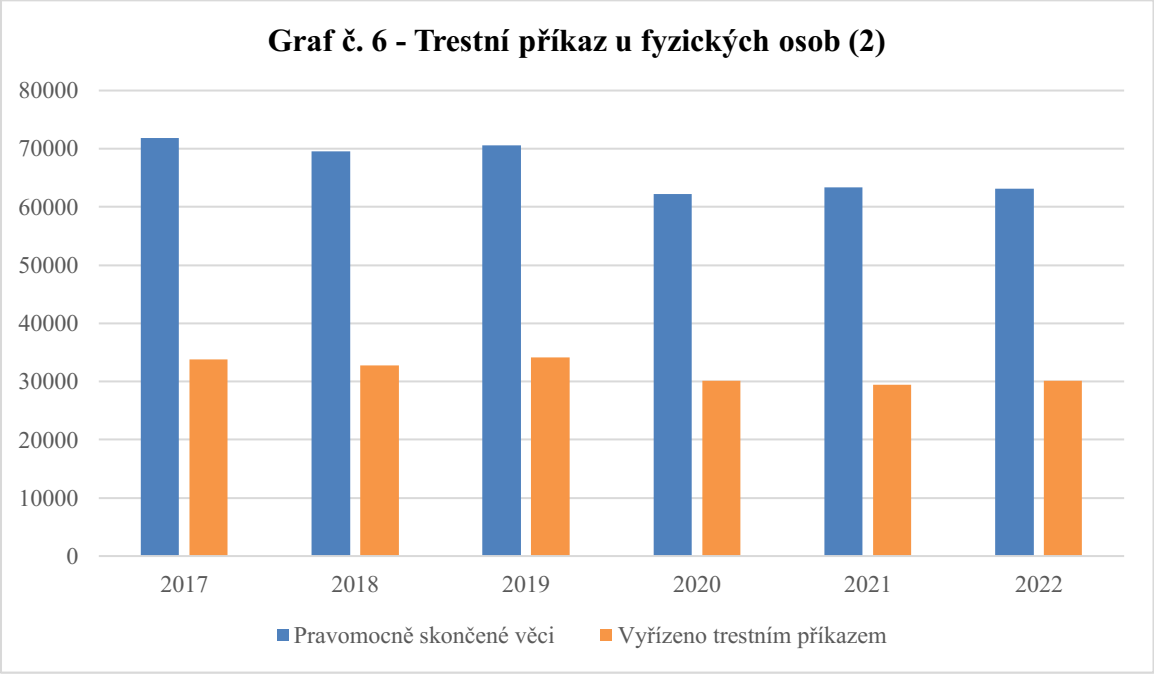
Graf č. 6 - Trestní příkaz u fyzických osob (2)
80000
70000
60000
50000
40000
30000
20000
10000
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Pravomocně skončené věci
Vyřízeno trestním příkazem

Příloha č. 4

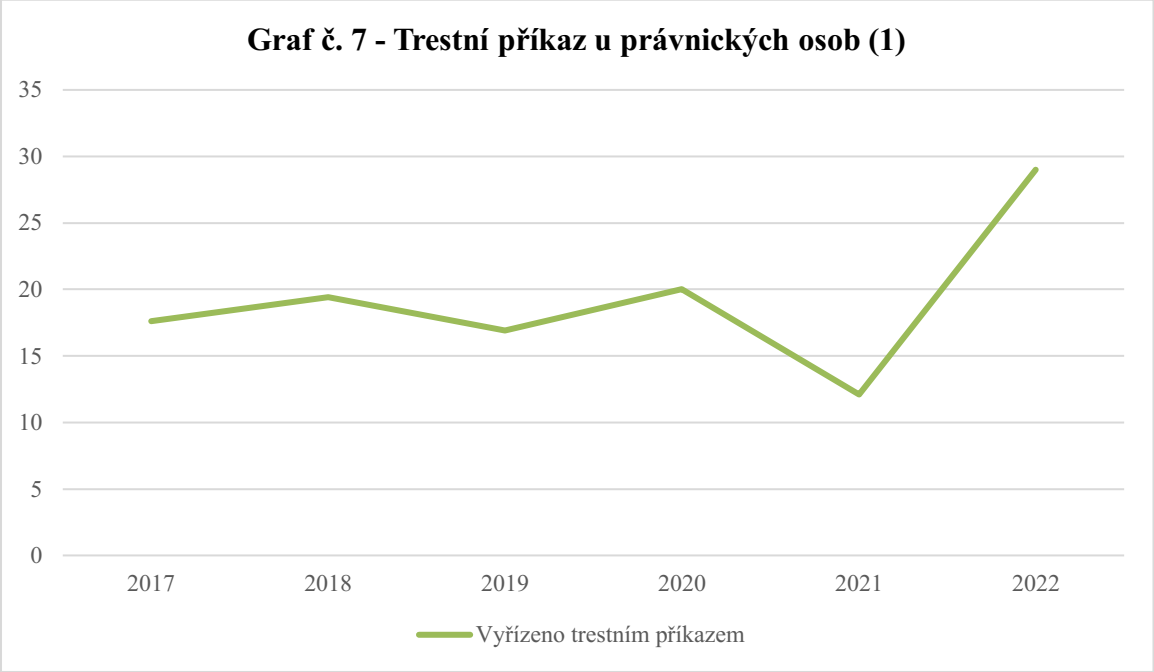
Graf č. 7 - Trestní příkaz u právnických osob (1)
35
30
25
20
15
10
5
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Vyřízeno trestním příkazem

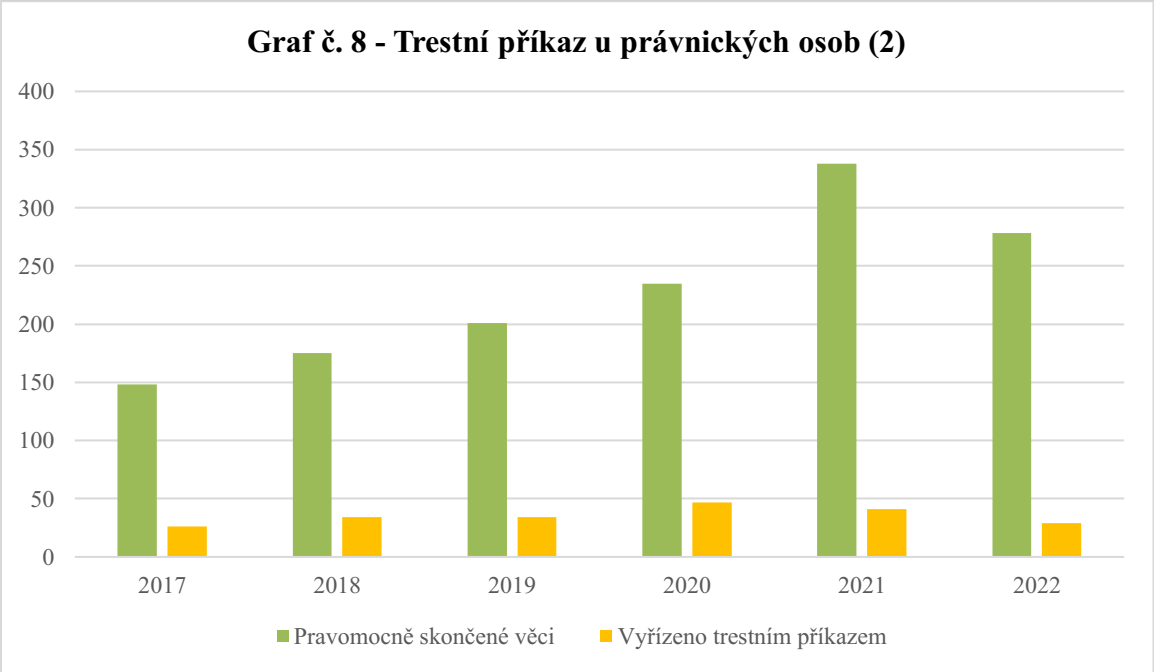
Graf č. 8 - Trestní příkaz u právnických osob (2)
400
350
300
250
200
150
100
50
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Pravomocně skončené věci
Vyřízeno trestním příkazem

Příloha č. 5

Graf č. 9 - Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (1)

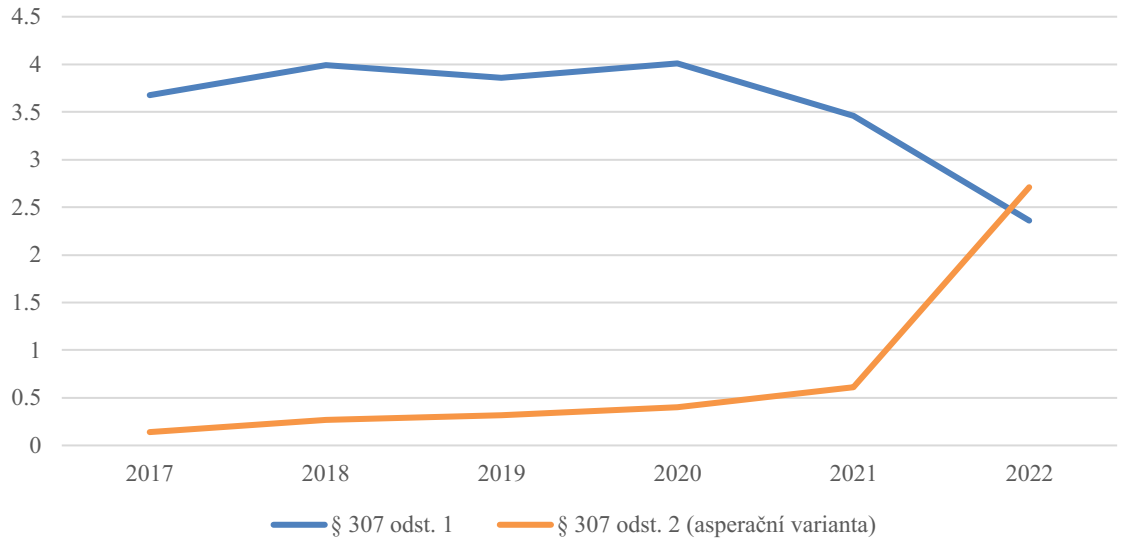

Graf č. 10 - Podmíněné zastavení trestního stíhání u fyzických osob (2)

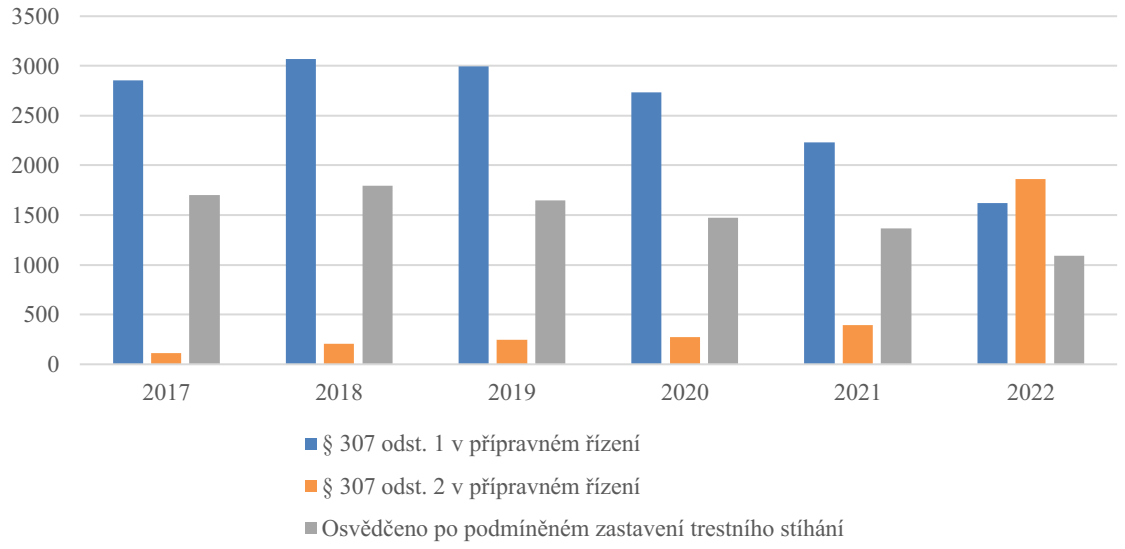

Příloha č. 6

Graf č. 11 - Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (1)

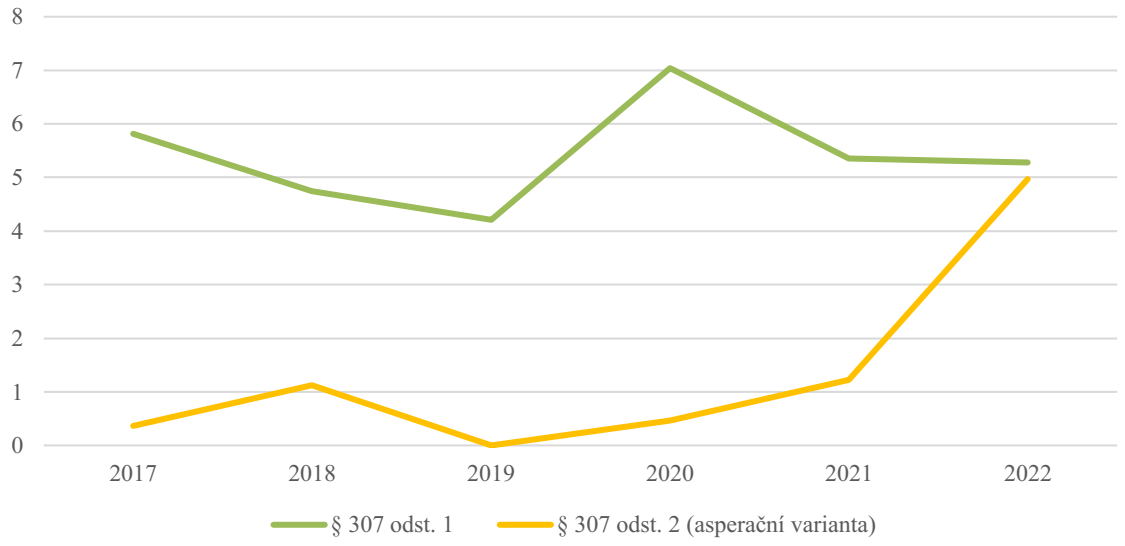

Graf č. 12 - Podmíněné zastavení trestního stíhání u právnických osob (2)

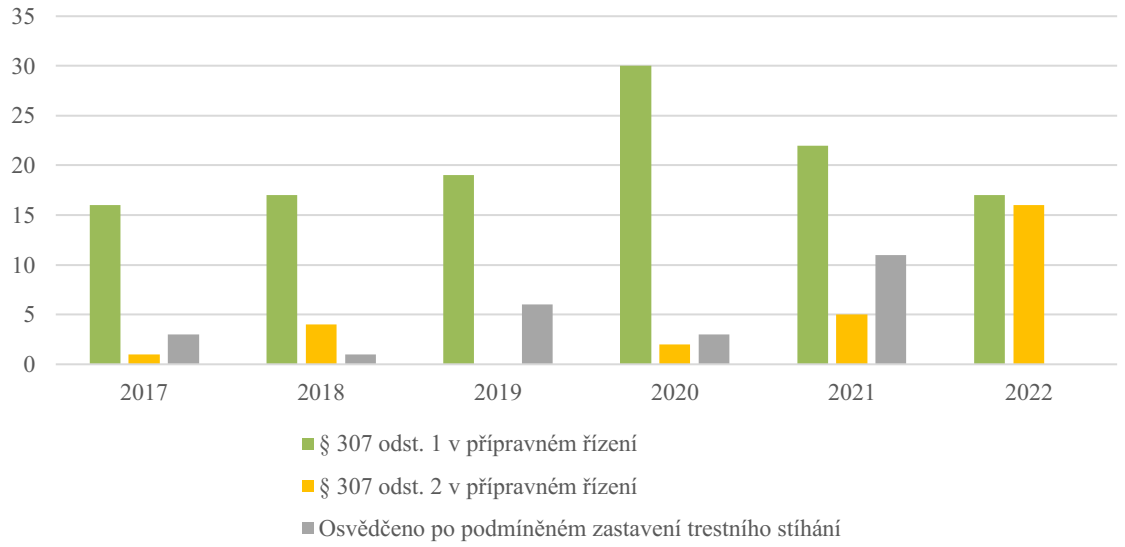

Příloha č. 7

Graf č. 13 - Podmíněné odložení návrhu na potrestání u fyzických osob

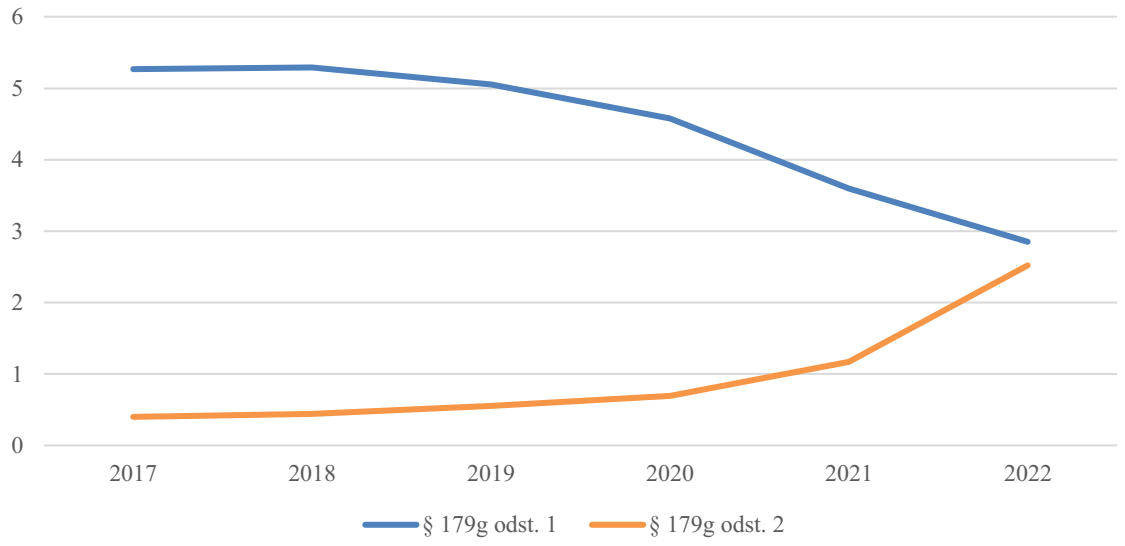

Graf č. 14 - Podmíněné odložení návrhu na potrestání u právnických osob

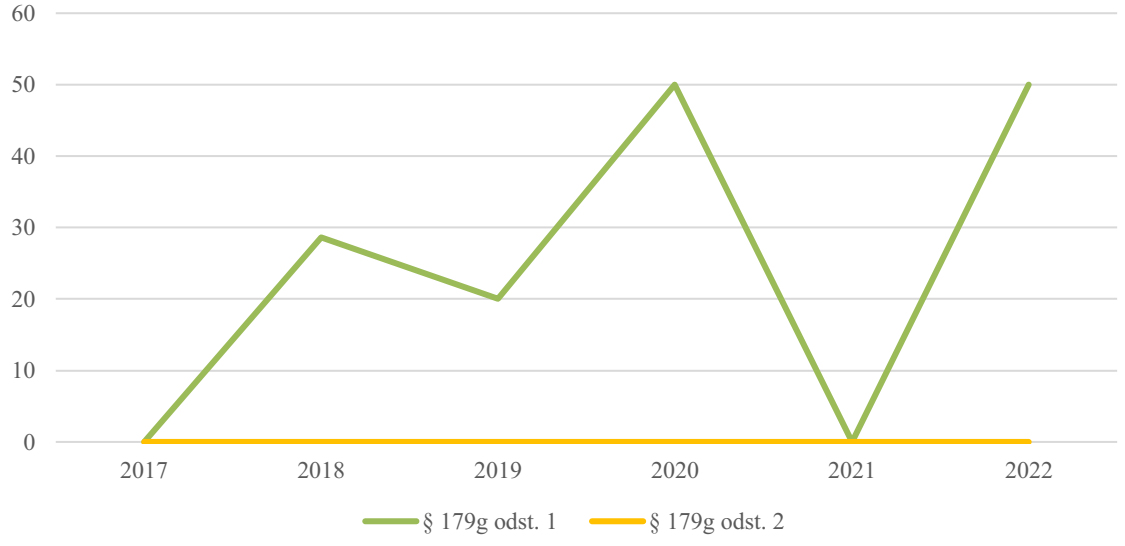

Příloha č. 8

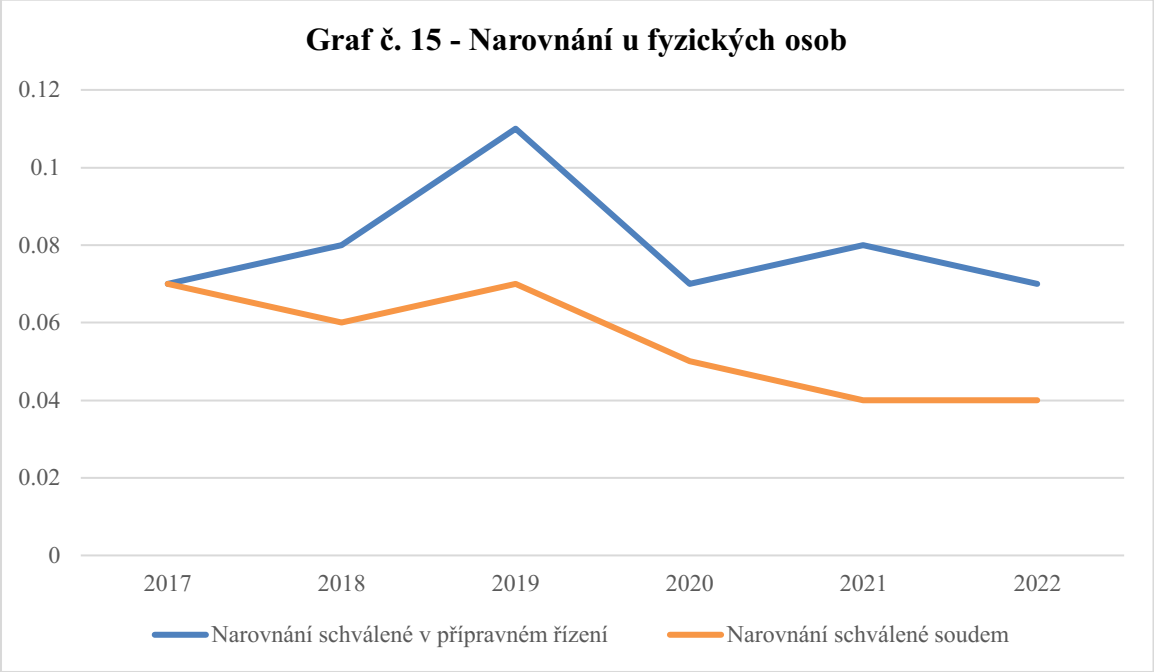
Graf č. 15 - Narovnání u fyzických osob
0.12
0.1
0.08
0.06
0.04
0.02
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Narovnání schválené v přípravném řízení
Narovnání schválené soudem

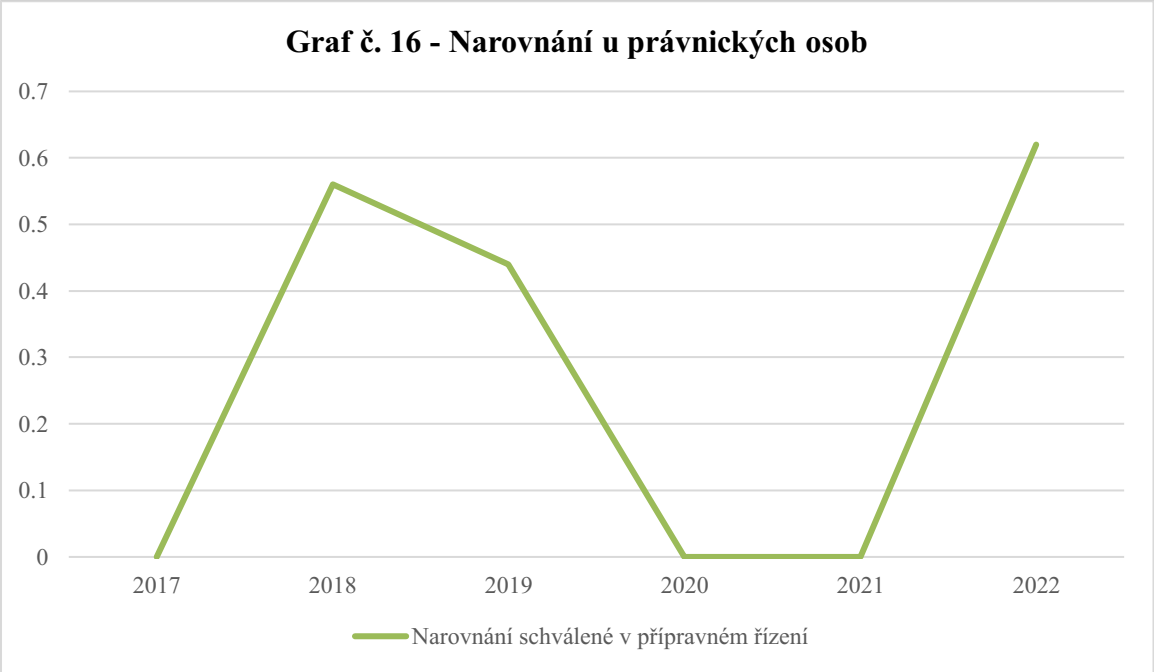
Graf č. 16 - Narovnání u právnických osob
0.7
0.6
0.5
0.4
0.3
0.2
0.1
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Narovnání schválené v přípravném řízení

Příloha č. 9

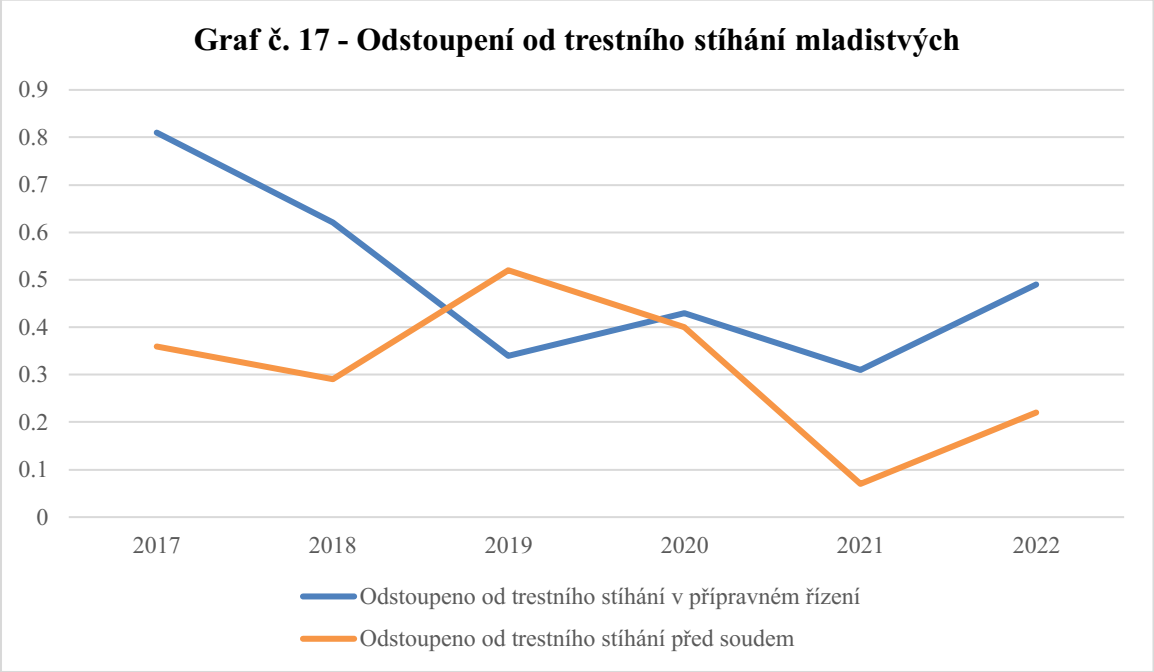
Graf č. 17 - Odstoupení od trestního stíhání mladistvých
0.9
0.8
0.7
0.6
0.5
0.4
0.3
0.2
0.1
0
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Odstoupeno od trestního stíhání v přípravném řízení
Odstoupeno od trestního stíhání před soudem

Abstrakt

Tématem diplomové práce jsou konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí. V úvodu jsou rozebrány základní modely trestního soudnictví, a to adversární řízení pocházející z angloamerické právní kultury a inkviziční řízení původem z kontinentálního právního systému. Text se zaobírá jejich historickým vývojem, základními charakteristikami a odlišujícími znaky. Podstatou kapitoly je vliv prolínání prvků těchto systémů na základní zásady kontinentálního trestního řízení s důrazem na nedávnou novelu trestního řádu č. 333/2020 Sb. Druhá část této práce se věnuje dohodě o vině a trestu, prohlášení viny, nesporným skutečnostem a okrajově i trestnímu příkazu. Jedná se o konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí, jež se nedají řadit do podmnožiny odklonů. To je dáno zejména jejich odsuzující meritorní povahou a účelem, kterým je především snaha o racionalizaci trestní justice, tedy její zrychlení a zefektivnění. Třetí část se věnuje odklonům v užším smyslu neboli tradičním odklonům, což je podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, schválení narovnání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Odklony jsou projevem tzv. restorativní justice, jejíž hlavní funkcí je obnova narušených mezilidských vztahů, uspokojení nároku poškozeného a náprava pachatele. Jednotlivé instituty jsou postupně rozebrány následujícím způsobem. Vždy v úvodu je stručně nastíněn jejich původ, dále jsou popsány zákonné předpoklady a průběh řízení, ve kterém jsou aplikovány. Každá kapitola je vždy doplněna tabulkami obsahujícími statistická data o četnosti využívání institutu v praxi, včetně následné analýzy aplikačních problémů. Čtvrtá část práce předestírá zajímavou oblast opravných prostředků, jejich možnosti a limity u konsensuálních způsobů vyřízení trestních věcí. Poslední část je věnovaná návrhu nového trestního řádu, jenž je porovnáván se současně účinnou právní úpravou.

Klíčová slova: konsensuální způsoby vyřízení trestních věcí, dohoda o vině a trestu, odklony

Abstract

The topic of this thesis is consensual ways of processing criminal cases. In the introduction, the basic models of criminal justice are analyzed, specifically adversarial procedure coming from the Anglo-American legal culture and inquisitorial procedure by origin from the continental legal system. The text deals with their historical development, basic characteristics and distinguishing features. The essence of the chapter is the influence of the interweaving of elements of these systems on the basic principles of continental criminal procedure with an accent on the recent amendment of the Criminal Code No. 333/2020 Coll. The second part of the thesis is devoted to the agreement on guilt and punishment, guilty plea, undisputed facts and marginally also the criminal warrant. These are consensual ways of processing criminal cases that cannot be classified as a subset of diversions. This is mainly due to their condemning meritorious essence and purpose, which is primarily an effort to rationalize criminal justice, i.e. to speed it up and make it more efficient. The third part deals with diversions in the narrower sense, or traditional diversions, which are conditional discontinuance of criminal prosecution, conditional delaying of submission of a proposal for punishment, approval of settlement and withdrawal from criminal prosecution of a juvenile. Diversions are a manifestation of so-called restorative justice, the main function of which is the restoration of disturbed interpersonal relationships, the satisfaction of the victim's claim and the correction of the offender. The individual institutes are gradually analyzed as follows. Their origin is always briefly outlined in the introduction, followed by a description of the legal prerequisites and the course of procedure in which they are applied. Each chapter is always supplemented with tables containing statistical data on the frequency of use of the institute in practice, including subsequent analysis of application problems. The fourth part of the thesis presents an interesting area of remedies, their possibilities and limits in consensual ways of processing criminal cases. The last part is dedicated to the draft of the new Criminal Code, which is compared with the now effective legislation.

Keywords: consensual ways of processing criminal cases, agreement on guilt and punishment, diversions